

HERINNERINGEN
VAN
EEN PELGRIM
door
Ds. MURDOCH CAMPBELL
(Uit het Engels vertaald door J. Kooistra, Ede.)

UITGEVERIJ G. KOOL — VEENENDAAL — 1978

INHOUD

Voorwoord 3

Inleiding 5

Hoofdstuk 1 — Reeds jong gezegend

Hoofdstuk 2 — Mijn eerste gebed

Hoofdstuk 3 — Een gedenkwaardige avond

Hoofdstuk 4 — College dagen

Hoofdstuk 5 — Glenmoriston

Hoofdstuk 6 — De geliefde stem

Hoofdstuk 7 — De opstekende storm

Hoofdstuk 8 — Het gezalfde, opgerichte teken

Hoofdstuk 9 — Twee graven aan de zee kant

Hoofdstuk 10 — De tijd in Glasgow

Hoofdstuk 1 I — Resolis

Hoofdstuk 12 — "Het woord der vermaning"

Hoofdstuk 13 — Terugziende op sterren aan de kerkhemel

Hoofdstuk 14 — Mensen, die met Hem leven

Hoofdstuk 15 — Een beter vaderland

VOORWOORD

Murdoch Campbell werd geboren in Ness op het eiland Lewis. Hij was de zoon van een kleine boer, die tegelijk "oefenaar" was.

Hij bezocht de dorpsschool tot hij twaalf jaar oud was. In 1918 diende hij in het Engelse leger, waarna hij sloopstimmerman werd in Greenock.

Toen hij 22 jaar was, begon hij zijn studie aan het Skerry's College, terwijl hij later aan de Universiteit te Edinburgh zijn academische graad behaalde en daarna zijn studie voortzette aan de theologische school van de Vrije Kerk van Schotland.

De gemeenten, die hij diende, waren: Fort Augustus, Partick-Highland, Glasgow en Resolis, Ross-shire.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij te Portsmouth en Plymouth vlootpredikant.

In 1956 was hij moderator van zijn Kerk.

In 1968 trok hij zich om gezondheidsredenen terug.

Ds. Campbell had als predikant grote gaven ontvangen en dwong tegelijkertijd groot respect en waardering af bij een groot publiek als schrijver van een grote verscheidenheid van boeken, zoals: "Nalezingen van de Highland - oogst", over de godsdienstige opleving. Verder: "In al hun benauwdheden", "Van Genade tot heerlijkheid", meditaties over het boek der Psalmen.

Verder schreef hij nog enkele preken en brochures over de oecumene en nog enkele Keltische gedichten en geestelijke liederen.

In dit boekje heeft hij zijn eigen leven beschreven.

Hij overleed in januari 1974 op 73-jarige leeftijd.

Ede

J. Kooistra.

INLEIDING

Een aantal jaren geleden kwam een vriend op zekere avond met het plan, dat ik eens een kort verslag zou schrijven van mijn geestelijke pelgrimstocht. Ik had voor die tijd reeds enkele herinneringen opgeschreven. De volgende bladzijden vertellen daarom iets van de geschiedenis van Gods genade en liefde, wat zovelen van Zijn volk ook zouden kunnen vertellen. Wat de juistheid van het ontvouwen van sommige handelingen Gods met iemands ziel betreft, is het voldoende te zeggen, dat vele Christelijke predikanten en vele christenen in het verleden werden gedreven dit te doen.

Het enige doel van de schrijver met het weergeven van deze herinneringen is, Gods genade te verheerlijken en Gods volk te bemoedigen, waarvan velen, die in "de voetstappen der schapen gaan", een zware last moeten dragen en dikwijls vermoeid en bevreesd zijn op hun weg, naar de eeuwigheid. Om die reden ook heb ik me onthouden veel te zeggen van mijn werk in het openbaar.

De wat "mystiek" aandoende geest, die door mijn verhaal loopt, dacht ik eerst weg te laten, maar later besloot ik het alles te laten staan. Dit deed ik, omdat het naar ik hoop, helemaal betrekking heeft op het geïnspireerde Woord van God.

Toen Dr. John Kennedy zijn welbekend boek: "De dagen van de vaders in Ross-shire", schreef, voorzag hij wel kritiek op de inhoud van sommigen, die die anekdotes, die vreemde en ongewone ervaringen van sommigen van Gods volk, verhalen, zouden afkeuren. Wij weten echter, dat hij niets schreef dat niet in overeenstemming was met Gods onfeilbaar Woord en met de ware Christelijke bevinding.

Ik hoop, dat ik ook, en in alle nederigheid, hetzelfde zou kunnen zeggen van wat ik op deze bladzijden heb verhaald.

Murdoch Campbell

Resolis, Ross-shire.

HOOFDSTUK 1

REEDS JONG GEZEGEND

Op zekere dag kon men aan het begin van deze eeuw een jonge moeder met een klein jongetje aan de hand over een smalle weg op de Hebriden zien lopen. Ze komen bij een klein huisje, dat ze heel rustig binnen treden. Ze worden op gedempte toon verwelkomd door een andere jonge vrouw. Bij het binnenkomen richten hun ogen zich onwillekeurig naar het bed in een hoek van de kamer. De bejaarde vrouw op het bed kijkt naar hen. Ziende het kind, waarnaar ze zo dringend had gevraagd, vraagt ze of het bij haar mag komen. Met haar magere hand op zijn hoofd riep ze plechtig de zegen van de Drieenige God in over zijn leven. Toen, na enkele innige gebedswoorden tot "haar Liefste", dat "de wielen Zijns wagens" niet langer zouden vertoeven te komen, beval ze haar ziel in de sterke hand van God.

Zo eindigde het aardse leven van Margaret Campbell. Zo ook begon het leven van dat kind (Ds. Campbell), wiens ogen haar moeten hebben gezien, voor ze naar de hemel ging, maar die zich dat niet herinnert. Margaret Campbell was mijn grootmoeder en ik was de onbewuste ontvanger van de zegen, die God haar ten opzichte van mij had beloofd. Mijn ouders hebben mij telkens weer dit voorval verteld.

Margaret Campbell kende de Heere reeds vanaf haar kinderjaren. Toen haar ouders met de rest van het gezin naar de meer hoopvolle kusten van de "Nieuwe Wereld" zeilden, weigerde zij hen te vergezellen. Tot degenen, die haar smeekten om haar geboorteland te verlaten en naar een land te gaan, waar ze voorspoed zou kunnen hebben, placht ze te spreken over hen, die in andere eeuwen liever met het volk van God kwalijk behandeld werden, dan de genietingen der wereld te ontvangen. Haar tegenzin om haar vaderland te verlaten was in werkelijkheid gelegen in het feit, dat ze zich geestelijk verbonden voelde aan een godvruchtig, maar blind familielid, die ze tot "ogen" was geworden als ze van plaats tot plaats ging om het brood des levens te zoeken. Margarets jonge hand was voor de bejaarde vrouw een onfeilbare gids.

Eens reisden ze beiden de lange afstand naar Uig. Gelijk op de rest van Lewis was Gods Geest een paar jaar geleden overvloedig uitgestort op die begenadigde gemeente. "De roep des Konings" werd gehoord onder de velen, die zich verzamelden voor de Avondmaalstijden.

"Angus van de heuvels", de zwakke en ongeletterde, maar door de Hemel gezegende man, was die zondag daar. Angus was voor velen een wonder geworden vanwege zijn wonderbaarlijke bekering en heilige levenswandel. Toen de grote openluchtsamenkomst op het punt stond uiteen te gaan, nam hij zijn "blinde zuster" bij de hand en samen zongen ze een lofpsalm. Noch de verbaasde mensen, noch de verlegen Margaret konden iets anders doen dan toekijken. Velen sprongen de tranen in de ogen.

Enkele uren voordat deze goede vrouw de wereld verliet, zei ze tegen haar toegewijde nicht: "Kom Margaret, ik heb nieuws voor je. De Heere heeft beloofd, "dat uw overblijfsel ten goede zal zijn". (Jer. 15-11). Deze belofte heeft de Heere genadiglijk vervuld. Niet alleen, dat Margaret een echtgenoot kreeg, die begaafd en minzaam was, maar ook haar gezin kwam tot de kennis des Heeren. Zij allen legden een goede belijdenis af voor ze deze wereld verlieten. De toegewijde en godvruchtige levenswandel van hun moeder maakte een blijvende indruk op hen allen.

Er waren buiten de kring van haar eigen gezin, werkelijk velen, die diep onder de indruk waren van haar leven, dat getuigde van heiligheid en van haar nabij leven bij God. Een jong meisje, dat soms de zomermaanden in een eenzame hut doorbracht, placht spontaan verzen op te zeggen, die haar verlangen uitdrukten om bij Christus te zijn. Eén hiervan ging over "de honingbeken", die de armen en nooddriftigen zullen "voeden en verblijden" in het hemelse Kanaän.

Ook was er in het district een jongeman, die het verhaal van een stormachtige dag op zee placht te vertellen, toen een plaatselijke boot de visgronden moest verlaten, zonder de vislijnen in te halen. Een dag of twee later, toen de storm was afgenomen, vroeg een ongerust lid van de bemanning haar of het raadzaam was om de lijnen te gaan zoeken. "U kunt gaan", zei ze, "het aangezicht des Heeren is in gunst tot u gewend". Later vonden ze, dank zij Gods goedheid, hun vislijnen in goede orde terug.

Haar oudste zoon stierf plotseling in de kracht en de bloei van het leven. De avond, waarop hij stierf, merkte zijn vrouw bij de godsdienstoefening op, dat hij in zijn moedertaal (het Keltisch) de parafrase aanhaalde, die begint met de volgende woorden:

"Ik heb de loop geëindigd; de strijd gestreden;

Het gewichtvolle uur is nabij,

Dat mijn ziel, Gode bevolen,

Zal opstijgen naar omhoog".

Enkele ogenblikken later viel hij op de vloer en overleed. Een andere zoon stierf op de leeftijd van vier en twintig jaar. Zijn laatste, gefluisterde, woorden waren: "Christus is zoet, zoet, zoet"

Maar van het hele gezin was het John, naar we geloven, die het dichtst bij de Heere leefde. De meest kenmerkende karaktertrek van John was zijn liefde voor de eenzaamheid. De schuur, waarin hij dagelijks gewoon was te bidden, noemde hij zijn "Godshuis". Zijn bijna constante vreugde in Gods tegenwoordigheid wrocht in latere jaren in hem zo'n mate van zekerheid van Gods liefde, dat alle onzekerheid, wat zijn persoonlijke zaligheid betrof, werd buiten gesloten. Als sommigen van zijn vrienden de genade van een heldere zekerheid als iets zeer zeldzaams beschouwden, weigerde hij zich aan te sluiten bij de mening van hen, die onder een meer bewolkte hemel reisden. Hij haastte zich liever om te getuigen, dat de snoeren hem in liefelijke plaatsen waren gevallen, dan dat hij een blaam wierp op de goedheid en liefde van zijn Verlosser.

Al begon John zijn loopbaan als een christen met de wind tegen, zo gaf de Heere hem aan het eind een heldere zonsondergang bij een kalme zee. Hij verliet deze wereld met een Psalmvers op de lippen.

"Zij zullen blij, geleid met lofgezangen,

De vreugde voen, die afstraalt van haar wangen,

Tot zij, daar elk gewaagt van haren lof,

Ter bruiloft treen in 't koninklijke hof". (Ps. 45:7).

Toen het laatste woord hem op de lippen bestierf, was hij niet meer. Hij werd op een golf van vreugde de Hemel ingedragen.

Mijn vader, Alexander Campbell, begon de Heere te zoeken toen hij nog maar een jongen was. God gebruikte ds. Duncan Macbeath om hem te tonen, dat hij een zondaar

was, die onder de toom Gods lag. Dit werd gevolgd door een tijd van zieleangst en diepe overtuiging van zonde.

Op zekere avond raadde zijn moeder hem aan een plaatselijke gebedssamenkomst bij te wonen. Die avond vond zijn belaste ziel rust in deze woorden: "Ik, Ik ben het, Die uwe overtredingen uitdelg, om Mijnentwil, en Ik gedenk uwer zonden niet". Toen hij kort daarop van een dienst terugkeerde, was zijn hart zo vol van de vertroosting van Gods, dat hij in plaats van naar huis te gaan, besloot een poosje in een eenzaam hol bij de kust te vertoeven, waar hij gemeenschap zou kunnen hebben met zijn Verlosser. De Heere betoonde zich bij die gelegenheid echter als een "reiziger".

Verrast en bedroefd, dat met het begin van zijn geloof ook de bewolking kwam, wendde hij zich 's avonds tot een vooraanstaande christin in zijn geboortedorp. Hij vertelde haar het droevig verhaal, dat hij zo spoedig datgene was kwijt geraakt, dat hij gehoopt had een poosje te mogen behouden. Ze troostte hem door te zeggen, dat ze zich slechts twee keer in haar leven had mogen verheugen in zo'n overvloeierende mate van Christus' liefde, zoals hij die dag had genoten.

Kort daarop liep hij vele mijlen door de heide om afgedwaalde schapen te zoeken. Het was winter. Toen hij zich neerzette om een ogenblik te rusten, bevond hij zich plotseling op de rand van een andere wereld. Hij verloor alle besef van tijd en was zich niet meer bewust van zijn directe omgeving. Die dag ontdekte de Heere aan zijn ziel de buitengewone schoonheid van Zijn volmaaktheid en de dierbaarheid van die geestelijke waarheden die nu zijn erfenis waren geworden. De heerlijke geestelijke wereld, die hij zojuist was binnen gegaan, zag hij door het geloof. De heerlijkheid van Christus en Zijn wijze van verlossing werden hem ook in een helderder licht getoond! Hij smolt weg onder de overvloed van de openbaring en kon zijn God slechts loven en prijzen.

Een poosje daarna ontmoette een jonge godvrezende vriend, Donald Murray, van Swainlost, hem toen hij blijkbaar was vergeten, dat de avond was gevallen. Op weg naar huis haalde hij herhaaldelijk de woorden aan: "Zalig zijt gij Simon, Bar-Jona! want vlees en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader, Die in de hemelen is". Hij kon nooit zonder ontroering en ernst op die goede dag terugzien. Het was voor hem een Bethel geweest.

Mijn vader was gewoon nog een voorval te vertellen dat kort na zijn bekering was gebeurd. Er was in zijn geboortedorp een oude en zwakke christin, die hem en nog een andere jongeman vergezeld naar de Avondmaalsviering in de buurt van Stornoway. Na veertien mijl afgelegd te hebben, kon deze bejaarde vrouw niet verder. Ze ging op de eenzame weg door de heide zitten en bad om hulp. Spoedig verscheen er een wagen, maar hoewel die helemaal leeg was, weigerde de norske eigenaar te helpen. Hij was echter nog maar een paar meter verder, toen het paard hevig schrok en opzij sprong en zowel paard als wagen in de zachte veengrond terecht kwamen. Elke poging om de wagen eruit te krijgen, mislukte. De jongemannen, die intussen de moeilijkheden van de man met het dier gadesloegen, berispten hem om zijn weigering één van Gods zwakke kinderen te helpen! Ze brachten hem in herinnering hoe een stomme ezel eens de boosheid van een profeet bestrafte.

Op dit ogenblik was de verbitterde man gewillig om alles te beproeven om uit zijn hachelijke positie te komen. "Wij zullen deze vrouw in de wagen plaats laten nemen", raadde de vriend van mijn vader aan, "en als het paard dan nog weigert voorwaarts te gaan, heeft God Zijn hand niet in deze zaak, maar loopt het paard verder, dan is het de

bedoeling, dat u haar meeneemt".

Ze zat nog maar nauwelijks op de wagen, of het paard trok zich uit het veen en liep goed handelbaar vooruit.

Bij een andere gelegenheid, toen ze met verscheidene vrienden op weg waren naar de Avondmaalsdiensten, haalden ze een oude vrouw in. Deze buitengewone godvruchtige vrouw was over het hele eiland bekend als "Ierse Ruth", van het dorp Bragar. De weg was lang en de goede vrouw leunde op de arm van een jongere vriendin. Ze hadden haar nooit eerder gezien, zodat ze haar zonder een woord te zeggen voorbij liepen. Ze waren haar echter nauwelijks voorbij, of ze riep: "Hoe komt het dat de kinderen van mijn Vader me zonder een woord te spreken voorbij lopen?" Toen ze zich omdraiden om haar groet te beantwoorden, keek ze hen ernstig in het gezicht. Terwijl ze zich tot één van de jongemannen wendde, zei ze: "Toen ik over de kinderen van mijn Vader sprak, bedoelde ik u niet, want ik vrees dat u daartoe niet behoort".

De betreffende persoon toonde in die tijd duidelijk belangstelling voor geestelijke zaken. De tijd kwam echter, dat deze persoon in zijn vroegere onverschilligheid terugviel. En voor zover men dat kan beoordelen, verliet hij zo deze wereld.

Mijn moeder kende de Heere ook.

Ze bezat een ingetogen aard en toefde lang op de drempel van "de hemelse woningen", alvorens binnen te gaan. Tijdens een Avondmaalsviering bad ze om kracht om in het openbaar haar geloof te mogen belijden. De voorbereidende diensten gingen voorbij en nog kon ze haar predikant en kerkenraad niet opzoeken.

Op de zondagmorgen, toen ze sommigen van Gods volk voor haar uit naar de kerk zag wandelen, vielen de volgende woorden met grote kracht in haar hart: "Wie zijn deze, die daar komen gevlogen als een wolk, en als duiven tot hare vensters?" Ze verwarmden haar hart. Haar aarzeling verdween en de predikant en zijn ouderlingen, die ze voor de dienst opzocht, gaven haar toestemming om aan te zitten aan de Tafel des Heeren met Zijn volk.

Wat ik me vooral van mijn ouders herinner, was hun geestelijk medeleven met elkaar. Als erfgenamen van de genade des levens, wandelden ze volgens dezelfde regel en beminden ze dezelfde dingen. Als een voorbeeld van hun innerlijke harmonie en eensgezindheid wil ik het volgende voorval medelen. Eens was mijn vader zeer bezwaard over een dwaas en ijdel lied, dat hem steeds weer voor de geest kwam. Dit alles hield hij voor zichzelf. Toen hoorde hij tot zijn verbazing mijn moeders stem een couplet van datzelfde lied opzeggen. "Vrouw", zei hij tot haar, "wat scheelt je nu toch?" Toen zei ze, dat met het opzeggen van dat couplet, de onwelkome indringer, die zich tegen zijn wil aan zijn geest opdrong, hem niet meer zou bezwaren. En zo was het.

De nacht, waarin mijn moeder stierf, in het voorjaar van 1931, ontwaakte ik uit mijn slaap met de kreet: "Moeder" op mijn lippen. De kreet, vol smart, wekte ook mijn vrouw. Voor ik wakker werd, zag ik haar in een droom de aarde verlaten, gehuld in een lichtgevende wolk, die snel uit het gezicht verdween. Deze levendige droom stemde overeen met wat ik zelfs in mijn slaap wist: dat ik haar voor het laatst op deze wereld gezien had. Het was precies vier uur in de morgen.

Verscheidene uren later bereikte ons te Fort Augustus het bericht, dat ze op datzelfde uur was overleden. Bijna heel haar huwelijksleven sukkelend, verliet ze deze wereld,

met de volgende woorden op haar lippen: "Want ik houd het daarvoor, dat het lijden dezes tegenwoordigen tijds niet is te waarden tegen de heerlijkheid, die aan ons zal geopenbaard worden".

HOOFDSTUK 2

MIJN EERSTE GEBED

Eén van mijn vroegste herinneringen is, dat ik voor mijn vader stond en een gebed opzei. Hij wilde, dat ik dat elke dag zou opzeggen tot God Zelf me een gebed zou geven. Voor een kind, dat woorden bij elkaar gaat voegen, was dit gebed niet alleen een lichte last, maar ook een zeer geschikte smeekbede:

"Heere, open door genade de ogen van mijn ziel, opdat ik de noodzakelijkheid van Christus mag zien. Amen".

Dat was alles. Dit gebed was zo met mijn ziel en geheugen verweven, dat ik het gedurende vele jaren dag en nacht, zowel bij het opstaan als bij het naar bed gaan opzei, zonder er iets af, of aan toe te doen.

Een andere dierbare herinnering voor mij is, dat ik als ik 's morgens vroeg ontwaakte, ik mijn vaders stem in een vertrouwelijk gebed in een andere kamer hoorde. Ik verbaasde me over de lange tijd, die hij voor zijn gebeden nam, terwijl ik voor de mijne minder dan een halve minuut nodig had. Het gebeurde vaak, dat ik die muzikale, ernstige stem hoorde als ik wakker werd, en die, als ik insliep, langzaam wegstierf.

Zo nu en dan werd mijn vader, als ouderling van de kerk, gevraagd een gebed te doen bij de zieken en stervenden.

Op zekere avond laat was hij gevraagd een gebed te doen aan het bed van een stervende vrouw in het district. Maar hij kon geen woord uitbrengen. Zijn lippen waren verzegeld en zijn geest was zo verward, dat hij wegluchtte van een plaats, die zoals hij gevoelde, werd verduisterd door de schaduw van de Boze.

Op een andere avond kwam hij, gelijk ik me herinner, thuis in een toestand van grote blijdschap. Hij had een bezoek gebracht aan een stervende knaap, Angus Mackay genaamd, die in het dorp Skigersta woonde. Deze jongeman, bijna op de drempel van de hemel en verblijd bij het vooruitzicht, dat hij weldra zijn Verlosser zou aanschouwen, nam teder afscheid van hem en had hem als laatste verzoek gevraagd bij de huisgodsdiensttoefening dat hoofdstuk van het Hooglied van Salomo voor te lezen, dat de woorden bevat: "Dat is de stem mijns Liefsten; ziet Hem Hij komt, springende op de bergen, huppelende op de heuvelen!"

Twee keer per dag werd in ons huis een huisgodsdiensttoefening gehouden en daar mijn vader was begiftigd met een uitstekende tenor maakte dit het zingen van een Keltische Psalm tot een aangenaam uur, zelfs voor een kind.

Een klein onschuldig tijdverdrijf op de Dag des Heeren was het zitten in een hoekje bij het raam en het kijken naar de enorme mensenmenigte, die voorbij ging naar de kerkdiensten. Een poosje na elf uur placht een oud vrouwtje op de Habost oever te verschijnen, gevolgd door verscheidene anderen, wier leeftijd hen dwong langzaam te wandelen. Dezen werden gevolgd door een steeds aangroeiende menigte, waarvan sommigen zo oud niet waren, maar die er een goede gewoonte van hadden gemaakt om bijtijds in Gods Huis te zijn.

Dan groeide de menigte, gelijk een plotseling wassende rivier, in omvang aan gelijk een optocht van mannen en vrouwen van alle leeftijden, die voorbij ging. De mannen op weg naar de kerk, rookten nooit en de gesprekken werden op onderdrukte toon gevoerd. Na ongeveer een kwartier verdwenen de laatsten achter de heuvel van het dorp, waarbij ze de hele parochie in grote stilte achterlieten.

In ons huis was, evenals in de plaatselijke school, de Korte Catechismus naast de Bijbel onze geestelijke gids.

In die eerste jaren wist ik weinig van hetgeen de vragen en antwoorden van dat veelomvattende en dierbare boekje werkelijk betekenden; maar de dag kwam, dat ik me erover verheugde, dat dit, om een vergelijking te maken, geestelijk goud in mijn beurs was gedaan, hoewel ik tot nu toe maar weinig van haar werkelijke waarde kende. Degenen, die in deze eeuw zeggen, dat het onderwijs van de Catechismus te moeilijk en stompzinnig is voor kleine kinderen, moesten beseffen dat wat in onze kinderjaren door de deur van ons geheugen naar binnen gaat, dikwijls ons karakter in het latere leven bepaalt. En daar dit boekje het zuivere zaad van Gods Woord bevat, heeft haar onderwijs onder Gods zegen velen geleid in de paden, die leiden tot het eeuwige leven.

Ik herinner mij één van mijn eerste bezoeken aan de kerk heel goed. Op de preekstoel stond een grijze, energieke, oude predikant: Ds. Rose van Lochs, die preekte over de woorden: "Ontwaakt, gij die slaapt en sta op uit de doden, en Christus zal over u lichten". Te oordelen naar de veelvuldigheid, waarmee hij deze woorden herhaalde, moet zijn preek een appèl geweest zijn op Gods volk om te volharden in hun geestelijke waakzaamheid; en op de zondaar om zijn geestelijk graf te verlaten en tot Christus te komen om verlost te worden. Maar wat die avond de grootste indruk op mijn ziel achterliet, was het volle en schone gezang in het Keltisch. Voor mij benaderde ons Psalmgezag in de Hooglanden toen Gods Geest, gelijk een warme, levendmakende wind de harten aanraakte van de velen, die bij elkaar kwamen om God te prijzen in Zijn Sion, het lied der verlostten binnen het voorhangsel in de hemel.

De krachtige wind van zuiver geestelijk leven, *die in de grote opleving van 1818-1829 over Lewis waaide*, is in feite nog niet geheel uitgeput. Hoewel we leven in een tijd, "dat de vijand is gekomen gelijk een stroom", werkt God nog onder dit volk. Mijn vele bezoeken aan mijn geboorte eiland hebben mij de overtuiging en troost gegeven, dat de Heere aldaar is.

Tijdens een van mijn bezoeken aan Lewis werd mij, bijvoorbeeld, een voorval verteld, dat aantoonde hoe diep Gods Woord het innerlijke leven van vele bewoners heeft geraakt.

Het gebeurde, naar ik me herinner, in de herfst van 1939, toen de oorlogscrisis tot de mobilisatie van onze zeemacht dwong. Op die bepaalde dag vierde de stad Stornoway de vastendag, die vooraf ging aan de plaatselijke Avondmaalsdiensten. Bijna duizend jongemannen begaven zich die dag naar het havenhoofd en stonden op het punt hun vaderland voor oorlogsdienst te verlaten. Dezen verdrongen zich op het wachtende schip, terwijl er vele vrienden bij stonden om hartelijk afscheid te nemen van hun familieleden, verloofden en vrienden. Er viel een grote stilte op de menigte.

De dag was gewijd aan de dienst van God en de harten waren te bedroefd en te vol om te spreken. Toen gebeurde het. Een melodieuze stem begon enige verzen van Psalm 46 te zingen:

*"God is een toevlucht voor de Zijnen,
Hun sterkt', als zij door droefheid kwijnen;
Zij werden steeds Zijn hulp gewaar,
In zielsbenauwdheid, in gevaar".*

De enorme menigte nam de woorden over tot het gewijde gezang aanzwol en over de haven en de verlaten straten van de stad golfde. Het was geen gevoelsuiting, maar een uiting van het vertrouwen op God, dat in veler harten woonde. Toen verliet het schip de oever en verdween uit het gezicht, terwijl de menigte in kleine, stille groepjes naar huis terugkeerde.

Teruzziende op die dagen kan ik God alleen maar dankbaar zijn, dat ik werd opgevoed in een gemeenschap, waarin zoals de Bijbel zegt, God bekend was en waarin Zijn Naam groot was in de aanbidding van Zijn volk.

Sommigen van deze mannen en vrouwen, die ik in die dagen kende, bezaten een ware vroomheid waaruit een diepe, persoonlijke bevinding van Gods liefde en genade sprak. Zij waren mensen, die zich veel mochten verheugen in de gemeenschap van God en voor wie de eeuwigheid een levende werkelijkheid was. Omdat Gods genade in hun harten woonde, vertoonden ze zich edelmoedig in hun gedrag en ook teergevoelig, wat deze wereld niet kan geven.

In mijn geboorteplaats Ness was het volk gezegend met een opeenvolging van predikanten op wier werk de Heere Zijn stempel zette. De predikant uit mijn jongensjaren was ds. Duncan MacDougall, geboortig van Islay. Ds. MacDougall was een man, wiens grote intellectuele vermogens gepaard gingen met een vriendelijk en medelijdend hart. Zijn exacte kennis van zowel de oude als de moderne talen gaven aan zijn preken exegetische nauwkeurigheid, waardoor het grote aantal gelovigen, die zijn woorden hoorden, zeer gesticht werden. Ds. MacDougall was ook één van mijn voorgangers te Fort Augustus.

Daarna werkte hij in Canada. In dat land werd hij in een dispuut gewikkeld en zijn vreselijke en onweerlegbare verklaring van de afgodendienst en tegenstrijdigheden van het Rooms Katholicisme deed zijn tegenstanders vaak zwijgen en maakte hen buigzaam in zijn handen. Dergelijke twistgesprekken droegen echter niet bij tot zijn populariteit. De avond van zijn leven bracht hij door in zijn geliefd Argyllshire, waar hij tot het eind getrouw arbeidde.

Ds. MacDougalls directe opvolger in Ness was de zeer geliefde ds. Roderick John Macleod. Deze godvruchtige dienstknecht des Heeren stierf op de leeftijd van 37 jaar in Dumbarton. Ness was zijn eerste gemeente. Hij was daar nauwelijks zijn werk begonnen, of er waren tekenen, dat Gods Geest door zijn ernstige en Schriftuurlijke prediking begon te werken. Een groot aantal mensen werd uit de duisternis overgebracht in het licht, en tot het eind van hun leven bleek uit hun leven en getuigenis, dat het een werk uit God was.

Soms kon men in ds. Macleods hand op de preekstoel een klein stukje papier zien. Daarop stond duidelijk genoteerd het hoofdstuk en het vers, waarop hij zijn preek baseerde. Daar zit een geschiedenis uit zijn studententijd aan vast. Dit had te maken met een vreemde droom en de opmerkelijke afloop ervan.

Op zekere nacht droomde hij, dat hij op weg was naar zijn geboorte-eiland en op het punt stond te Kyle of Lochalsh aan boord van een schip te gaan. Maar daar het schip alleen soldaten vervoerde, was hij gedwongen een andere boot te nemen. Toen hij, in zijn droom, tenslotte de kust van zijn geboorte-eiland had bereikt, was hij met afschuw vervuld, toen hij het andere schip in een ruwe zee zag ondergaan en twee mannen een hulpeloze strijd in de golven zag voeren. Deze twee begon hij ernstig te vermanen de

redding bij Christus te zoeken, voordat de dood hen tenslotte zou verslinden. Toen werd hij wakker.

Een poosje hierna preekte hij in de Partick Highland Mission in Glasgow. Terwijl de gemeente de Psalm zong, die vooraf ging aan de preek, kon hij zijn "tekst" niet vinden, die waarschijnlijk in een ander hoofdstuk stond dan hij had voorgelezen. Maar tenslotte en na veel nadenken herinnerde hij zich zijn preek uit de droom en het gedeelte uit de Schrift, waarop die was gegrond. Die avond zegende de Heere hem zodanig, dat hij met veel ruimte mocht preken. Na de dienst werd hij benaderd door twee mannen, die met zachte, gebroken stem hem ernstig bedankten voor de boodschap, die hen gebracht had tot het omhelzen van de Zaligmaker. En hij herkende hen als de twee mannen tot wie hij in zijn eigenaardige droom had gepreekt. Kort daarop verdronken deze twee mannen met vele anderen in de "Iolaire-ramp" buiten de haven van Stornoway. Waarlijk, God houdt soms verborgen wegen.

Ds. Macleod stierf in de volle zekerheid des eeuwigen levens. Zijn laatste woorden hier waren: "Ik ga naar mijn God".

In mijn jongensjaren waren er vele anderen in de omgeving, wier leven en christelijk getuigenis alleen maar respect en belangstelling konden afdwingen bij allen, die de wegen Gods hoog achtten. Hiervan kan ik slechts enkelen noemen.

Een man, die ik me zelfs nu nog levendig herinner, was John Murray van Habost. John, die dikwijls bij ons thuis kwam, was een christen in wie geen bedrog was. Zijn warme, gevoelige geest deed hem altijd het pad van plichtsbetrachting bewandelen. Op zekere avond kwam hij na een hele dag hard gewerkt te hebben op zee (want hij was visser) vermoeid en slaperig thuis. Maar diep in zijn hart voelde hij, dat als hij naar bed ging, er niemand in de omgeving was om de wacht te houden in het gebed. Gedurende enige tijd bleef hij in gebed verzonken en smeekte, of de Heere de wacht mocht houden over het land en dat de vijand van Zijn eer en heerlijkheid mocht worden ingetoomd. Na een poosje scheen een stem tot hem te zeggen: "Nu John, nu kun je gaan rusten, want je vriend in Skigersta ligt nu op zijn knieën". Toen deze twee waardige mannen elkaar nadien ontmoetten, wisten ze hoe de één aan de ander in die betreffende nacht verbonden was geweest. Zo teer en nauw was de geestelijke band tussen hen. John had een buurman, wiens naam was John Macdonald. Toen het gerucht ging, dat John Macdonald op sterven lag, verzamelden zijn vrienden in de Heere zich rond zijn bed om afscheid van hem te nemen, en om met Bunyan te spreken, "hem tot de rivier te vergezellen". Eén der aanwezigen deed echter een gebed, dat in de hemel gehoord werd en waarin hij de Heere vroeg hun vriend nog een poosje te sparen, daar zijn gebeden en getuigenissen nog zo van node waren in het dorp. De Heere gaf deze achtenswaardige man als van de poorten des doods terug om nog weer enige tijd in dit dal te schijnen als een licht in een duistere plaats.

Donald Morrison van Eoropie was jonger dan de eerder genoemden. Hij evenaarde hen echter in bekwaamheid en vroomheid. Donald maakte de twee wereldoorlogen mee en degenen, die in de stormen van deze vreselijke jaren op zee waren, hadden een vaste plaats in zijn gebeden. Zo ook degenen op wier schouders de last lag om het land door de vele gevaren te leiden. In dit verband placht hij van een zekere nacht te vertellen, waarin hij zich na een tijd van gebed, ter ruste begaf. En terwijl hij sliep, droomde hij. In deze droom zag hij een soldaat, die er zeer waakzaam uitzag en hem vroeg om wat voor te lezen uit de Bijbel, die hij in zijn hand had. Het gedeelte uit de Schrift, dat

Donald moest voorlezen was Psalm 68, die begint met de woorden: "God zal opstaan, zijne vijanden zullen verstrooid worden". Donald las de Psalm, waarna hij het Boek aan de soldaat teruggaf. Kort daarna kwam het nieuws, dat de Britse strijdkrachten het Duitse leger hadden aangevallen en dat op last van generaal Montgomery de oorlogskreet van de Britse legers dezelfde woorden waren als de hierboven aangehaalde. Donald • droeg zo'n levendige indruk van de soldaat uit zijn droom met zich mee, dat toen hij later een portret van hem zag, hij hem onmiddellijk als generaal Montgomery van Alamein herkende. En naar ik me herinner, had hij nooit eerder het portret van de beroemde soldaat gezien.

Er was nog een vooraanstaand christen in mijn geboortedorp, die diep respect bij al Gods volk afdwong. Dat was Malcolm MacLeod, die vele jaren achtereen de voornaamste steunpilaar was van de plaatselijke Free Presbyterian Church. Malcolms kennis van Gods Woord en zijn vastklemmen daaraan, en zijn stichtelijke verklaringen van de Schrift waren zowel uitgebreid als diepgaand. Mijn vader keek met eerbied tegen hem op en gelijk vele anderen op het eiland waren ze door oprechte en blijvende christelijke liefde aan elkaar verbonden. Een andere opmerkelijke man, die zich in die dagen in de godsdienstige kringen bewoog, was Norman Macdonald van Galson. Over het gehele eiland stond hij bekend als "de gelukkige Norman". Deze voortreffelijke man leefde bijna voortdurend in gemeenschap met de Heere. Hij wandelde met de Engel des Verbonds als met een vriend. Gelijk weleer Asaf kon hij zeggen:

*'k Zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn noden, angst en pijn; U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.
Gij zult mij leiden door Uw raad,
O God, mijn heil, mijn toeverlaat;
En mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in Uw heerlijkheid.* (Ps. 73-12).

Het gevolg van deze voortdurende nauwe omgang met God in het gebed was, dat hij, in vele dingen betreffende Gods voorzienigheid werd ingewijd. Hij waarschuwde en vertroostte zijn vrienden met betrekking tot zich voordoende, beproevingen of ogenblikken van vreugde. Ook sprak hij van dreigende oordelen in de wijde kring van de wereldgebeurtenissen. Er waren er misschien, die een grotere kennis van de theologische waarheden bezaten dan hij, maar niemand in zijn dagen mocht zich meer in Gods tegenwoordigheid, of in het profetisch inzicht, dat ontstaat door Gods verborgen omgang met de ziel door middel van het geschreven Woord, verheugen, dan hij. En dit werd hem soms verleend in de nachtwaken, als diepe slaap valt op de mensen. Maar daar ik elders een tamelijk uitgebreide schets van Normans leven heb gegeven, hoef ik er hier niet over uit te weiden, wat voor man hij was.

Maar de Heere had Zijn getuigen zowel onder de jongen als onder de ouderen. Op geringe afstand van ons huis in Swainbost waren twee aantrekkelijke jonge zusters, die in hun jeugd stierven. Op jonge leeftijd waren ze beiden onder de invloed van het Evangelie gebracht. Waren Christina en Marion liefelijk in hun leven, in hun dood waren ze nog liefelijker. Tijdens haar laatste ziekte gaf Christina de wens te kennen, dat de leden van het gezin 's nachts niet bij haar zouden zitten. "Als jullie hier zijn", placht ze te zeggen, "ben ik alleen, maar wanneer ik met mezelf ben, heb ik het beste

gezelschap". Gods tegenwoordigheid in haar ziel en naar we geloven de gevoelige nabijheid van Gods gediensstige geesten, veranderden haar kamer in een voorportaal des hemels. Enkele ogenblikken voor haar dood scheen ze te ontwaken uit een diepe en langdurige slaap. Een poosje daarvoor was ze buiten bewustzijn geweest. Haar ogen, voor een ogenblik levendig en vol vreugde, keken omhoog. Met opgestoken handen en met de ogen hemelwaarts gericht, riep ze met de woorden van de profeet uit: "Mijn vader, mijn vader, wagen Israëls en zijn ruiters". (2 Kon. 2) En nadat ze dit nog eens had gezegd, "ontsliep" ze. Voor ze het bewustzijn verloor, had ze gevraagd Psalm 84 te zingen, voordat haar lichaam aan het graf zou worden toevertrouwd. Het waren woorden, die verkondigden, dat terwijl haar stof in de aarde werd gelegd, haar ziel bij God zou zijn om voor eeuwig in Zijn tegenwoordigheid te zijn. De woorden waren:

*Hoe lieflijk, hoe vol heilgenot,
O HEER' der legerscharen God,
Zijn mij Uw huis en tempelzangen!
Hoe branden mijn genegenheén,
Om 's HEEREN voorhof in te treén!
Mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen;
Mijn hart roept uit tot God, Die heeft,
En aan mijn ziel het leven geeft. (Psalm 84 - 1).*

Haar jongere zuster, Marion, stierf ook in een toestand van grote geestelijke vertroosting. Toen het gordijn tussen Tijd en Eeuwigheid langzaam werd weggetrokken, gaf ze getuigenis van haar geloof en vreugde in de Heere.

In de rustige wereld van die dagen was het een genot langs de dorpsstraat te wandelen en te luisteren naar het zingen van een Psalm, die 's avonds en 's morgens bij de huisgodsdienst oefening opsteeg uit vele woningen. Men zou niet graag zien, dat op dit gezegende eiland deze uitingen van vroomheid niet langer gehoord zouden worden uit de woningen van de mensen.

We hadden in ons dorp een huis, dat bekend was wegens het voortreffelijke psalmgezang. Het was het huis van een minzame en bejaarde dame, die we "Weduwe MacLean" noemden.

Op zekere avond ontmoetten twee of drie jongens, ik zelf inbegrepen, haar bij haar woning. Het was een prachtige, door de maan verlichte avond. Terwijl we bij haar stonden, begon ze zachtjes te praten over een geliefde vriend, die juist was overleden. De herinnering aan haar ernstige manier van doen en haar verlangende blik naar boven als ze over haar vriend sprak, die nu "zong in de heerlijkheid", staat mij nog als een gelukkig tafereel voor de geest. De laatste dagen van deze achtenswaardige dame bestonden voor een groot deel uit zuchten en glimlachen. Ze zuchtte zo vaak, omdat haar hemelse Bruidegom zo lang vertoefde te komen. Ze glimlachte, omdat Hij spoedig zou komen, zoals Hij gezegd had, om haar thuis te halen. Haar voortreffelijke kleinzoon, ds. Malcolm Morrison, had het voorrecht bij haar te zijn in haar laatste uren. Het was een gewichtvolle ervaring, waarnaar hij dikwijls verwees.

Hoewel vroomheid haar gouden licht over ons huis, wierp, bezaten we weinig aardse rijkdom. Toch placht mijn moeder met haar geringe middelen zovelen van Gods volk aan haar tafel te verwelkomen, als ze tijdens Avondmaalstijden maar bij elkaar kon krijgen. Ik kan me die vreedzame gezelschappen en hun gesprekken in Christus nog goed herinneren. Hun conversatie had altijd onveranderlijk de Koning als inhoud.

Ik herinner me, dat ze elkaar Gods weg met hen in Zijn Woord plachten te vertellen en hoe Hij hen nu en dan uit hun slaap wekte met Zijn Woord op hun lippen. Al bezaten ze weinig aardse rijkdommen, toch waren die geliefde mensen rijk in geloof en liefde en andere geestelijke zegeningen. In onze jonge jaren placht mijn moeder ons apart te nemen en ons te waarschuwen voor het gevaar van sterke drank. Haar ernstige waarschuwingen maakten een diepe indruk op mijn ziel en ik besloot toen reeds nooit het hol van de dronkaard te betreden.

Tijdens mijn eerste lange reis naar de stad, toen ik nog maar een jongen was, ontmoette ik een schoolvriend, die geld in de zak had. Hij bood me een shilling aan, zodat we later op de dag samen een borrel zouden kunnen drinken.

In die dagen was een shilling een grote som geld voor een jongen en er waren twee dingen, die ik heel graag wilde kopen. Het ene was een politiefluitje, dat naar ik meende, me een heerlijk gevoel van superioriteit en macht zou geven! Het andere was een groot stuk van de beroemde peperkoek in handen zien te krijgen, die op de jaarmarkt buiten de stad Stornoway in grote hoeveelheden werd verkocht. Mijn edelmoedige vriend, die ik die avond niet ontmoette, stierf jong. Gelijk zoveel jongemannen van mijn geboorte-eiland geraakte hij op de weg der bozen, het pad van alcoholische ellende.

Op een andere keer ontmoette ik een man in een zekere stad. Ik kende hem slechts oppervlakkig. Hij bood me een borreltje aan.

Toen ik weigerde, begon hij met zachte, verleidelijke stem me te vertellen hoe ik er geleidelijk mee moest beginnen. Hij noemde dat een aangename gewoonte. Maar een luidere stem sprak in mijn binnenste: "Pas op, m'n lieve jongen, pas op!" Het was de stem van mijn moeder. En zonder verder een woord te zeggen, liep ik weg. Hoe dikwijls heb ik knappe en van nature aardige jongemannen gezien, die door de drankduivel in ontarding en ellende werden gebracht; en al werden sommigen van hen door de genade Gods gered van de rand van de ondergang, anderen niet....

In die eerste jaren waren er andere voorvallen, die om de een of andere reden een diepe indruk op mij achterlieten. Deze, als ingelijste schilderijen aan de wand van het geheugen, blijven me bij, terwijl vele andere dingen zijn vergeten.

Zo herinner ik mij bijvoorbeeld, hoe we ons met een aantal andere jongens op zekere avond vermaakten door steentjes op het met golfplaten bedekte nieuw gebouwde schuurtje te gooien, dat toebehoorde aan een enigszins boze man, in het district. De steentjes deden geen schade, maar het lawaai, dat voor ons iets nieuws was, hinderde de eigenaar, die ons achtervolgde over de doorweekte grond. Daar ik jonger was dan de anderen kon ik minder vlug vooruit komen. Zodra hij me herkende, veranderde hij van richting en liep naar ons huis. Toen hij door de deur naar binnen ging, rende ik ook in grote angst naar het huis aan de achterkant, waar ik naar zijn luide en boze stem luisterde, terwijl hij mijn geschokte moeder over haar weerspannige zoon vertelde. Terwijl ik daar stond, beefde ik bij het zien van het beeld van mijzelf, dat deze man zonder het te weten, voor mijn ogen plaatste. Was ik dat werkelijk? Overstelpst van schaamte had ik wel duizend werelden willen geven, als ik in het niet had kunnen verdwijnen. Maar het was nog een aangenaam beeld, dat onze buurman me die avond van mezelf liet zien, vergeleken met die ontzagwekkende ontdekking toen God me mijn hart liet zien op de dag, dat Hij me tot Zijn spiegel bracht, waarin ik iemand zag, die ik alleen maar als mijzelf kon herkennen en Hij zei: "Gij zijt die man". Sinds dat ogenblik

heb ik God altijd gevraagd, of Hij naar me wilde omzien, en me op mezelf te laten zien, alleen in Zijn geliefde Zoon en in Zijn volmaakte gerechtigheid.

Er was nog een gedenkwaardige avond, toen ik aanwezig was bij een Avondmaalsdienst in Harris, waar mijn vader hulpprediker was. Het was zomer en de dienst werd gehouden in de openlucht. De dag was warm en het was bladstil, zodat de krachtige stem van de predikant, ds. R. MacLeod van Garrabost, op grote afstand gehoord kon worden. Terwijl de predikant, gelijk weleer Paulus, "handelde van rechtvaardigheid en matigheid en van het toekomstige oordeel", rustte er een gewijde stilte op de grote vergadering. Tijdens de preek vertelde de predikant een geschiedenis. Het was over een man, die zich soms bezig hield met de gevaarlijke praktijk van het beklimmen van een hoge, steile rots, terwijl daar beneden de diepe en rusteloze zee ruiste. Deze man had een zoontje, dat er soms stilletjes getuige van was hoe zijn vader de rots beklom.

Op zekere dag, toen zijn vader halverwege was, hoorde hij een stem. "Vader, ik kom achter u aan". Het was de stem van zijn eigen zoon. Door zijn zorgeloos voorbeeld bracht hij zijn eigen kind tot de ondergang. Het verhaal was natuurlijk bedoeld als een waarschuwing voor ouders, wier voorbeeld hun kinderen op het verkeerde pad zou kunnen brengen. Vanwaar ik zat, kon ik mijn vader zien en ik wist, dat als ik verloren ging het niet was, omdat hij niet door zijn lessen en voorbeeld mij de weg des levens had voorgehouden.

In die jaren, die veel indrukken hebben achtergelaten, was er nog een voorval, dat me op de een of andere manier altijd bij gebleven is. Op een mooie zomermorgen ontwaakte ik om te ontdekken, dat ik te lang geslapen had en daardoor een boot gemist had, waarmee ik naar een ander veraf gelegen eiland had willen varen. Ik was op tijd wakker geworden, maar ik had me op mijn andere zij gedraaid en was weer ingeslapen! Ik herinner me nog het gevoel van schaamte en wanhoop, dat me beroerde toen ik daar te laat aan de oever stond om de boot ver op zee te zien en ik achtergebleven. Het voorval, onbeduidend op zichzelf, was voor mij op dat moment sterk symbolisch. Ik was ingeslapen! Ik was achtergebleven! Ik was te laat! Wat, als ik in het uur des doods zou ontwaken om te ontdekken, dat ik in geestelijk opzicht de korte dag der genade steeds slapende had doorgebracht en dat de deur des Hemels voor goed was gesloten? Wat, als ik in de eeuwigheid met wroeging aan mijn afschuwelijke dwaasheid zou terugdenken? Zelfs nu gevoel ik, als ik aan dat ogenblik terugdenk, bezorgdheid uit vrees dat door te verslappen in de loopbaan, die mij is voorgelegd, ik Christus zou verliezen en de liefelijkheden in Gods rechterhand, eeuwiglijk.

Tijdens de zomervakantie leefden we een zorgeloos, landelijk leven. 's Morgens bracht ik een dorpskudde naar de prachtige weilanden vlak bij de kust. Daar bracht ik de dag door met alleen de zon, die me vertelde hoe laat het was, het beekje, de zee en het zand om me wat tijdverdrijf te verschaffen.

Als ik aan deze kust denk, moet ik aan een jong meisje uit ons dorp denken. Haar naam was Annie MacRitchie. De wolkenloze zomerdag liep bijna ten einde, toen ze helemaal alleen verscheen aan het eind van het pad, dat naar de kust voerde. Ze liep langzaam, want een ongeneeslijke ziekte had haar lichaam reeds verzwakt. Ze was in het wit gekleed en was gekomen om nog eens een blik op de omgeving te werpen, waar ze haar kinderjaren had doorgebracht. Daar stond ze bij ons, rustig en gelukkig. Toen liep ze weg; haar elegante gedaante was in volkomen overeenstemming met de schoonheid van

die plaats, waar de bloemen de hele dag schenen te glimlachen.
Hoewel wij kinderen het niet wisten, was er in de ziel van dat meisje een onsterfelijke liefde tot Christus.

Dit wordt uitgedrukt in de woorden van de Psalm:

*Getrouwe HEER' Gij wilt mijn goed, mijn God,
Mijn erfenis en 't deel mijns bekers wezen,
Gij onderhoudt gestaag het heuglijk lot,
Dat Gij, zo mild, voor mij hebt uitgelezen,
De schoonste plaats mat Gij met ruime snoeren
O heerlijk erf, gij kunt mijn ziel vervoeren. (Ps. 16.)*

Nooit kan ik aan die verdwijnende gedaante in het wit denken zonder aan de verlostte schare te denken, die staat voor Gods troon in de kleding des levens en der onsterfelijkheid.

Maar de zorgeloze dagen van mijn jongensjaren liepen ten einde. De dagen van lichamelijke pijn en geestelijke bezorgdheid waren gekomen.

HOOFDSTUK 3

EEN GEDENKWAARDIGE AVOND

Ik was nog erg jong, toen een kwaadaardige infectie één van mijn benen binnendrong. Nadat ik op zekere morgen het bewustzijn had verloren, bad een godvrezende buurman, of God genadig mijn ziel zou willen ontvangen. Maar de dood ging me voorbij en na ongeveer twee jaar kon ik weer met gemak lopen. Nadat ik van deze ziekte hersteld was, had ik ernstige ogenblikken en ging in het verborgen bidden en Bijbellezen. Ik herinner me hoe ik op een heerlijke zomeravond, toen de stralen van de zon in het westen door onze ramen te Swainbost vielen, alleen in huis zat en de Bijbel las.

Ik herinner me, dat ik erg getroffen was door de rijke en levendige symboliek van het boek der Openbaringen. De hemelse heerlijkheid scheen zich voor mij te openen. De vele en alles te boven gaande schoonheden en de zaligheid van allen, die daar waren, vertederden mijn hart. Maar dat ogenblik van blijdschap viel samen met een groot verdriet, want het was ook het ogenblik, waarop een duistere en boze gedachte mijn geest binnendrong. Ik voelde me als ternedergeslagen door een onzichtbare en wrede hand. De wereld scheen te verduisteren; een grote vrees maakte zich van mij meester. Zo'n gedachte meende ik, kwam zelden bij iemand op. Die avond tekende het begin van een ellende, die me vele jaren bijbleef. Of de onwelkome gedachte ontstond vanuit mijn eigen zondige geest, of er door een boze geest werd ingeworpen, maakte voor mij geen verschil. Het was mijn gedachte en ik moest er tenslotte voor God verantwoording voor doen. Ook zag ik, dat het hart waaruit ze voortkwam "geheel dodelijk" was. Zo moest ik dus, nog erg jong zijnde, in een geestelijk gevangenhuis verblijven, zonder een ster aan de hemel te zien. Dit verborgen verdriet sloot ik op in mijn hart. Als ik mijn klacht voor een begrijpend en medelijdend oor had uitgestort, zou ik mogelijk opgebeurd zijn. Maar ik schaamde me ervoor en durfde het niet. Om te laten zien, dat mijn hart vrolijk was, nam ik deel aan ijdele vermaken. God bewaarde me echter voor vele uitwendige zonden. Kort daarna verliet mijn vader Lewis om naar het prachtige eiland Berneray in Harris te gaan, waar hij ongeveer negen jaar evangelisatiewerk verrichtte.

Toen ik de leeftijd van achttien jaar bereikte, werd ik met andere jongens uit het dorp, opgeroepen voor het leger, want de Wereldoorlog woedde over Europa. Intussen besloten we echter om inplaats van bij het leger te gaan, naar zee te vertrekken. Voorzien van overvloedige bewijzen van geschiktheid voor de zeevaart, ons verstrekt door plaatselijke vissers, vertrokken we naar Stornoway. De arts, die ons keurde, ontving alle jongens welwillend, behalve mij. Ik werd afgekeurd vanwege het gevoelige litteken onder mijn knie. Kort daarna, in oktober 1918, vertrokken mijn vrienden naar een zuidelijke zeehaven en ik werd soldaat. Voor het eind van het jaar kwam ik naar huis.

Op een grijze en stormachtige morgen in het begin van 1919 werden we opgeschrikt door het nieuws, dat twee van mijn vrienden met vele andere zeelieden voor de kust van Lewis waren omgekomen. Terwijl ik bij het open graf van één van mijn vrienden stond, wiens lichaam was gevonden, en het maanlicht de omtrek van een kist bescheen, verwonderde ik me over de vreemde voorzienigheid, die onze wegen had gescheiden.

Na mijn terugkeer uit het leger werd ik sloopstimmerman in Greenock. Daar had ik wel een aangename tijd, afgezien van de vele ogenblikken van benauwdheid, die me deden denken aan mijn schrik aanjagende zondige gedachten. Maar weldra werd mijn benauwdheid en angst groter. Om het van me af te zetten ging ik zingen en dansen op plaatselijke gezelschappen in de Hooglanden. Maar dat alles verzwaarde mijn last en maakte het meer en meer ondraaglijk. Mijn angst, verwezen te worden naar de eeuwige rampzaligheid werd zo hevig, dat ik bang was, dat het vreselijke gevoel van schuld, waaronder ik gebukt ging, op mijn gezicht te lezen stond.

Gedurende deze tijd van buitengewone geestelijke nood had ik nooit nagelaten de middelen der genade waar te nemen. Ook was ik niet bereid om het gebed, dat mijn vader me als kind had geleerd, na te laten. Het was bijna het enige waaraan ik me vastklemde in die hevige storm, die nu mijn gehele bestaan deed schudden. Deze tegenstrijdigheid tussen dwaze luchthartigheid en het bijwonen van kerkdiensten ontsnapte niet aan de opmerkzaamheid van sommige mensen die, voor mij onbekend, belang stelden in mijn geestelijk welzijn.

Op zekere avond sprak een jong dienstmeisje me zeer ernstig aan over mijn gedrag. Ze beëindigde haar opmerkingen met te zeggen, dat God me genade zou bewijzen, als ik Hem met mijn gehele hart zou zoeken. In de tegenwoordigheid van dat schone meisje, voelde ik dat haar ogen recht in mijn ziel keken. Toen ik van haar wegging, was ik er diep van overtuigd, dat haar "woord ter rechter tijd" gesproken, van God was. De vraag, die me nu bezig hield was: "Is het mogelijk, dat er werkelijk hoop voor MIJ is, en dat God MIJN zonde kan vergeven?" In die tijd had ik een ontroerende ervaring, die naar ik geloof, de innerlijke spanning, waaronder ik zo lang gebukt had gegaan, wat verminderde.

Aan mijn bezoeken aan Keltische concerten en danspartijen op zaterdagavond kwam nu een einde. Mijn geweten bestrafte me elke keer ernstig, als ik de plaatsen van het zogenaamde "plezier" betrad.

Toen ik kort daarna op een zondagmorgen in de kerk zat, was ik verbaasd een lange predikant door de kerk te zien lopen en in de bank van de voorzanger onder de preekstoel te gaan zitten. Toen hoorde ik haastige voetstappen in het pad en even later werd er een hand op mijn schouder gelegd en een dwingende stem, die zei: "Kom jongeman, kom eens mee". Ik keek op en zag het bezorgde gezicht van de oude Alexander Mackay, de ouderling. Ik volgde hem naar de deur. Terwijl we naar de zijkant van de kerk liepen en door twee deuren gingen, schrok ik toen ik plotseling voor de gemeente stond. Toen wendde de heer Mackay zich tot de predikant in de bank en vroeg hem de preekstoel te beklimmen, zeggende dat ik het zingen zou leiden. Het was een dienst in de Keltische taal. Er kwam een mist voor mijn ogen en mijn knieën begonnen te beven. Als ik de psalm niet uit mijn hoofd had gekend, zou ik mijn taak niet volbracht kunnen hebben.

Maar die morgen was het begin van een diepe genegenheid voor de vreemdeling op de preekstoel. Het was ds. Andrew Sutherland van de Vrije Kerk in de Duke Street te Glasgow, die later voor altijd mijn vriend werd.

Het was ongeveer in deze tijd, dat ik samen met een vriend een "fellowshipmeeting" van de plaatselijke Free Presbyterian Church bijwoonde. De preek was gebaseerd op de woorden: "Want gij waart eertijds duisternis, maar nu zijt gij licht in de Heere...." De

predikant, ds. E. MacQueen beëindigde de dienst met woorden, die de harten van vele aanwezigen week maakten en ze schenen te doen smelten.

Hoe benijdde ik Gods volk en hoe bad ik op dat ogenblik, dat ik hen gelijk mocht worden. Het Woord was met kracht. De predikant weidde uitvoerig uit over de liefde van Christus tot zondaars. Hij vertelde een voorval, dat ik me nog herinner. Het betrof een catechiseermeester in het noorden, die zijn dienstmeisje op zekere dag in het veld zag bidden. Haar gezicht was nat van tranen. De goede man zei, dat hij zo jaloers was op haar tranen, daar hij zelf zo gekweld werd door zijn harde hart, dat zijn ogen droog liet. Ze antwoordde: "O, Mr. Munro, als u toegang had tot de liefde van Christus, zou u iets kennen van hetgeen geen hart, hoe hard ook, zou kunnen weerstaan".

Gedurende de hele dienst had ik de sterke overtuiging dat ik onder een volk verkeerde, waarvan velen een wereld waren binnen gegaan, waarvan ik een vreemdeling was; alsmede van hetgeen zij mochten genieten. Er was iets wezenlijks en vredigs in de dienst. Die avond luisterde ik, zoals wel eens eerder, naar de wonderlijke geschiedenis van Gods liefde voor mensenzielen en Zijn komst in de Persoon van Zijn eigen Zoon in deze verloren wereld om ons te verlossen en te verzoenen door Zijn bloed. Ik hoorde van de vrije en open toegang van de ziel tot God door Christus en van de inwoning van de Heilige Geest om ons levend te maken en ons voor te bereiden voor de hemel. Terwijl ik luisterde, bad ik in stilte tot God, mij ook te willen zegenen. Ernstig bad ik in mijn hart, of ik de grote en wonder- volle zaligheid, die deze boodschap bevatte, mocht leren kennen.

Toen gebeurde er iets. Het was alsof iemand de zolang gesloten deur van mijn hart had geopend en binnen kwam. Mijn gehele innerlijke bestaan was als het ware aangegrepen door een kracht, die zowel liefelijk als bezielend was. Het was iets nieuws, dat mijn geest nooit eerder had aangeroord. Mijn bewustzijn werd als het ware verlicht door een heerlijke, warme golf van licht, leven en liefde. Ik werd gewaar, dat God in genade de vreselijke hinderpaal van mijn zonde had doorbroken en me van haar heerschappij, schuld en kracht had verlost. Hij had om Christus' wil al mijn zonden vergeven en geworpen in de diepten der zee. Hij had vergeven en vergeten, maar hoeveel Hij vergaf, weet ik niet. In Zijn genade en barmhartigheid had Hij mij ook in een nieuwe wereld ingeleid en mij, naar ik hoop, veranderd in een nieuw schepsel. Mijn ziel had als een rusteloze duif nu een rustplaats gevonden in de kloven van de Rots der eeuwen.

Die avond voelde ik me, alsof ik was opgeheven uit een koud, donker graf door een tedere, maar onzichtbare hand. De schaduw des doods, waaronder ik zolang gebukt had gegaan, scheen te wijken voor het liefelijke, vertroostende licht, dat Gods Geest aan mijn ziel medeelde. Terwijl de predikant uitweidde over zijn thema, wist ik dat er een wonder der verrijzenis in mijn geestelijk leven had plaats gehad. De Heere ging mij voorbij en zei: "Leef!" Het dierbare verbondsbloed scheen op mijn consciëntie te druppen en schonk vrede, terwijl een gevoel van schuld mij jarenlang bijna tot wanhoop had gebracht. Ook zag ik met het innerlijk oog, hoe God alleen de goddeloze, die gelooft in Jezus, rechtvaardigt. De arme en zwaar beproefde knaap, die Gods huis zonder hoop was binnen gekomen, omdat hij zonder Christus was, kon zich nu in beide verblijden. Gelijk ik me herinner, werd er aan het eind van de dienst een Psalm gezongen, die waarlijk Gods liefde en genade uitdrukt in het zaligen van een arme zondaar, zoals ik. De woorden waren:

*'t Zal met blij gejuich Hem loven,
Die, uit Zijn paleis van boven,*

*Isrels leed en ongeval
Eens in gunst beschouwen zal.
En gevang'nen in hun zuchten
Horen, als zij tot Hem vluchten;
Om hen uit de wrede kaken
Van de dood eens los te maken.* (Psalm 102 - 11)

Buiten de kerk gekomen, was ik me nauwelijks de aanwezigheid van mensen bewust. Ik herinner me echter, hoe de sluier van somberheid, die voor mij op de hele schepping had gerust, nu was weggenomen, en alle dingen leken me nu even vriendelijk als het ware bij dit grote wonder: Een zondaar was met God verzoend. Dit was, naar ik mag hopen, een avond om nooit te vergeten. Een avond, waarin de Heere voor mij een weg baande door de diepte naar een onverwelkelijke erfenis.

Er waren vrienden in de kerk geweest, die op de een of andere manier wisten, dat mijn banden waren losgemaakt. Een van hen was Mary Murray van North Tolsta, die me een paar dagen geleden zo ernstig had aangesproken. Ze brachten me naar hun woonplaats, waar we zeer gelukkig waren. Maar ik was als iemand, die droomde. De zak was van mij afgevallen en mij was gegeven het gewaad des lofs. De gedachte aan de vergeving van, mijn zonden, die weggeworpen waren, vervulde me met een gevoel van ongelooflijke verwondering.

De diepe vreugde, die mijn ziel die avond vervulde, was werkelijk onuitsprekelijk. Ik had de armoedige, oppervlakkige genietingen van deze wereld gemaakt, maar hetgeen die avond in mijn ziel was gekomen, maakte vergelijkenderwijs de meest wenselijke aardse vreugden zuur, smakeloos en niet begeerlijk. Dit was, ik wist het, de ware God en het eeuwige leven.

Ik had de boom des Levens gevonden en met koning Salomo, na zijn pijnlijk zoeken van het geluk, kon ik zeggen: "Ik heb grote lust in zijn schaduw en zit er onder". Ik had de hemelse schat gevonden en de levende bron. De vreugde, Christus, de Parel van grote waarde, gevonden te hebben, kon ik niet beschrijven. De God, tot Wie ik zo dikwijls had opgezien als vreselijk in Zijn toom, had nu naar ik mocht hopen, me in Zijn armen van liefde en genade gesloten. Die eeuwige armen zouden me, dat wist ik, vanaf dat ogenblik, steunen in elke beproeving, die me in dit leven zou kunnen treffen. Deze onuitsprekelijke gave te hebben moeten missen, zou eeuwige wanhoop, verlaten en de diepste ellende betekend hebben. Op dat ogenblik besepte ik, dat degenen, die Gods gave van het eeuwig leven, hen aangeboden in Christus, ongezocht en stilzwijgend voorbij laten gaan, eindeloze eeuwen zullen moeten doorbrengen met gewezen over hun dwaasheid en vreselijk verlies.

Toen ik later mijn Bijbel bestudeerde en christelijke levensbeschrijvingen ging lezen, werd ik gewaar, dat de ervaring van die avond niet een uniek of alleenstaand geval was. Het was niet een emotionele bevrijding, of een loutere gevoelskwestie. Het was niet een voorbij gaande geestesvervoering. Het was iets, wat een groot aantal van Gods volk heeft gekend en in elke eeuw heeft genoten. Het is de nauwe omgang van de ziel met een Persoon, Die (waarom kunnen we niet zeggen) Zichzelf en Zijn liefde tot in eeuwigheid aan ons wil schenken. Hij gaf Zich voor ons, opdat Hij Zichzelf aan ons zou kunnen geven. Hij had mensen lief, niet om wat ze zijn, maar ondanks hetgeen ze zijn. Dit wonder zal al maar groter worden. Hij zal degenen, die op Hem vertrouwen eeuwig liefhebben. De hele wereld heeft geen wonder wat hiermee te vergelijken is.

Lange tijd hierna las ik boeken van mannen als Augustinus, Pascal, Johannes Calvijn, Thomas Goodwin, Thomas Chalmers, C.H. Spurgeon, John Kennedy en vele anderen. Het leven en de werken van zulke mannen bewijzen, als 't bewijs nodig heeft, dat het christelijk leven met al haar hoop en vreugden behoort bij de hoogste Werkelijkheid. Geestelijke liefde, vrede, vreugde, met de bewustheid van Gods aanwezigheid in ons leven, zijn aspecten van een diepere en echtere werkelijkheid, dan van iets wat behoort tot de natuur van deze wereld.

Ook leerde ik, dat we deze heerlijke, geestelijke wereld op precies dezelfde wijze binnen komen als onze lichamen op deze lagere wereld komen. Voor we er binnenkomen, moeten we, om met de woorden van onze Heere te spreken: "wederom geboren" worden. Het zou bijvoorbeeld, voor ons onmogelijk zijn om iets van deze natuurlijke wereld te weten (we zouden in werkelijkheid helemaal geen bestaan hebben), als we er door het wonder der geboorte niet opkwamen. De schoonheid van de dageraad en van de door sterren verlichte hemel zouden we op geen andere wijze ooit kunnen aanschouwen. Op dezelfde wijze kunnen we de geestelijke wereld niet binnengaan, of enig begrip van haar heerlijkheid hebben zonder het veel grote wonder van een geestelijke wedergeboorte. Daarom zegt de Bijbel ook: "Hetgeen het oog niet heeft gezien, en het oor niet heeft gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklommen, hetgeen God bereid heeft dien, die Hem liefhebben".

Dit wonder van verlichting heeft plaats op het ogenblik, dat we Christus mogen omhelzen als onze persoonlijke Verlosser en ons mogen overgeven aan Zijn heilige wil, gelijk dit in de Bijbel geopenbaard wordt. Hoewel we nu nog op de rand van deze wereld verkeren, weten we dat haar zegeningen voor eeuwig onze ziel zullen verrijken en verblijden. In Gods tegenwoordigheid is er verzadiging van vreugde. Liefelijkheden zijn in Zijn rechterhand eeuwiglijk.

Maar spoedig leerde ik, dat mijn leven hier niet altijd kalm en vol zonnenschijn zou zijn. De natuur verkeert wat de groei en ontwikkeling van haar bloemen en planten betreft in een wondervol evenwicht. Er is nacht en dag. Er is zomer en winter. Er is zonnenschijn en bewolking. Zo is het ook in het koninkrijk van Gods genade. Het werk van toenemende heiligheid in de ziel, waardoor God ons voorbereidt voor de hemel, betekent dikwijls beproeving, kastijding en lijden. "Zo wie Ik liefheb, die bestraf en kastijd Ik".

Sinds die wondervolle avond heb ik dikwijls leed en pijn moeten verdragen. Maar Hij, Die ons lichaamsgestel kent, is Zelf in elke crisis en in elk dal van duisternis, smart en vrees aanwezig. Wat er ook mag gebeuren in de wereld of in onze persoonlijke omstandigheden, in Zijn handen zijn we volledig en voor altijd veilig. Hij zal maken, dat alle dingen ons ten goede zullen medewerken. Dit is de belofte des Heeren voor allen, die hun ziel in Zijn hand geven als in de hand van de getrouwe Schepper.

Binnen een jaar na mijn bekering mocht ik de dood des Heeren gedenken tijdens de viering van het Heilig Avondmaal. Tijdens de voorbereidingsdienst predikte dr. Alexander Stewart van Edinburgh zeer vertroostend over de woorden: "Mijne genade is u genoeg". Daarna vroeg ik toestemming om aan te mogen zitten aan de Tafel des Heeren. De volgende zondag hoorde ik een onvergetelijke preek over de woorden: "Ik leef, en Ik ben dood geweest". Het thema was: "Christus' lijden en de heerlijkheid daarna volgend". Die dag schreide ik veel, daar ik hoorde van de liefde van Christus,

Die stierf voor zondaren. Toen ik thuis kwam, trok ik mij terug in mijn slaapkamer. Daar, in alle rust en vrede, verbond ik me aan de Heere om voor eeuwig de Zijne te zijn.

In die dagen was zelfs de slaap zoet voor mij. Of dit het gevolg was van de zegen, die ik genoot, kan ik niet zeggen, maar sommige dromen, die ik toen had, waren van groot gewicht voor mij. In werkelijkheid staan ze me op dit ogenblik net zo levendig voor de geest als toen ze voor het eerst verschenen uit dat onbekende land, waar zulke dromen worden geboren.

Ik herinner me bijvoorbeeld, hoe ik in drie opeenvolgende nachten van de Heere Jezus droomde. In die laatste nacht zag ik mezelf (in de droom) alleen naar het grasland bij de kust van Swainbost lopen, waar ik, zoals reeds gezegd, als kind gewoon was te spelen. In het midden van dit rustige dal zag ik een aantal mensen, die erg, erg gelukkig schenen. In deze groep stond een Persoon, van wie ik wist, dat het de Heere was. Ook wist ik, dat sommigen van de aanwezigen (maar nu reeds allen), naar ik mag geloven, ingegaan waren in de eeuwige rust. Terwijl ik vol verbazing naar dit gelukkige gezelschap toeliep, kwam Hij, op Wie aller ogen rustten, naar voren om me te verwelkomen. Hij heette me welkom in het gezelschap en sprak zeer vriendelijk tot mij, maar wat Hij zei, kan ik niet zeggen. Het was werkelijk een woord ter rechter tijd gesproken en een welmenend woord van liefde. Dit was slechts een droom.

Misschien paste de Heere Zich zo aan aan mijn staat, want in geestelijk opzicht was ik nog een kind. Of misschien kwam het, doordat in die tijd van de eerste liefde, Christus nooit uit mijn gedachten was. Later heb ik nooit meer een droom gehad, waarin de Heere voorkwam. "De rechtvaardige zal door het geloof (in de onzichtbare God) leven", en in dat "profetisch woord, dat zeer vast is, en gij doet wel dat gij daarop acht hebt, als op een licht schijnende in een duistere plaats, totdat de dag aanlichte, en de morgenster opga in uwe harten". (2 Petr. 1). Als men de vaste rots der Schrift zou verlaten voor zulke nachtgezichten, zou men zeer dwaas zijn. Welke plaats dromen nu ook mogen hebben in het christelijk leven (ik heb er één van mij verteld), God komt altijd tot Zijn volk door middel van het geschreven, onfeilbare en geïnspireerde Woord. Op dat Woord alleen, en op Christus, het vleesgeworden Woord, rust geheel mijn geloof als het vaste en eeuwige fundament.

HOOFDSTUK 4

COLLEGE DAGEN

In Greenock verbleef ik enige tijd bij een zekere mr. John MacKenzie, die geboren was in Campbeltown in Argyll. John was gezegend met een goede vrouw, die voor ons allen een voortreffelijk voorbeeld was. In die tijd was John ontbloot van alle geestelijke ernst en bekommerde zich niet over geestelijke zaken. Aan zijn andere zonden voegde hij die van vijandschap tegen sommige onderwijzingen uit de Schrift toe, en sprak soms over de "tegenstrijdigheden" in de Bijbel. De dag kwam echter, dat God hem genade en vergeving deed zoeken aan de Troon der genade, en dat hij zich mocht verblijden in Gods verlossing. Toen werd Gods wet hem lief en aanvaardde hij Gods Woord als de volmaakte openbaring van Zijn wil en genade. "Hoe komt het", werd hem eens gevraagd, "dat u nu gelooft wat u vroeger loochende?" "In die dagen", zei John, "kende ik de Auteur van de Schrift niet, maar nu ik Hem ken, weet ik ook, dat elk woord van God de waarheid is". Later werd mr. MacKenzie ouderling in onze plaatselijke kerk.

In 1923 werd ik toegelaten als student van de Vrije Kerk van Schotland, hoewel het vooruitzicht van het prediken van het Evangelie me met veel zorg vervulde, vervulde het me ook met onuitsprekelijke vreugde. En dus wierp ik op een morgen mijn gereedschap weg en vertrok naar Edinburgh. De vriendelijke ds. A.M. Renwick, die toen predikant was te Dumbarton, en voorzitter was van de toelatingscommissie, was me zeer behulpzaam en was vol begrip.

Vanuit het lawaai van de scheepstimmerwerf kwam ik plotseling in de veel rustiger en waardiger omgeving van een theologische school. Daar had ik, zelfs in het begin van mijn studietijd, het voorrecht te mogen dineren met een zeer geleerd en Godzalig gezelschap van mannen. Hoewel student van een kleine kerk, wist ik dat rond die tafel, met haar eenvoudig voedsel, sommigen van de voortreffelijkste mannen der aarde zaten. In de grote bovenzaal, die uitzag over de hele Princes Street, vormden we een gelukkig groepje.

De geleerde en Godvrezende Professor J.R. MacKay was de man, die de meeste aandacht opeiste. Hij was zwaar gebouwd en had een bijzonder ernstige en krachtige stem. Wanneer hij in zijn preek over het een of ander onderwerp in vuur geraakte, zoals over "Het eeuwig verbond", "Het priesterschap van Christus", of de "toegerekende gerechtigheid", maakten zijn woorden op ongewone wijze indruk. Hij was een man, die uitweidde over de grote theologische hoogtepunten.

Professor R. Moore was een Ier en had de wijsheid van zijn geslacht. Zijn gebeden waren opmerkelijk door hun frisheid en diepte en konden dikwijls iemands hart raken. Hij was echter één van die mannen, die gemakkelijk kennis in zich kunnen opnemen, maar eigenlijk de bekwaamheid missen om hetgeen ze vroeger geleerd hebben, over te brengen.

De menslievende en hartelijke professor J.K. Cameron kon nooit nalaten, zelfs te midden van zijn beproevingen, te glimlachen; die glimlach droeg hij met zich mee gelijk een altijd durende zegenwens, terwijl zijn gelijk gezinde collega, professor D. MacLean ons soms kon verblijden door zijn voortreffelijke prediking en zijn indrukwekkende preken, vol evangelische warmte.

In minder dan twee jaar werd ik geschikt geacht om naar de universiteit te gaan om letteren te studeren. Het spijt me te moeten zeggen, dat de drie jaar, die ik op de universiteit doorbracht, een nadelige invloed op mijn geestelijk leven hadden. Zonder het te weten, zwierf ik rond in een doodse en woeste sfeer. Mijn toegewijd leven vloede weg tot ik in mijzelf niets anders kon vinden dan een koud, lusteloos hart dat, voor een tijd, onaangedaan bleef door de Waarheid en onbewogen door mijn gebeden.

Te Edinburgh werd ik lid van de St. Columba kerk van de Vrije Kerk, waarvan dr. Alexander Stewart predikant was. Dr. Stewart was een boeiend prediker, wiens aangename stem en literaire gaven de aandacht opeisten. Zijn Engels was zeer correct, zonder prozaïsch te zijn, terwijl de rijke theologische en bevindelijke inhoud van zijn preken zeer stichtelijk kon zijn. Maar in zijn moedertaal, het Keltisch, kon hij zich echter laten gaan. De gespannenheid in het spreken tot professoren, studenten en andere intellectuelen, verliet hem dan. In zijn prediking in het Keltisch beheerste hij de "seis" (bepaalde uitspraak) van de Hooglanders perfect. Die erfden veel predikanten in de Hooglanden van mannen als dr. John MacDonald van Ferintosh. Het grote voordeel van die uitspraak was in vroeger dagen, dat ze door verstandig gebruik een harde, sterke stem aangenaamheid kon verlenen en vaak aandoenlijk kon worden. Een muzikaal gehoor was voor het gebruik ervan noodzakelijk. In de grote openlucht samenkomsten van vroeger dagen werd deze aangename uitspraak van de Evangelie-boodschap nooit als iets aandoenlijks, maar als iets onweerstaanbaars en spontaans beschouwd en ook de waardigheid, en zalving van het onderwerp van de predikant werd er door verhoogd.

Principal MacLeods beoordeling van dr. Alexander Stewart als predikant zou kunnen worden vertolkt door allen, die naar die ernstige boodschapper van het Evangelie hadden geluisterd. Eén van dr. Stewarts preken staat me nog met onverminderde helderheid voor de geest. Die handelde over de vreugdevolle herkenning van de Bruid van ,de stem van de Bruidegom in het Hooglied: "Dat is de stem mijns liefsten; zie hem, hij komt..." Het geroep van de stem leidde steeds tot grotere ontdekkingen en openbaringen van Zijn kracht, genade en liefde. Het was de stem, die ze had gehoord, toen die haar onwederstandelijk had geroepen uit de dood en de duisternis in een nieuwe staat des levens en in de vereniging met haar Heere. Ze had hem ook gehoord, toen die haar wegriep van de dingen, die haar ogen en hart zouden hebben afgeleid van Hem. En aan het einde van haar pelgrimstocht had ze die stem ook gehoord, die haar riep naar de woningen der heerlijkheid. En ze zou hem nog eens horen op de jongste dag, wanneer Hij haar in haar opstanding zou levend maken en haar dierbaar stof zou verheerlijken. Een trouwe vriend van dr. Stewart was ds. George MacKay van Fearn, die soms in die tijd wel te Edinburgh preekte. Deze zeer geliefde man leerde ik goed kennen. Zijn rijk gezegende bediening op het eiland Lewis was de gelukkigste tijd van zijn leven en zijn zinspelingen op dat gezegende eiland waren een aanwijzing, hoe zeer hij het volk beminde, dat hem liefhad als een gezant Gods. Ds. MacKay maakte nauwkeurig studie van zijn preken. Elk woord en elke gedachte kreeg zijn juiste plaats en nadruk in zijn boodschap. Zijn stem reikte ver en was zeer beheerst. Maar zijn preken klonken zijn toehoorders fris in de oren, alsof elke gedachte daar tevoorschijn kwam uit de verborgen bronnen der Waarheid. Tijdens een Avondmaalsviering in Glasgow bijvoorbeeld, stapte hij een hele middag in ons huis op en neer, terwijl hij zorgvuldig de preek voorbereidde, die hij die avond zou houden. Die was gegrond op een gedeelte van de Schrift, waarin

de volgende woorden voorkomen: "Vrees niet.... Ik ben de Alfa en de Omega, het begin en het einde, de Eerste en de Laatste".

Onder het heen en weer lopen vroeg hij mij wat in de Keltische taal het juiste woord voor "lijkbaar" was. Die avond hield hij een wonderschone preek. Onder andere indrukwekkende dingen zei hij: "Hij was het, die bij de wieg van de wereld stond toen ze geboren werd en wie zal bij haar lijkbaar staan, wanneer ze tenslotte zal verdwijnen?"

Gedurende mijn studententijd hoorde ik ds. MacKay eens in Lochaber. Hij sprak bij die gelegenheid over de vrouw uit Syro-Fenicië, die volhardde in haar gebeden tot de Heere haar verhoorde. Hij sprak verder over haar vreugde van de wedergeboorte bij het vooruitzicht om eeuwig aan de voeten des Heeren te zitten en te genieten van de zoete kruimkens, die van Zijn tafel zouden vallen om haar ziel te voeden. De ononderbroken en levendige manier, waarop hij uitweidde over het antwoord van de ziel op de tedere vriendelijkheid van de Heere, terwijl hij zijn predicatie uitsprak in de traditionele uitspraak van de Hooglanden, staat me bijna nog net zo helder voor de geest als toen hij voor me stond in dat kleine kerkje in Fort-William. Ds. MacKay was één van degenen, wier voeten liefelijk zijn op de bergen; hij boodschapte het goede.

Een bekende tijdgenoot van ds. MacKay was ds. Roderick MacLeod van Garrabost, wiens naam ik reeds heb genoemd. Ik hoorde ds. MacLeod verscheidene keren in mijn collegedagen. Bij zijn redenaarstalent en een krachtige stem bezat hij in zijn jonge jaren een grote mate van zelfvertrouwen. Maar God gaf hem de nodige lessen, die hij zich nooit schaamde te vertellen. Eens was hij aanwezig bij een Avondmaalsviering. Op de zondagmorgen luisterde hij naar een collega, wiens sprekersgaven niet met de zijne konden wedijveren. Tijdens de dienst critiseerde hij de preek en zei bij zichzelf, dat als hij daar 's avonds zou staan, de mensen iets zouden horen wat ze nooit zouden vergeten. Maar 's avonds toen hij op de preekstoel stond, kon hij plotseling geen woord uitbrengen. Zowel het verstand als de tong weigerden te functioneren. Hij kon alleen maar de tekst oplezen en er enkele woorden aan toe voegen. Die avond ging hij erg verlegen de preekstoel af. God had echter Zijn Woord in de bevinding van minstens één der aanwezigen gezegend. Die avond leerde hij de les, dat God niet altijd de voortreffelijkheid van de toespraak van de predikant zegent, maar Zijn eigen Woord, zelfs van de lippen van de geringste der mensen.

Gelijk sommige preken, die ik in die dagen hoorde, in mijn herinnering blijven, zo ook sommige openbare gebeden; en hier mag ik verwijzen naar één van de ernstigste en innigste gebeden, die ik ooit op deze wereld heb gehoord. Het was het gebed van ds. Norman Matheson van Kilmorack, in onze kerk in Glenmoriston. De preek, die daarop volgde, was daarbij vergeleken heel gewoon. Het scheen me, dat de preek meer of minder van hemzelf was, terwijl zijn gebed door de Geest van God in zijn ziel werd gefluisterd.

In 1928 stuurde de kerk me voor de zomervakantie naar Fort William in Ontario. De kolonie van Keltisch sprekende Hooglanders, die zich in de stad hadden gevestigd, hield de diensten in haar eigen taal. Nooit hebben er vriendelijker mensen geleefd en voor mij was mijn verblijf onder hen een gelukkige tijd.

Enkele zondagen na mijn aankomst in Canada bezocht een jonge, zeer intelligente en getrouwde vrouw één van onze diensten. Bijna onmiddellijk werd ze diep overtuigd van haar zonden. Die morgen was ze, gelijk ik me de geschiedenis herinner, vroeg opgestaan om voorbereidingen te treffen voor een uitstapje op zondag. Maar

ondertussen gebeurde er iets. De zachte, verre melodie van een Keltische Psalm, zoals ze gewoon was die te horen zingen door een grote gemeente op haar geboorte-eiland Lewis, scheen haar innerlijk gehoor te boeien. De Psalm en het zingen waren voor haar werkelijkheid en wel zodanig, dat ze in plaats van de zondag te ontheiligen, besloot om naar de kerk te gaan. Die dag werd ze een zoeker van die Stad, die fundamenteen heeft. Haar latere konsekwente levenswandel toonde aan, dat de pijl, die die morgen haar hart had getroffen, van de boog van de Koning kwam. Die week smaakte ik een nieuwe vreugde, de vreugde het middel te mogen zijn geweest om een ziel tot de Heere te hebben mogen brengen.

Op een namiddag bezocht ik in Fort William een bejaarde christin. Toen ik bij de deur kwam, merkte ze duidelijk verbaasd op: "Hoe wonderlijk, dat u op dit ogenblik hier bent. Ik had juist gedroomd, dat u hier bij me was, en dat we samen de woorden zongen: *"Ik weet, hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen, Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen; Zo min de hemel ooit uit zijnen stand zal wijken, Zo min zal Uwe trouw ooit wank'len of bezwijken"*. (Ps. 89 - 1)

"Laten we in dit geval", zei ik (gelijk ik me dit voorval herinner), "de droom werkelijkheid doen worden. Laten we nu samen zingen". Dit deden we en de herinnering aan dat heerlijk ogenblik, waarbij de Heere in het midden was, duurt nog voort. Op de wekelijkse gebedssamenkomst op een andere avond, maakte ik enige opmerkingen over de woorden: "Indien ik alleenlijk zijn kleed aanraak, zo zal ik gezond worden". De goede mensen, die samenkwamen in gebed, schenen zich te verheugen in de geestelijke vrijheid en in de nabijheid des Heeren.

Enige tijd later bezocht ik een vrouw, wier kwaal en de genezing ervan ik niet kende. Ze had een huidziekte en was gekomen in een staat van fysieke en nerveuze uitputting. Op de samenkomst die avond, toen Gods Woord zijn invloed deed gelden op haar geest en hart, voelde ze een zonderlinge gewaarwording over heel haar lichaam komen. Daar en toen verdween haar ziekte. Ik was verbaasd bij dit voorbeeld, hoe het Woord, als het geloofd wordt, soms als de Heere wil, zowel het lichaam als de ziel gezond kan maken. Maar ik geloof niet in die verering van "genezing door het geloof", door andere middelen.

Het was in Fort William, dat ik bevoorrecht werd met een lang en intiem contact met één van de grootste mannen van zijn geslacht. Ik bedoel Principal John MacLeod. Want ongeveer twee weken logeerden hij en zijn vrouw bij dezelfde dame, bij wie ik verbleef. Ze maakten een reis tussen verschillende werelddelen en waren uit Australië gekomen en daar hun gezondheidstoestand in die tijd niet al te best was, deden ze de thuisreis op hun gemak. Mijn eerste contact echter met dr. MacLeod was enkele jaren daarvoor geweest op zijn eigen geboortegrond in Lochaber. Ik was daar heen gestuurd voor de zomervakantie om daar in de plaatselijke kerk te preken. Daar de Avondmaalszondag in die periode werd gevierd, verscheen hij en leidde alle diensten. De gemeente was klein, maar dat maakte voor zijn boodschap geen verschil. Uit zijn mond kwam een warme stroom van Evangelische waarheid, en hij roerde alle grote onderwerpen uit het Evangelie aan. Een preek, die hij hield in het dorpje Treslaig, bij Loch Lhinne, was zeer kenmerkend. Zijn onderwerp was: "Wij hebben Abraham tot een vader". Deze was

bedoeld als een waarschuwing voor degenen onder zijn gehoor, die konden bogen op Godzalige voorvaderen, dat genade en Godzaligheid niet kwamen door natuurlijke afkomst.

Twee andere predicaties van hem over "De zondaár in gesprek met God" en "Gods Gedenkboek" zullen altijd een waardevolle herinnering blijven. Toen ik hem dan ook in Canada ontmoette, waren we geen vreemdelingen voor elkaar, hoewel ik veel jonger zijnde, alleen maar verlegen was in de aanwezigheid van zo'n groot man. Aan tafel kon hij het gezelschap aangenaam bezig houden en stichten met verhalen over vroegere achtenswaardige mensen in de Hooglanden, waarvan ik er later enige opschreef. Ik wist, dat ik deze onschatbare informatie nooit weer zou tegenkomen. Zijn buitengewoon geheugen weerspiegelde zich in de wijze waarop hij de levensgeschiedenis van totaal onbekende, maar Godvrezende mannen en vrouwen vertelde. En hij was ontvankelijk voor de humor, die zo dikwijls in de menselijke situatie naar voren komt. Hij was een geleerde van groot formaat; en wanneer hij hogere zaken aanroerde, of dat nu historie, theologie of talen betrof, gevoelde men zich in de tegenwoordigheid van een geest, die met groot gemak de kennis opnam. Hij droeg de mantel der geleerden zonder enige hoogmoed. Had zijn eerzucht gelijke tred gehouden met zijn bekwaamheden, dan zou hij in zijn geslacht zijns gelijke niet hebben gehad. Vrij van alle kleinzielige idealen, die kleinere geesten vaak bezig houden, was hij totaal onverschillig voor de eer van mensen. Het feit, dat hij zijn bediening begon in een kleine Vrije Presbyteriaanse gemeente in een afgelegen dorpje in het westen van de Hooglanden bewees, dat zijn genegenheden altijd uitgingen naar het verdrukte volk van God.

Op het eiland Skye hield ik eens samen met Principal MacLeod de Avondmaalsdiensten. Voordat ik de kansel betrad, vertelde hij met hartelijke stem hoe een bejaarde predikant in Lochaber eens tot hem zei, dat hij in het prediken van het Evangelie er altijd aan dacht, dat hij Gods gezant was en dat zijn woord en geest zouden tonen Wiens hij was en Wie hij diende. Dit was een woord van waarschuwing, dat ik, naar ik geloof, in latere jaren zocht op te volgen.

Voor zijn laatste ziekte ontmoette ik hem op een vergadering van de Synode-commissie in Edinburgh. Een lid daarvan hield in de zaal een lange en hoogdravende toespraak. Principal MacLeod scheen aantekeningen te maken, of zelf een toespraak voor te bereiden. Toen de spreker ging zitten, overhandigde dr. MacLeod me een gebruikte envelop. Op de achterkant daarvan stond een uitstekende vertaling in het Keltisch van het lied: "Er is een fontein gevuld met bloed...." Dit kostbare fragment heb ik jaren bewaard.

Toen ik voor mijn ordening voor de classis van Inverness verscheen, examineerde hij me in het Grieks. De twee vragen, die hij me bij die gelegenheid stelde, waren zo samengesteld, dat ik alleen maar "Ja" of "Nee" had te antwoorden. "U zegt niet..?" "Maar U zou zeggen..?" Toen wendde hij zich tot de voorzitter en drukte zijn voldoening uit over mijn antwoorden. Daar hij zijn leervak beter dan ieder ander in zijn geslacht kende, kon ik zijn minzaamheid en sympathie nooit vergeten.

Kort voor zijn dood ging ik hem bezoeken. Gevoelvol begroette hij me met de woorden: "Tot nog toe hebt gij niet gebeden in mijn Naam; bidt, en gij zult ontvangen, opdat uw blijdschap vervuld zij". In deze woorden vond hij honing, die hij graag met anderen had gedeeld. Toen hij in 1948 werd thuisgehaald, gevoelden velen dat een groot licht van de aarde verdwenen was.

Gedurende mijn collegedagen verbleef ik een tijdlang te Fort Augustus bij mevr. MacNaughton, geboren te Inverness. Deze begaafde en Godvrezende vrouw was de kleindochter van een hoogstaande man, John MacDonald genaamd, die te Leys, bij Inverness, woonde. John was in zijn dagen een helder getuige. Ze vertelde me eens een voorval, dat haar overkwam op de dag, dat hij stierf. Ze was op weg naar zijn huis, toen haar geest en oren werden gestreeld door prachtig melodieus gezang. Nooit tevoren hoorde ze iets dergelijks, dat geleek op hemels gezang, dat de lucht vervulde op het ogenblik toen de ziel van haar bejaarde grootvader werd thuis gehaald. Op zekere dag bekeek ik enige van haar boeken en toen kwam ik een Nieuw Testament tegen, dat vele kogelgaten vertoonde. Voorin stond de naam van haar zoon, die in de Wereldoorlog was gesneuveld. Toen ik deze droeve gebeurtenis later aanroerde, vertelde ze me een droom, die ze in de nacht, waarin hij stierf, had gehad. In haar droom zag ze zichzelf in Frankrijk, waar ze in een open veld vele soldaten uit de Hooglanden uitgestrekt op de grond zag liggen, sommigen gewond en sommigen dood. Onder de doden vond ze haar eigen jongen. Dit was meer dan een droom, want zoals ze later hoorde, was hij op datzelfde uur gestorven. Toen ze later van zijn graf een foto ontving, herkende ze de plaats waar ze zich in haar droom over het levenloze lichaam van haar zoon had heen gebogen. Maar wie kan de geheimen van de menselijke geest begrijpen, of de instinctieve band tussen moeder en kind?

Een andere herinnering uit mijn studententijd is het verblijf van een zaterdag en zondag bij een dame in Dumfries, die enige jaren onder de prediking van C.H. Spurgeon, de vermaarde Baptisten prediker, had gezeten. Voordat we ter ruste gingen, las ze een bladzijde uit zijn stichtelijk dagboek "Evening Readings". De hartelijke manier, waarop ze zijn naam uitsprak, deed me de blijvende plaats beseffen, die deze grote Godsgezant in naam in de liefde en hoogachting van de velen, die het geluid van zijn stem hadden gehoord.

Indrukwekkender was misschien wel het korte contact, dat ik had met een oude toehoorder van dr. Kennedy, die buiten Tain woonde. Deze dame was oud, bedlegerig, en naar ik geloof, eenzaam. In antwoord op een vraag naar haar welzijn, sprak ze niet over haar lichamelijke zwakheid of tijdelijke moeilijkheden. "U vraagt me", antwoordde ze, "hoe ik het maak. Gelijk de Godzalige dr. Kennedy zou zeggen: "Er zijn tijden, dat de wolken Hem voor mijn gezicht verbergen". Uit deze opmerking maakte ik op, dat Gods genadige tegenwoordigheid haar enige troost op aarde was. Als ze die miste, was haar dat een bron van smart. Het was echt de stem van één, die had geleefd in de dagen toen het Evangelie zijn kracht deed in het noorden. Deze voortreffelijke vrouw, Jean Munro genaamd, stierf in 1930.

Tijdens mijn vakanties vergezelde ik in de zomer zo nu en dan mijn vader naar de Avondmaalsvieringen in Uist en Harris. Dit waren gelukkige tijden, waarin men in contact kon komen met vele uitgelezen Christenen. Te Leverburgh kwam ik eens in contact met een jongeman, wiens christelijke gezindheid en taal diepe indruk op mij maakten. Op een zondagavond vergezelde ik deze jongeman naar Rodel. We liepen langs een weg met wilgen. Het was werkelijk een Emmatis-wandeling; want de jongeman opende zijn hart en begon te vertellen wat God aan zijn ziel gedaan had. Een grote vrede nam bezit van ons en nam onze gedachten in beslag. We gevoelden, dat er nog Eén bij ons was. Ik heb mijn vriend nooit terug gezien. Spoedig daarna overleed hij. In

Harris maakte ik kennis met een man, die een voortreffelijk christen was en bekend stond als Malcolm MacLeod. Malcolm was een man, aan wie God soms verborgen zaken openbaarde. Tussen hem en mijn vader lag een tedere band van christelijke toegenegenheid. In Berneray huurde mijn vader eens een boot om turf te halen van een afgelegen eiland. Het was een rustige, doch bedrieglijke winterdag. Op de thuisreis had de zwaar- geladen boot te kampen met tegenwind, die aangroeide tot storm. De duisternis viel, en de zware zeeën sloegen weldra over ons heen. De stuurman had de slingerende boot niet meer onder controle, terwijl wij allen in angst verkeerden. Gelukkig werd het zeil neergehaald en we dreven voort in de duisternis. Tenslotte kwamen we achter een eilandje terecht, waar we enige tijd een schuilplaats vonden. Hij, Wiens weg is in de zee, bewaarde ons in die woedende golven. Die middag beklom een van Malcolms zonen, wijlen ds. Lachlan MacLeod, een heuvel bij zijn geboortedorp Borve en met zijn kijker probeerde hij ons op zee op te sporen. In de schemering zag hij ons zwoegen in de storm, maar met een nieuwe uitbarsting van de storm en in de toenemende duisternis dacht hij, dat hij ons zag verdwijnen in de woedende golven. Toen hij thuis kwam, vertelde hij zijn vader het droevige nieuws. Malcolm zocht direct in het verborgen het aangezicht van Hem, Die daar zit boven de kloot der aarde. Na gebeden te hebben ging hij rechtstreeks naar ons huis, waar hij mijn bezorgde moeder mededeelde, dat ze vóór een bepaald uur die nacht ons bij de deur zou begroeten. Enkele minuten vóór het uur, dat hij genoemd had, kwamen we thuis. Ik heb sindsdien dikwijls gedacht, dat het door de goede hand des Heeren en ook dankzij de gebeden van deze heilige man was, dat wij ons graf niet in de golven hadden gevonden.

Enkele jaren voor hij stierf, had Malcolm een merkwaardige droom. Later verscheen daarvan in verscheidene kerkelijke bladen een verslag. In zijn droom zag hij zich op een schone, groene helling staan, waarop zeer schone mantels lagen. Op de voorkant van elke mantel stonden de woorden: "Berouw", "Wedergeboorte" en "Heiligheid", terwijl op de achterkant in duidelijke en schitterende letters stond: "Eeuwige Heiligheid". Op een wijze, die hij niet kon begrijpen, ontdekte hij toen dat hij met één van deze mantels bekleed werd en zijn vreugde en troost waren onbeschrijfelijk. Even later echter, was hij verdrietig een zwart voorwerp uit zijn boezem te zien komen, dat wonderlijk genoeg geen schade toebreacht aan het gewaad, waarmee hij getooid was. Een onbekende persoon, die bij hem stond, verklaarde dat dit pijnlijke, lelijke ding zijn eigen zonde was en dat, wanneer het werk der genade in zijn ziel voleindigd zou zijn, hij gebracht zou worden in een staat van "Eeuwige Heiligheid". Malcolm geloofde, dat zijn droom van God was.

De dag waarop deze achtenswaardige man stierf, had mijn vader er een sterk voorgevoel van, dat hij spoedig van zijn vriend gescheiden zou worden. Hij haastte zich naar zijn huis en vond hein stervende, terwijl zijn geliefde dochter bij de deur stond te schreien. Hij was nog bij bewustzijn en erg, erg gelukkig. Na een teder afscheid hief hij zijn hand op en sprak de apostolische zegenbede uit: "De genade van onze Heere Jezus Christus, en de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met ons allen..." Hierna ontsliep hij om eeuwig bij de Heere te zijn. Tot een andere vriend, die hem vroeg hoe hij zich voelde nu hij de doodsrivier moest oversteken, zei hij dat hij er doorging, maar dat hij geen angst had of zich het feit bewust was, daar de Heere bij hem was.

Ik beëindigde mijn studie, blij dat, hoewel de kerk die ik wenste te dienen klein was, ze gelijk andere nog kleinere kerkgenootschappen, trouw was gebleven aan de Bijbelse

waarheden. Een kerk is groot, niet in haar afmetingen of numerieke sterkte, maar in de mate van getrouwheid aan Gods Woord. Toen een buurman de beroemde filosoof Immanuel Kant plaagde met zijn kleine tuin, antwoordde hij: "Jawel, maar denk wel aan de ruimte, die er boven is". Het is de trouw aan de hemelse openbaring, bewaard in de Bijbel, die aan een kerk grootheid verleent. Als we dit missen, schrompelen we ineen tot de omvang en armoede van zuiver aardse dingen, wat voor aanspraken of pretenties we ook maken.

HOOFDSTUK 5

GLENMORISTON

In augustus 1930 kreeg ik kerkelijk toestemming om het Evangelie te prediken. Hoewel ik in veel gemakkelijker gemeenten beroepen werd, werd de nood van Fort Augustus en Glenmoriston op mijn ziel gebonden. Dat was nogal een grote, tweetalige gemeente.

De dag van mijn bevestiging was rustiger en schoner dan welke dag ook, die ik me herinner. De paarse heuvels, die zich verheffen bij de oevers van Loch Ness weerkaatsen zich volmaakt en onverstoord in het water, terwijl het helderder water van het Caledonian Canal zelfs vrediger lichten en groenere bomen scheen te weerkaatsen. Ik herinner me hoe ik God kon danken, dat mijn gevoel van innerlijke vrede in overeenstemming was met de rustige wereld rondom mij.

Er was die dag bij de dienst één van de aantrekkelijkste christenen van zijn geslacht aanwezig. Hij was één van mijn ouderlingen te Glenmoriston. Zijn naam was Hugh Mackenzie. Een man van gebed en van diepe vroomheid, zijn gelaat scheen soms te schitteren door het licht des Hemels. Hugh leek op een man, die een grote buit had gevonden. Hij ontleende zijn geluk aan zijn bijna constante gemeenschap met God. Principal John MacLeod was gewoon te spreken over een groep kinderen Gods in het noorden, die in hun dagen zeer opmerkelijk was. Ze hadden verscheidene dingen gemeen. Ze waren nederig; ze waren gelukkig en tevreden; ze waren kinderlijk en oprecht; en ze waren niet zo kritisch ingesteld, wat zo dikwijls het leven van minder godsdienstige mensen kenmerkt en ontsiert. Hugh was, hoewel hij niet kon lezen of schrijven, de vriend van de Principal, en zijn blijde reacties op zijn verhalen in de pastorie van Glenmoriston laten zien, dat alleen hij werkelijk een gelukkig mens kan zijn, die een christen is.

In die tijd was Hugh hoofd-jachtopziener op het Ceannacroc Landgoed. Op een jaar was het landgoed verpacht aan een jonge Indische vorst. De rijke maharadja arriveerde met een speciale trein te Fort Augustus. Hij was vergezeld van een stoet van vrienden en bedienden. Zijn heerschappij over zijn personeel was vriendelijk maar absoluut. Op de zondagmorgen na zijn aankomst, toen Hugh zich klaar maakte om naar de kerk te gaan, kwam er een ondergeschikte aan zijn deur, die hem verzocht op een bepaald uur alles klaar te hebben voor een uitstapje. "Zeg zijne hoogheid", zei Hugh, "dat ik vandaag een andere Vorst dien".

De man was verbaasd over deze ongehoorde weigering. Het uitstapje werd direct afgelast en de beleefde oosterse vorst verontschuldigde zich later bij Hugh, dat hij hem de vorige dag onbewust gehinderd had in zijn religieuze overtuigingen. Het christelijk getuigenis en de godsdienstige gezindheid van een jachtopziener uit de Hooglanden

maakte diepe indruk op de maharadja. Hij vroeg hem met mevr. Mackenzie als zijn persoonlijke gasten een bezoek te brengen aan India. Maar Hugh wees dit edelmoedig aanbod van de hand; want hij was gelukkig en tevreden in zijn geliefd Glenmoriston. Wie weet, misschien heeft deze heiden in zijn contact met deze oprechte Godsman het grote verschil gezien tussen zijn eigen "godsdiens" en het Evangelie der zaligheid en hoop?

In het noorden was een predikant, die gewoon was te vertellen van een dienst, die hij leidde in de Great Glen. Tijdens het eerste gebed was hij zich bewust van een geladen geestelijke sfeer, die echter weldra veranderde en een troostrijk gevoel van Gods tegenwoordigheid gaf. Hij voelde, dat er iemand naar de kerk was gekomen en een zegen met zich had gebracht. Toen hij zijn ogen opende, stond daar Hugh Mackenzie dichtbij met een gebed op zijn lippen, zoals hij gewoon was, en zijn hele gelaat drukte "de blijdschap des Heeren" uit.

Er waren nog meer leden van onze kerkenraad, zoals mr. R. Dean, mr. "Sandy" MacDonald, mr. Alex Fraser, die tot de voortreffelijken der aarde behoorden. Mr. Donald MacPherson van Glenurquhart was van deze mannen een vriend in de Heere. Donald was openhartig en erg nauwkeurig en gestipt. Ook was zijn bevinding diep en onvervalst. Hij was een man, die in geestelijk opzicht, door diepe wateren was gegaan. Zijn geestelijke moeilijkheden brachten hem dikwijls tot de troon der genade om de nodige kracht. In onze pastorie te Fort Augustus kon zijn ernstige, maar onderdrukte stem gehoord worden in de nacht, als hij met de Heere worstelde in het gebed.

Donald bad eens tijdens een huisgodsdiens oefening in een huis, waar een theologisch student van één van de grote kerkgenootschappen aanwezig was. Hij genoot veel vrijmoedigheid in het gebed. Hij geraakte in die geestestoestand, waarin de tijd tot stilstand scheen te zijn gekomen, omdat ze raakte aan de eeuwigheid. De verbaasde student zei nadien, dat zijn verblijf aan de hogeschool hem niet voorzien had van zulk zuiver geestelijk licht, als toen zijn geest binnendrong door dat ene gebed van een onontwikkelde ouderling uit de Hooglanden.

Ik zag mijn geliefde vriend Hugh op zijn sterfbed. Zijn vreugde bij het vooruitzicht het Lam te zien op de berg Sion bleef tot het eind hem bij. De werkelijk gepaste woorden: "Zalig zijn de zachtmoedigen", zijn gegraveerd op de steen, die zijn graf aangeeft waar zijn stof rust bij een beekje met wilgen in het hogere gedeelte van Glenmoriston.

Onder de voorname dames, die onze diensten in die dagen in Glenmoriston bezochten, was mevr. Fullerton, die te Inver woonde en die, in haar ouderdom door haar toegewijde dochters in een wagentje naar de plaatselijke school werd gereden om het Woord van God te horen, dat daar verkondigd werd.

Aan de andere kant van de heuvels te Stratherrick woonde nog een achtenswaardig christen, die in sommige opzichten op Hugh MacKenzie geleek. Zijn naam was Donald MacGillivray. Enkele uren voordat Donald overleed, bezocht ik hem in een ziekenhuis te Inverness. Alle vrees, die zo dikwijls zijn ziel had benauwd, was nu voor altijd verdwenen. Zijn hemel was onbewolkt, als de morgenhemel. Toen ik hem vroeg hoe hij het maakte, begon hij steeds maar de volgende woorden in zijn moedertaal, het Keltisch, op te zeggen: "Eeuwige blijdschap, eeuwige blijdschap" ("sonas siorriudh, sonas siorriudh"). Bij deze grote zekerheid en hoop kwam er een glimlach op zijn gezicht, die de dood niet kon wegnemen. De predikant, ds. Ewan MacQueen, die Donalds begrafenis leidde, gebruikte in zijn gebed woorden, die weerklank vonden in de harten

van sommige aanwezigen: "Heere, velen van degenen, die wij op aarde hebben liefgehad, zijn nu bij U in de eeuwige heerlijkheid, en we verlangen er naar bij hen te zijn...."

In Fort Augustus had ik één van mijn eerste levendige ervaringen, dat God mij "in de nachtwaak" vertroostte door Zijn Woord. De woorden, die sindsdien hun smaak in mijn ziel achterlieten, waren:

*"Gij maakt eerlang mij 't levenspad bekend,
Waarvan, in druk, 't vooruitzicht mij verheugde;
Uw aangezicht, in gunst tot mij gewend,
Schenkt mij in 't kort verzadiging van vreugde".* (Ps. 16).

Ik stond toen aan het begin van het leven als bedienaar van het Evangelie, een leven dat, daar kwam ik spoedig achter, haar eigen bijzondere beproevingen, zorgen en teleurstellingen heeft. Ik hoorde deze woorden in een gezang, zoals ik het zelden in deze wereld hoorde. Deze staf der vertroosting drukte de Heere als het ware genadig in mijn hand, toen ik mijn levenswerk aanvaardde.

Op zekere dag zat ik, ook ongeveer in deze tijd, op een groene helling, vanwaar men uitkeek over het dorp Kilmonivaig, waar ik de voorbereidende diensten voor de Avondmaalsviering leidde. In de rust en stilte van die zomerdag hoorde ik de heldere melodieuze stem van een man, die Psalm 23 zong in de oude, traditionele stijl. De wind voerde het gezang vanuit het dal naar mij en ik voelde de onuitsprekelijke troost onder de hoede te verkeren van Hem, Die Zijn Israël in elke eeuw bewaart.

Te Glenmoriston keek ik soms met verbazing naar de beroemde "**voetsporen**" (footstaps) bij Torgoyle. Ongeveer honderdzeventig zomers zijn er nu voorbij gegaan sinds de vermaarde oefenaar **Finlay Munro** daar stond en voorspelde dat, als bewijs dat zijn woorden van Hemelse oorsprong waren, zijn voetindrukken er gezien zouden worden door opeenvolgende geslachten. En ze zijn er, wonderlijk bewaard door de God, Die deze apostolische prediker zo zeer liefhad.

Finlay Munro was een man, die voortging in de kracht van Elia, roepende de mensen uit de duisternis tot het koninkrijk des lichts. Dit teken in de aarde is een getuige tegen de dwalingen van het Rooms-Katholieke systeem, die hij zo dikwijls in zijn tijd aan de kaak stelde. Het is ook een teken dat de Bijbel, die hij altijd in zijn hand hield, het eeuwige Woord van God is.

De mannen, die in latere tijden in dat prachtig gelegen kerkje te Fort Augustus het Woord bedienden, waren voortreffelijke mannen Gods. Mr. Francis MacBean en Mr. Alexander MacColl waren mannen, wier werk de Heere heeft gezegend. Wat theologische diepte en kaneelgaven betreft waren er weinigen in zijn geslacht, die met Alexander MacColl vergeleken kunnen worden. De kerk, waarin hij predikte, was voor velen een Bethel op aarde. En het avondrood van deze dagen scheen er te blijven, lang nadat deze mannen waren heengegaan.

Daar was, bijvoorbeeld, een voortreffelijke vrouw in het district, mej. Annie Mason geheten, die gelijk de oude Anna daar nacht en dag bleef. Er waren tijden, dat ik, net als zij, kon zeggen: "Hoe liefelijk zijn uwe woningen, o HEERE der heirscharen!"

Eén van mijn opvolgers daar, ds. William MacLeod, voelde zich zo sterk verbonden aan die plaats, dat hij gelijk mr. MacBean, wenste dat zijn beenderen op enkele meters afstand van haar muren zouden worden begraven. Ds. MacLeod was een man, die beminnelijk was, zowel in zijn leven als in zijn sterven.

In Fort Augustus treurden mijn geliefde vrouw en ik over de dood van ons eerste kind. Enkele jaren na dit sterfgeval was ik op een Avondmaalsviering in Dores, bij Inverness. Op een dag wandelde ik een rustige weg op, die bij een heuvel opliep. Ik dacht vandaar een goed uitzicht te hebben op Loch Ness en de plaats waar ons kind was begraven. Overstelpst door droefheid kon ik slechts mijn wenende ogen opheffen tot God en zeggen: "Uw wil geschiede". In alle oprechtheid voegde ik aan deze woorden toe: "En Uw Naam zij geloofd, dat Uw wil, en niet onze wil zal geschieden". Nauwelijks had ik deze bevende woorden gefluisterd, of ik werd me de aanwezigheid van een Ander bewust. Een ogenblik werd ik met vrees vervuld, maar dat maakte weldra plaats voor een gevoel van onuitsprekelijke troost. Een straal heilig licht viel op mijn ziel. Het scheen me te omringen als een stralend en warm licht. Ook scheen toen uit de stilte een stem te spreken: "In het huis mijns Vaders zijn vele woningen; anderszins zo zou ik het u gezegd hebben". Deze woorden hoorde ik werkelijk. Toen wist ik, dat het goed was met mijn kind, en dat ik het door Gods genade weer zou zien in die plaats, waar tranen onbekend zijn. Dit was werkelijk een gelukkig ogenblik; de heerlijkheid daarvan bleef me vele dagen bij.

Een andere herinnering uit die dagen was een bezoek aan ds. Angus A. MacDonald, predikant te Strontian in Argyll. Ds. MacDonald was een man met heilige ijver, die in zijn bevindelijke en warme prediking een duidelijke voorkeur had voor de Psalmen, het Hooglied van Salomo en het Evangelie van Johannes. Nadat ik op zaterdagmiddag in de pastorie was gearriveerd om hem behulpzaam te zijn bij de Avondmaalsviering, voelde ik onmiddellijk dat de Heere aldaar was. De tedere vreugde van Gods tegenwoordigheid was zo wezenlijk, dat ik bij het klaarmaken van de Tafel des Heeren in de Kerk, zo met eerbied en ontzag werd vervuld, dat ik stil werd door de overschaduwning van de eeuwige God.

Een soortgelijk gevoel van Gods nabijheid had ik eens bij de deur van de pastorie te Fort Augustus. Ik nam toen afscheid van de Godzalige Donald MacPherson van Glenurquhart en ds. Norman Matheson, predikant te Kilmorack. Ik herinner mij dat de heer Hugh MacKenzie er ook was. Deze broeders zijn nu reeds lang tezamen in hun eeuwig Huis, waar de genieting van Gods aangezicht en liefde eeuwig en onbewolkt duurt.

Kort voordat ik Glenmoriston verliet, predikte ik op een avond in Inverness. Daar was die avond een persoon in de kerk, die zozeer door Gods Woord werd getroffen, dat hij buiten de kerk ten aanhore van veel mensen zijn voornemen bekend maakte om vanaf dat ogenblik zijn zondig leven op te geven en de Heere te volgen. De volgende dag werd deze man gedood op weg naar huis op de westelijke eilanden. Het was duidelijk, dat hij ter elfder ure als een brandhout uit het vuur was gerukt.

Afgezien van de dood van ons kind, lijken de vier jaar doorgebracht onder de vriendelijke mensen in dit bergdal van de Hooglanden, achteraf beschouwd, een zeer aangename droom. Vele uren denk ik sindsdien terug aan die dagen, en aan die aardige mannen en vrouwen, die door hun leven en gesprekken overeenkomstig het Evangelie,

dit tranendal sierden en opluisterden, maar de meesten van hen zijn nu inwoners van die zalige Plaats, waar dood en scheiding onbekend zijn.

HOOFDSTUK 6

DE GELIEFDE STEM

In augustus 1934 verwisselden we ons geliefd Glenmoriston met Glasgow. Ik was beroepen door de jonge, en in die tijd enigszins onrustige, gemeente van de Partick Highland Church.

Mijn voorganger in Partick was ds. Peter M. Chisholm, die later predikant werd van Lochalsh in Ross-shire. Ds. Chisholm was waarlijk een Godsman. Gedurende heel zijn bediening wisselden, zich in zijn gemakkelijk verstoorde geest licht en schaduw, wind en windstilte elkaar af. Er waren echter tijden in zijn leven, dat hij tevoorschijn kwam uit zijn geestelijke verwarring en het Evangelie met grote kalmte, en met kracht predikte. Theologisch was hij zeer nauwkeurig en precies, en diepgaand, terwijl zijn eigen bevinding, zowel in de hoogte als in de diepte, hem in staat stelde Gods aangevochten volk te troosten.

Mijn eerste zondag in Glasgow was ook ds. John MacLeod, predikant van de Vrije Kerk in de Hope Street, aanwezig. Zijn ernstige preek bij die gelegenheid was, als ik me goed herinner, gebaseerd op de woorden van de elfde Psalm: "Zekerlijk, de fundamenten worden omgestoten; wat heeft de rechtvaardige bedreven?" Ds. MacLeod was een man van grote bekwaamheid en bezat een open karakter en was vriendelijk van aard. In mijn jongensjaren was zijn naam, "MacLeod Urraidh", een bekende naam op het hele eiland Lewis. Tot het einde toe was hij een man, die waar hij ook werkte, respect en genegenheid afdwong bij Gods volk.

Het leven in de stad heeft zowel haar voor- als nadelen. De altijd durende drukte tast dikwijls de zenuwen aan en put het lichaam uit. De rust van het platteland draagt echter veel bij tot het terugbrengen van het lichaam tot de normale toestand.

In juli van het volgend jaar gingen we voor een korte rustperiode naar het eiland Arran. We waren nog maar nauwelijks thuis in ons huisje langs de weg, of mijn vrouw werd ziek. Die zomerdag, vol zorg en angstige voorgevoelens, betrad ik een ander vertrek waar een Bijbel op tafel lag. Met een gebed op mijn lippen nam ik hem ter hand, terwijl ik God vroeg mij te troosten in mijn angst en vrees. Ik voelde mij duidelijk gedrongen, als door een stem, het Boek te openen en te lezen. De woorden waarop mijn ogen bleven rusten, waren die van Psalm 128: "Welgelukzalig is een iegelijk, die de HEERE vreest, die in Zijn wegen wandelt. Want gij zult eten de arbeid uwer handen; welgelukzalig zult gij zijn, en het zal u welgaan. Uwe huisvrouw zal wezen als een vruchtbare wijnstok aan de zijden van uw huis; uw kinderen als olijfplanten rondom uw tafel. Ziet, alzo zal zekerlijk die man gezegend worden, die de HEERE vreest. De HEERE zal u zegenen uit Sion, en gij zult het goede van Jeruzalem aanschouwen al de dagen uws levens. En gij zult uw kindskinderen zien: Vrede over Israël!"

Toen ik deze woorden las, voelde ik me als iemand op de rand van een wereld van oneindige zaligheid. Een gevoel van onbeschrijflijke vertroosting vervulde mijn hart. Dit, daar was ik zeker van, was de erfenis die God me gaf. Mijn geloof en vertrouwen sprongen op van vreugde en grepen elke lettergreep van deze dierbare Psalm vast. Toen vertelde ik mijn vrouw, dat alles goed zou komen en dat haar leven verlengd en gespaard zou worden.

Die maand kon ik niet langs kust of oever gaan, of ik moest mijn gedachten over die Psalm laten gaan. Ze werd het onderwerp van mijn lofprijzing. Ik had er een diep gevoel van, dat er zegeningen verborgen lagen in haar beloften, die niet alleen te maken hadden met dit tegenwoordige leven, maar ook met het leven hiernamaals. De Psalm bracht me bij de ingang van die plaats, waar eeuwig vrede door gerechtigheid zal heersen. De satan en de zonde hebben dikwijls geprobeerd me van deze schat te beroven, die ik die dag in de Schrift had gevonden. Maar God heeft me in staat gesteld ze vast te houden in elke situatie en beproeving. Ik heb in mijn leven gezien, dat Gods beloften in Zijn voorzienigheid werden vervuld. Hoe kan ik er dan aan twifelen dat, wanneer ik van het wereldtoneel verdwijn, God ook de andere beloften niet zal vervullen? Zonder die verborgen vertroosting zou ik in mijn werk verzwakt zijn.

Toen ik mijn werk als jong predikant begon, koesterde ik de illusie dat alle belijdende christenen zich zeker zouden inspannen voor Gods zaak. Hoe spoedig verdween die illusie! In mijn onnozelen had ik deze mening gevormd door het lezen over de christenen uit vroeger dagen, toen de Kerk was opgewekt en levend was. Maar in een eeuw van steeds toenemende ongerechtigheid en veel geestelijke achteruitgang was de liefde van velen verkoud. En waar de liefde tot Christus flauw is, moet de belangstelling voor Zijn zaak wel wegsterven.

Mijn grootste last echter was ikzelf. Ik gevoelde, dat ik een schraal geestelijk leven had geleefd en dat ik uit mijn leven niet die dingen had verwijderd, die iemands toenemen in de genade tegenhouden en iemands nut in het werk des Heeren beletten en belemmeren. Met deze last op mijn ziel ging ik het volgende jaar naar Strachur in Argyll. Maar gezegend zij de Heere; terwijl ik daar uitrustte, verleende Hij me daar een Bethel en een tijd van liefde.

Op zekere nacht in Strachur, toen het gewicht der zonde en haar smart gevoelig op mijn ziel drukte, trok ik mij terug in mijn slaapkamer om te bidden. Op hetzelfde ogenblik dat ik de deur achter mij sloot, voelde ik me als een hulpeloze gevangene in de greep van een onzichtbare vijand. De onhoorbare noodschreeuw, die in dat ogenblik uit mijn ziel omhoog steeg, moet in de Hemel gehoord zijn. Want terwijl ik daar stond met mijn ogen opgeheven naar God, kreeg ik een wonderlijk gevoel van bevrijding en vrede.

Terwijl ik daar stond voor een open raam, waardoor de warme lucht van de zomeravond naar binnen stroomde, kwam mijn gehele innerlijke bestaan plotseling onder dit verlevendende licht en hemelse liefde.

Twee weken lang wandelde ik hierna in het licht van Christus' aangezicht en met mijn ziel badend in Zijn liefde. Bij mezelf fluisterde ik dikwijls de woorden van de Bruid in het Hooglied: "Ik bezweer u, gij dochteren Jeruzalems, die bij de reeën of bij de hinden des velds zijt, dat gij de liefde niet opwekt noch wakker maakt, totdat het haar luste".

Ik geloof, dat ik voor die tijd ook dagen van gemeenschap met de Heere had, maar daar was een diepte en een vastheid in deze vreugde, die alles overtrof wat ik tot hiertoe had ervaren. Het was een zoete drank, die in mijn ziel daalde en mijn lippen in de slaap deed spreken. Het was waarlijk de Hemel, die mijn ogen in de nacht opende en deed zeggen: "Mijn liefste is mijn".

In deze tijd wenste ik veel alleen te zijn. Ik ging met de Heere om als met een Vriend. Ik beklom eenzame heuvels en maakte rustige wandelingen, waar ik de aanwezigheid van mensen kon ontlopen. Ik vermeed vooral degenen, die ontbloot waren van genade en geestelijk medeleven.

Maar deze goede tijd kon niet blijven duren. De zon ging langzaam onder, maar het

avondrood bleef me nog vele dagen bij. De herinnering aan deze gelukkige tijd is nog zoet, maar ook ben ik tegelijk droevig gestemd.

In dat geliefde dorp in Argyllshire woonde ik een tijdlang in de voorportalen des Hemels. Tijdens die tijden van vertroosting scheen het me, of een nieuwe schoonheid de werken Gods bekleedde. Er zijn er, die belijden pracht en schoonheid in de natuur te zien, maar wier ogen gesloten zijn voor de heerlijkheid des Heeren. Maar niemand ziet waarlijk liefelijkheid in de natuur dan hij, die eerst de liefelijkheid des Heeren ziet. De sterrenhemel wordt nog schoner en krijgt een nieuwe betekenis, wanneer we ze beschouwen als het werk Zijner vingeren. De zee met het gebulder van haar golven; de stilte van de eeuwige heuvelen; het vreedzame meer met haar rustige weerspiegelingen; de verscheidene en in het oog lopende kleuren van de bloemen; het gemurmel van de beekjes en het zingen van de vogels - dit alles is in de ogen van christenen schoner dan in die van anderen. Zij, die met God verzoend zijn en gemeenschap met Hem hebben, zijn zich in hun leven bewust te leven in een schoon en heerlijk heelal. De schilderijen, die ze zien aan de wand van de natuur, zijn hen dierbaar, daar ze Zijn scheppingen zijn, Die boven alles dierbaar is. Maar de christen hecht weinig waarde aan de zichtbare en geschapen schoonheden, aangezien ze betrekkelijk vaag zijn vanwege "de uitnemende heerlijkheid", en die geopenbaard is in de Persoon en het werk des Heeren. We zien de schoonheid van Christus niet in de spiegel van de natuur, maar in die van Zijn eigen Woord. Alleen het geloof verlicht en brengt met zich mee een vreugde, die onuitsprekelijk en volheerlijk is.

De ongewoonheid van zulke ervaringen als deze en de manier waarop ze bijna steevast door verrassing voorkomen, is waarschijnlijk de reden, waarom ze zo'n diepe indruk maken op de geest en het hart en met zo'n blijvende helderheid in iemands herinnering naar voren treden. Laat me hier één of twee voorbeelden van geven.

Eens werd ik gevraagd behulpzaam te zijn bij een Avondmaalsviering. De gemeente was groot en in een ogenblik van lichamelijke zwakte, vervulde mijn verwachte actieve aandeel in de dienst mij met zorg. Maar de Heere kalmeerde mijn geest. 's Zondagsmorgens vroeg ontwaakte ik, alsof iemand deze woorden in mijn oren had gefluisterd: "In het midden der gemeente zal ik U prijzen". Vrede vervulde mijn hart en met Jacob kon ik zeggen: "Gewisselijk is de HEERE aan deze plaats".

Mijn onderwerp was die dag de liefde en het lijden van Christus. Terwijl de mensen zongen en voordat ik met de preek begon, dacht ik eraan, dat God een diepe slaap op Adam deed vallen voordat Hij zijn bruid en vrouw uit zijn zijde nam. Toen hij ontwaakte uit deze vredige en pijnloze slaap zag hij Eva in al haar liefelijkheid aan zijn zijde.

Zo was het niet met de tweede Adam. Toen God het leven en de verlossing van Zijn Bruid uit Zijn doorboorde zijde nam, bleef Hij zich volledig bewust van al die pijn, die Zijn ziel en lichaam vaneen scheurde. Zei Hij niet in dat uur:

"Mijn been'ren kan ik tellen, één voor één.

Hun boos gezicht beschouwt dit weltevreén".

Toen ik later deze gedachte aanroerde, scheen de geestelijke sfeer in de kerk te veranderen en er kwam een rust over de mensen. Velen schreiden. Het ontzag en de eerbied voor de Eeuwige God schenen op alle aanwezigen te rusten. Het gevoel van Gods tegenwoordigheid was zodanig, dat ik voor een ogenblik niet verder kon spreken. Die dag stelde de Heere mij in staat, naar ik mag geloven, om Zijn lof te verkondigen.

De belofte van 's morgens had Hij vervuld. Vanaf dat ogenblik begon ik nauwkeuriger en met groter zorg op Gods Woord te letten wanneer het aldus bezit nam van mijn geest, of ik wakker was of sliep.

De woorden van Salomo: "Als gij wakker wordt, zal hetzelfde met u spreken" (Spreuken 6), hebben in mijn leven een nieuwe betekenis gekregen.

Ik kan nog een ander soortgelijk voorval meedelen. Eens was ik aanwezig bij een andere Avondmaalsviering. Op zaterdagavond vertelde mijn vrouw mij door de telefoon, dat ik met iemand in aanraking was geweest, die pokken had en dat de Geneeskundige dienst mij gaarne wilde opsporen. Voordat ik van huis was gegaan, had ik een ziekenhuis bezocht waar deze besmettelijke ziekte was ontdekt. De gedachte, dat ik sommige mensen die ik gediend had, ellende en misschien wel de dood had gebracht, vervulde me met angst. In de pastorie waar ik verbleef, was een klein, blond meisje dat, zo nu en dan, de studeerkamer van de predikant binnenviel. Was ik voor dit kind, dat me zo vriendelijk had toegelachen, een bode des doods geweest? Terwijl ik met deze vrees bezet raakte, hoorde ik als het geluid van een verre klok, de woorden: "Mijn voet staat op effen baan, ik zal de HEERE loven in de vergaderingen" (Psalm 26). Deze woorden zeiden me, dat de ziekte mij niet getroffen had en dat de komende dag ons een zegen zou brengen.

Er was nog een ogenblik in mijn leven, toen ik in een pijnlijke beproeving verkeerde, dat de Heere mij op een vreemde manier daaruit verlostte. Op zekere avond kwam een geliefde dienaar van Christus, die reeds in de hemelse rust was ingegaan, de kamer binnen waar ik alleen neerzat. Hij had de Bijbel open in zijn hand. Tot mijn verbazing begon hij te preken. Toen hij zijn zielsontroerende predicatie had beëindigd, werd ik wakker. Maar van alles wat hij gezegd had, kon ik mij alleen maar meer de tekst uit de Schrift herinneren, waarmee hij geëindigd was: "De God des vredes zal de satan haast onder uwe voeten verpletteren". Toen ik ontwaakte, besepte ik dat wat voor vorm onze benauwdheden hier ook mogen aannemen, ze licht zijn en slechts korte tijd duren en dat de Heere niet toelaat, dat we boven vermogen verzocht worden.

Gedurende een andere tijd van lichamelijke zwakte werd ik zeer versterkt door de woorden: "Werp uw zorg op de HEERE, en Hij zal u onderhouden" (Ps. 55). Op een vreemde wijze en in de slapeloze uren van de nacht herinnerde ik me, dat het woord "zorg" in het oorspronkelijke Hebreeuws ook "gave" betekent. Deze betekenis was volgens mij juist. Onze zware zorgen zijn slechts de onaangename, maar zegenrijke ervaringen, die de alwijze Vader ons verleent! De wolken van donkerheid en droefheid zijn enkel genade!

De volgende Dag des Heeren voelde ik tijdens de Avondmaalsviering in Inverness-shire, toen ik met de preek begon, zo'n vermeerdering van kracht door mijn lichaam stromen, dat ik opnieuw besepte, dat gelijk het geweldig heelal door het Woord Zijner kracht wordt gedragen, ook de levende zielen, die op de Heere vertrouwen, worden bewaard en gesterkt door datzelfde Woord.

In het mededelen van zulke ervaringen als deze, weet ik dat sommigen bezwaar zullen maken tegen de betrouwbaarheid ervan, zelfs op Schriftuurlijke gronden, als onbetrouwbaar en dwaas, als we ze niet ervaren tijdens de uren, die we bij ons bewustzijn zijn wanneer de geest normaal en vatbaar is voor verstandelijke activiteit. Maar de Schrift sluit, naar ik geloof, de mogelijkheid van gemeenschap van God met

Zijn volk tijdens de uren van slaap niet uit. In feite verzekert de Bijbel ons, dat Hij zulks doet. Was Jacob in zijn droom te Bethel niet dichterbij God dan ooit? Daar beluisterde hij ook Gods stem toen Hij hem zegende.

Zulke openbaringen zijn óók zowel kenmerkend voor de Nieuw-Testamentische bedeling als voor de Oude. En we leven nu in die bedeling.

Er zijn misschien anderen, die zeggen, dat het in strijd is met de Schrift te geloven in "dromen", zelfs wanneer ze bestaanbaar zijn met Gods heilig Woord. Als we echter toegeven, en dat moeten we, dat God in andere eeuwen zulke middelen gebruikt heeft als een middel, echter ondergeschikt en bijkomend, tot verklaring en vertolking van Zijn Voorzienigheid en om Zijn genade en tegenwoordigheid aan de ziel te schenken, ontstaat de vraag, of deze deur van omgang of gemeenschap met de onzichtbare wereld nu gesloten is. Heeft Hij dan opgehouden op deze wijze te spreken tot de mensen en in het bijzonder tot Zijn volk? Heeft Hij deze deur gesloten, waardoor Hij zijn verborgenheden aan Zijn volk in andere eeuwen, zowel in de Oud- als Nieuw-Testamentische tijden, meedeelde? Nee. Hij houdt al Zijn deuren open, deze ook.

Zeggen we, dat Hij deze deur heeft gesloten, dan zouden we niet alleen loochenen, dat de gelovige geestelijk is in het contact met de bovennatuurlijke wereld der heerlijkheid, maar we zouden ook ontkennen de grote eenstemmigheid van het geloof binnen de Christelijke Kerk, daar dit wordt weergegeven niet alleen in de Evangeliën, maar ook in de levensbeschrijvingen der Christenen.

De levensbeschrijvingen van christenen in elke eeuw geven talrijke voorbeelden van een dergelijke gemeenschap. De onderwerpen hiervan twijfelden nooit aan de betekenis ervan, of dat ze wel geschreven waren in de geest en in het hart door de vinger Gods. Men zou kunnen spreken over de "dromen" van zulke gewone, maar voortreffelijke Godzalige personen als John Newton, William Huntington, Philip Dodridge, John Howe, John Bunyan, Christmas Evans, John Kennedy, Francis MacBean, Hector MacPhail, mevr. Fletcher, de hertogin van Gordon, mevr. Guyon en vele anderen.

Niet één van hen, die ik genoemd heb, zou het ooit gewaagd hebben God te vragen hen Zijn gedachten op deze wijze te tonen. Zij waren mannen en vrouwen, die hemelwaarts gingen met het Woord Gods in hun hand en in hun hart. Gods Woord was het licht, dat hen leidde op hun weg naar Huis. Toen de Heere echter in Zijn soevereine wijsheid en in de bevestiging van Zijn belofte de kastijding aan hun harten op deze wijze verzegelde, waren ze verblijd over Zijn leiding en zorg.

In Bunyans "Christinnereis" wordt ons verteld over de schone droom van Barmhartigheid, die haar in haar slaap deed lachen. Toen ze wakker werd, herinnerde Christiana haar eraan, dat "het niet nodig is, als wij te bed liggen, dat wij wakker blijven om met God te spreken.

Hij kan ons bezoeken terwijl wij slapen en ons dan Zijn stem doen horen. Ons hart waakt menigmaal, terwijl wij slapen, en God kan dan tot ons spreken, of met woorden, of door spreuken, of door tekenen en gelijkenissen, evengoed als wanneer wij wakker zijn". Bunyan spreekt hier dus duidelijk overeenkomstig de Schrift. Hij haalt de woorden van Job aan: "God spreekt eens, of tweemaal; doch men let niet daarop. In de droom, door het gezicht des nachts, als een diepe slaap op de lieden valt, in de sluimering op het leger; dan openbaart Hij het voor het oor der lieden, en Hij vergezelt hunne kastijding".

Wat mij persoonlijk betreft, waren er ogenblikken dat ik mij alleen maar kon verwonderen, als zulke Schriftuurlijke indrukken, zoals ik heb genoemd, werkelijkheid waren en God tot mijn ziel sprak in antwoord op het gebed. Een ongelovig hart zou

kunnen opmerken, dat het niet verstandig was om enig vertrouwen te stellen op Gods Woord, dat tot mij kwam terwijl ik nog sliep.

Maar gelijk velen van Zijn volk weet ik nu dat God dikwijls tot mij gesproken heeft op deze verborgen wijze. Ook heb ik geleerd, dat de Heere Zijn goud niet met onverstandige hand uitdeelt. Zijn verhoringen komen niet alleen op de juiste tijd, maar ook zo heerlijk geschikt voor onze toestand op dat ogenblik. Nooit vond ik in de "nachtwaak" het Woord des Heeren op mijn lippen dan alleen als antwoord op het gebed en als de pijl van des Heeren verlossing in de één of andere beproeving, of van vermaan of waarschuwing in de een of andere zaak.

Een man, die me grote zekerheid gaf over dit onderwerp van geestelijke omgang met God was de vrome "Rabbi" Duncan, wiens knappe en nuttige analyse van de betekenis van zekerheid volkomen in overeenstemming is met de Schrift. "Als er zoveel werkelijkheid is in het spreken van God tot de mens als daar is in het spreken van de mens tot God, dan is het net zo zeker *dat de gelovige toegang heeft door de Geest door Christus tot de Vader in zijn smeken, als dat het zeker is dat de Vader toegang heeft door de Zoon door de Geest*, Die woont in de nieuwe mens om Zijn antwoord mede te delen. Als daar is een geestelijke wereld, een levende God en een levende ziel, is het dan ongelooflijk dat er zo'n gemeenschap met elkaar zou zijn, dat de ziel zou spreken tot een horend God en een sprekend God zou horen? Dit is waarlijk de echte kern van de bevindelijke godsdienst. Nu, om de volle zekerheid te genieten, hebben we een persoonlijk woord van God tot onze ziel nodig: "Zeg tot mijn ziel: Ik ben uw heil".

Dr. John Kennedy van Dingwall toont in zijn predicatie over "De verborgenheid des Heeren" aan, dat dit "profetisch" element, dat de christelijke bevinding van vele gelovigen verrijkt, vanaf het begin altijd binnen de ware kerk van God geweest is. "Een naamchristen", zegt hij, "is een vreemdeling van zulke aanduidingen van Gods wil door de bijzondere toepassing van Gods Woord. Hij meent, dat in zijn nadering tot de Hoorder der gebeden het spreken Gods zijn verdienste is. Geheel anders is het met degenen, die waarlijk de Heere vrezten. Wanneer zij Gods stem horen, die tot hen spreekt, kunnen ze nauwelijks woorden van geloof en hoop vinden. Hun gebed is: "Doe mij Uwe goedertierenheid in de morgenstond horen, want ik betrouw op U". "Houd U niet als doof van mij af".

Zijn volk spreekt tot Hem over Zijn handelingen en Hij spreekt tot hen. Zullen wij dan niet de bedoeling van Zijn voorzienigheid weten, terwijl die voor anderen verborgen blijft? Zullen dezulken dan niet, door Zijn Woord aldus gegeven, doordringen als met een profetisch oog in een toekomst, die voor anderen verborgen is, terwijl ze in alle oprechtheid kunnen zeggen: "geen profeet noch eens profeten zoon te zijn".

Zij hebben weinig kennis van God, zoals de Godzalige dr. Love opmerkt, die denken dat Hij Zijn volk geen zekerheid meer geeft betreffende toekomstige gebeurtenissen. Maar God heeft Zich daartoe niet verplicht; en er zijn vele dingen bekend gemaakt aan sommigen van Zijn volk, voordat ze zich voordeden.

"Degenen, die alle soorten van omgang met de onzichtbare God afwijzen als een aanspraak op de gave der profetie, of als geloof in dromen en gezichten, en die spreken van hen, die het voorrecht van gemeenschap met God opeisen, als begoochelde dweepers, zouden altijd moeten bedenken, dat de vaste grond van hun hoop altijd is: "Zo zegt de HEERE".

Reeds eerder sprak ik over de dagen van mijn jeugd, toen ik in ons huis op het eiland Lewis gewoon was te luisteren naar de zuivere gesprekken van Godzalige mannen en vrouwen. De dikwijls terugkerende woorden: "God deed me onlangs door Zijn Woord ontwaken uit de slaap", waren voor mij in die dagen zowel vreemd als geheimzinnig. Voor hen drukten die woorden een welbekende geestelijke genieting uit; aan de werkelijkheid daarvan twijfelde niemand van hen. Zij waren mensen, die de weg tot de Troon der genade kenden en die al hun zorgen op God wierpen, op Wie ze betrouwden. Wanneer ze hun gebeden opzonden, wisten ze dat Hij hen op Zijn tijd en op Zijn wijze zou verhoren. En als Hij soms zweeg, wisten ze, dat het "Gods eer is een zaak te verbergen". Zijn "Neen" was evengoed een verhooring als Zijn "Ja".

Ik heb me werkelijk dikwijls verbaasd over de nabijheid des Heeren, die sommige eenvoudige gelovigen in de Heere mochten genieten: Wat betekende het? Sommigen in deze eeuw zouden trachten zulke ervaringen te verklaren in termen van associatie, buitenzintuiglijke waarneming, suggestie, het tijdelijk opzij zetten van de "tijdgrens", of het onverwachte terugkeren in het bewustzijn van die onderdrukte angsten en verlangens, die diep in het onderbewuste liggen. Maar de ware christelijke bevinding zal altijd boven het menselijk begrip blijven. Dit is het wat God nadrukkelijk verklaart in Zijn Woord: "Hetgeen het oog niet heeft gezien en het oor niet heeft gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklommen; hetgeen God bereid heeft dien, die Hem liefhebben". In deze zaak is Gods afkeuring van de wijsheid van deze wereld, welk een hoge vlucht ze in onze ogen ook genomen heeft, in één woord definitief, zo niet verachtelijk. "Maar de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden".

Deze "ontmoeting" met God door middel van Zijn Woord en in antwoord op het gebed heeft me dikwijls tot stilstand gebracht bij de gedachte aan zijn soevereine goedheid in het Zich onderhouden met mensen, wier grondslag in het stof is. Wat in deze ervaring ligt opgesloten, is een groot wonder. Het betekent, dat God altijd bij Zijn volk is. Hij woont waarlijk in hun harte, door het geloof en fluistert Zijn verborgenheden in hun ziel. Hij vult hun hemel met sterren, die aan de komende dag vooraf gaan. Zijn onveranderlijkheid in Zijn liefde en in Zijn beloften geeft vastheid aan alle ware christelijke bevinding. Het geestelijk leven "in de hemelen ligt" in wezen boven plaats en tijd. En deze omgang met God in Christus is een onschatbare christelijke geloofsverdediging, die twijfel en atheïsme nooit kunnen loochenen. Het is ook iets wat men nooit kan begrijpen of bevatten. Maar dit is een onderwerp waarover we niet hoeven uit te weiden, want ik denk dat velen van Gods volk zouden kunnen vertellen van ongewone gebeurtenissen van deze aard die ze, gelijk anderen, in hun harten overdenken. En als velen van hen dergelijke ervaringen als deze niet hebben, is hun dagelijkse toenadering tot God in het gebed om het Brood des Levens en om de nodige genade evenzeer een bewijs, dat zij Gods eigendom zijn gelijk de anderen.

HOOFDSTUK 7

DE OPSTEKENDE STORM

In die jaren was de Duitse militaire kracht in Europa overheersend. Een geheel continent beefde voor de schreeuwerige, dreigende stem van Adolf Hitler. Het zag ernaar uit, dat niets Europa zou kunnen redden van de steeds groter wordende schaduw van deze Duitse dreiging met haar wrede nadruk op een politiek van de uitroeiing van de Joden en in werkelijkheid van alle "minderwaardige" rassen.

Gelijk anderen maakte ik me zorgen over het voortbestaan van onze natie. De dag, waarop Frankrijk viel, kon ik naar de mens gesproken, voor ons land geen bescherming meer zien, of het moest de blauwe zee zijn, die ons eiland omringde. Toen ik echter neerknielde om te bidden en Gods tussenkomst in de zaak zocht, werd ik gewezen op dat gedeelte in het boek der Psalmen: "En Hij heeft ons onze tegenpartijders ontruikt; want Zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid". (Ps. 136 - 24).

De volgende Dag des Heeren voelde ik me aangemoedigd de mensen te vragen op te zien tot God, Die aldus verlossing en overwinning aan ons land had beloofd. Sommigen "die wandelden door aanschouwen", dachten dat ik ondoordacht had gesproken, daar het er op leek dat we de oorlog reeds verloren hadden. Maar de Heere had gesproken en op Zijn Woord stelden we ons vertrouwen.

Op die gedenkwaardige zondagmorgen in 1939 toen Groot-Brittannië Duitsland de oorlog had verklaard, was ik op het eiland Coll, waar mijn vriend, ds. John Newall, predikant was, en leidde er de Avondmaalsdiensten. Bijna alle aanwezigen wisten wat er had plaats gehad. De predikant hield het nieuws wijselijk voor mij verborgen, tot na de plechtige viering van het Avondmaal. Na de dienst zaten we in de pastorie. Aan de verre horizon werd het donker, een voorteken van een zware storm.

De wind stak op en de bliksem gevolgd door het geluid van de donder, doorkliefde de donkere wolk. Het leek een symbool van de storm, die dood en verderf bracht en weldra miljoenen hulpeloze menselijke wezens op deze planeet zou treffen. Dit was slechts de stem der natuur en niet de angstaanjagende storm van verwoesting ontketend op de wereld door zondige mensen. Terwijl de storm wegtrok over de verre zee kwamen de volgende woorden in mijn gedachten:

"De stem des HEEREN is op de wateren; de God der ere dondert; de HEERE is op de grote wateren. De HEERE heeft gezeten over de watervloed; ja, de HEERE zit, de Koning in eeuwigheid. De HEERE zal Zijn volk sterkte geven; de HEERE zal Zijn volk zegenen met vrede". (Psalm 29).

In de zomer van 1941 toen Duitsland in extase verkeerde bij het vooruitzicht van een spoedige overwinning, hield Generaal Franco van Spanje een rede, waarin hij zei, dat het een "wiskundige zekerheid" was dat Duitsland de oorlog zou winnen. Daarom raadde hij de Geallieerden aan de strijd op te geven. Het was niet moeilijk te raden, dat achter zijn woorden de schaduw van het Vaticaan opdook, dat zijn zegen had uitgesproken over de afschuwelijke zwaarden van de fascistten.

Op de morgen, dat ik die woorden van Franco las, schreef ik haastig een brief met de volgende woorden aan de pers:

"Generaal Franco's bewering, dat de Geallieerden de oorlog verliezen, maakt het interessant te lezen Het Britse Rijk staat niet op het punt de oorlog te verliezen.... De tijd van onze bevrijding kan ik niet zeggen, maar dat Hitler er nooit in zal slagen zijn satanische "nieuwe orde" aan de wereld, of zelfs aan Europa op te leggen, is iets wat de Eeuwige God heeft vastgesteld....

Brittannië zal blijven voortbestaan. Laat in afwachting daarvan God hiervoor geloofd en gedankt worden".

Deze brief verscheen de volgende dag, 21 juli 1941, in "The Glasgow Herald". Eén man nam het scherp tegen me op, daar het volgens hem duidelijk was dat Duitsland reeds zegevierde. Ongeveer op dezelfde tijd waagde ik het mr. Winston Churchill een nauwkeuriger opgestelde brief te schrijven, waarin ik mijn sterke overtuiging herhaalde, dat God door Zijn hand het land uit dit grote gevaar zou redden. Mr. Churchill dankte me door zijn particuliere secretaris in warme bewoordingen voor mijn bemoedigende woorden.

In de zomer van 1940 ging ik naar Engeland om te preken voor de zeelui uit de Hooglanden te Plymouth en Portsmouth. Duitsland was tot nu toe nog niet haar aanvallen op de steden van ons land begonnen. In het zuiden van Engeland echter placht het akelig geluid van de sirenes nacht op nacht de stilte van de zomernacht of van de vroege morgen te verbreken.

In Portsmouth had ik mijn eerste ervaring van een zware luchtaanval op de kazernes van de marine daar. Op een heldere dag, toen ik in de kwartieren daar rond wandelde, klonk het waarschuwingsgeluid. We waren nauwelijks in de onderaardse gang onder het plein, of geweldige hoeveelheden modder en puin werden over ons uitgestort. Rondolend in het ingewikkelde netwerk van loopgraven, trof ik twee jonge mannen van het eiland, waar ik geboren was. Ze waren alleen. Daar verhief ik mijn gedachten in stil gebed tot God. Toen we tenslotte in het daglicht kwamen, was de plaats bijna onherkenbaar omgewoeld, wat allemaal binnen zeer korte tijd had plaats gehad. Voor deze vuurproef waren deze woorden met kracht in mijn ziel gekomen: "Geef Gode sterkte! Zijn hoogheid is over Israël, en Zijn sterkte in de bovenste wolken". (Ps. 68 - 35). Deze woorden, ik wist het, bevatten een verzekering van de veiligheid onder de vleugelen van de eeuwige God.

Tijdens mijn verblijf te Plymouth had ik het voorrecht één van de zaligste sterfbedden te zien, die ik ooit had meegemaakt. Het was dat van een jonge zeeman uit de Hooglanden. Behalve de vreugde, die van zijn gelaat straalde, kon men zien dat hem de snoeren in liefelijke plaatsen waren gevallen, en dat hij reeds op de drempel der eeuwige heerlijkheid verkeerde. In deze wonderbaarlijke gesteldheid verliet hij deze wereld.

Het was op een heldere, schone avond in 1941 dat de Duitse bommenwerpers een verwoestende aanval op de oever van de Clyde uitvoerden. Ik stond op het punt de zegen in onze kerk te Glasgow uit te spreken na een dienst, toen de waarschuwing kwam. Die avond was het volle maan, het was zacht weer en de sterren, zo helder en vredig, schenen ongewoon dichtbij en vriendelijk. Misschien leek daarom de stille wereld, hoewel gehuld in geheimzinnigheid, zo vriendelijk in tegenstelling tot hetgeen er dat ogenblik gebeurde in onze zondige wereld.

Toen ik thuis kwam, was mijn vrouw bezig de kinderen naar een hoek van de kelder te

brenge. Onze jongen, toen nog een kind, dacht dat al het lawaai buiten werd gemaakt voor zijn vermaak. Met het inslaan van elke bom op verre afstand keek hij op en lachte. Deze kinderlijke en onschuldige gedachte kneep mij het hart toe. Hij was in een wrede en gevallen wereld gekomen, maar wist het nog niet.

De week daarop bracht ik mijn gezin naar ons geliefd Glenmoriston, terwijl ik bij mijn gemeente in Glasgow bleef. Tijdens die droevige dagen, toen de dood boven onze hoofden zweefde, verzekerde de Heere mij opnieuw Zijn bescherming met de volgende woorden: "U zal geen kwaad wedervaren, en geen plaag zal uw tent naderen. Want Hij zal Zijn engelen van u bevelen, dat zij u bewaren in al uw wegen". (Ps. 91).

Bij een andere gelegenheid, toen ik ontwaakte door de waarschuwing voor een luchtaanval, stelde Hij mij gerust met deze woorden: "Wacht op de HEERE, en houd Zijn weg, en Hij zal u verhogen om de aarde erfelijk te bezitten; gij zult zien, dat de goddelozen worden uitgeroeid". (Ps. 37). Deze dierbare waarheden werden gezonden om ons te herinneren aan de trouwe zorg van de Verlosser, of we nu in de stad vertoefden of in de rustige dalen van de Hooglanden woonden.

Toen in 1945 het nieuws van de nederlaag van Japan en het einde van de Twee Wereldoorlog kwam, bevond ik mij in Strathpeffer. Die avond luisterde ik naar een toespraak van een man, die een menigte op het dorpsplein toesprak, terwijl de pijnlijke gedachte bij me opkwam dat de oorlogsstorm slechts voor een tijd was afgenomen.

Enkele dagen later tijdens een dankdienst in mijn gemeente in Glasgow voelde ik me gedrongen uit te weiden over de woorden: "Het tweede wee is weggegaan; ziet, het derde wee komt haast".

Niet lang hierna had ik een ernstige ervaring in mijn slaap. Ik ontwaakte met de woorden van een Psalm op mijn lippen:

De heem'len zijn getuigen van Zijn recht;

Want God is zelf de Rechter, die 't beslecht". (Psalm 50).

Deze woorden waren op mijn lippen, maar het scheen me ook alsof het geluid daarvan door de hele wereld weerklonk. Met deze stem ging een heldere droom gepaard. Voordat ik wakker werd, droomde ik dat ik mij in één van onze Schotse steden bevond. Het was een heldere en rustige avond en duizenden bewogen zich onverschillig langs de straten. Plotseling verduisterde de hemel, alsof de schaduw van iets onuitsprekelijk droevigs over het land was gevallen. Het kwam op de stad af - een lawine van verwoesting, waaraan niet te ontkomen was. Ik zag de stad weggevaagd door een ongelofelijke gruwel van vuur en storm. De volslagen hulpeloosheid van de mens bij zo'n geweld van vernieling deed me beven.

Sinds die avond heb ik nooit op de straten van die vermaarde en historische stad gestaan, die ook een stad van festiviteiten en gemakkelikheden is, zonder erg verontrust te zijn over die droevige gebeurtenissen die verborgen liggen in de schoot der Voorzienigheid, maar die op de vastgestelde tijd zeker zullen komen. Enkele jaren daarna en tijdens één van mijn ambtelijke bezoeken aan deze stad trok ik me op een avond terug om te rusten. In de vroege morgenuren ontwaakte ik hevig verontrust door de woorden uit dezelfde Psalm:

"Verterend vuur gaat voor Zijn aangezicht heen;

Een felle storm verzelt alom Zijn treén".

Deze bevestiging van Gods Woord deed me beven. Ook gevoelde ik, dat deze droevige

profetische woorden uit de Heilige Schrift betrekking hadden op meer dan één stad van deze gevallen wereld.

Omdat ik geloof, dat God Zijn Woord zal vervullen, geloof ik ook dat Zijn werk, dat vreemd is in onze ogen, nog niet ten einde is. Wij leven dan ook in een zeer gevaarvolle wereld.

Op 6 augustus 1945 zat ik in het Cockburn Hotel in Edinburgh toen er een stem door de radio kwam: "De openbaring van de geheimen der natuur, lange tijd genadiglijk voor de mensen verborgen, zouden de ernstigste bedenkingen in de gedachtegang en de gewetens van het mensdom op kunnen wekken, nl. van hen, wier bevattingsvermogen dat zou toelaten".

Het was precies 9 uur 's avonds toen de mensen in ons land deze woorden van mr. Winston Churchill hoorden. De woorden hadden betrekking op de verwoesting van twee Japanse steden die morgen door twee atoombommen.

Op hetzelfde ogenblik werden we er vanuit de Verenigde Staten aan herinnerd, dat "men erin geslaagd is de natuurkrachten van het heelal te benutten...."

Op diezelfde morgen las een jonge predikant te midden van de puinhopen van Hiroshima een stervende Japanees de volgende woorden uit de Bijbel voor:

"Gij doet de mens wederkeren tot verbrijzeling, en zegt: Keert weder, gij, mensenkinderen! Want duizend jaren zijn in Uw ogen als de dag van gisteren, als hij voorbijgegaan is, en als een nachtwaak. Gij overstroomt hen; zij zijn gelijk een slaap; in de morgenstond zijn zij gelijk het gras, dat verandert. In de morgenstond bloeit het, en het verandert; des avonds wordt het afgesneden, en het verdort.

Want wij vergaan door Uw toom; en door Uw grimmigheid worden wij verschrikt. Gij stelt onze ongerechtigheden voor U, onze heimelijke zonden in het licht Uws aanschijns. Want al onze dagen gaan henen door Uw verbolgenheid; wij brengen onze jaren door als een gedachte". (Psalm 90).

Door deze woorden wees God op toekomstig gevaar, maar zoals de latere gebeurtenissen aantoonde, sloot men opzettelijk zijn ogen voor Gods waarschuwing en wendde zijn oren af van Gods Woord om terug te keren tot gerechtigheid en om Zijn wil te doen, zoals die geopenbaard is in de Heilige Schrift.

Men kon dan ook wel zien, dat er een andere en grotere storm opstak aan de horizon van de wereld. Met het voorbijgaan der jaren werd het meer en meer duidelijk, dat ontkoming daaraan onmogelijk was en dat de mensheid verward raakte in de sterke strikken van haar eigen zonde. De toenemende en algemene bezorgdheid voor gevaar veroorzaakte vele veelbetekenende reacties. Een goddeloos geslacht begon te roepen om alle nucleaire oorlogswapens te verbieden, terwijl "het geroep" van hun zonden, gelijk dat van Sodom, was gekomen tot de oren van God.

De grootste tragedie en het meest onheilspellende teken van onze verschrikkelijke ontaarding en geestelijke achteruitgang is zichtbaar in de manier waarop velen van onze leiders op verschillende terreinen de zonden, die Gods rechtvaardige toorn over de mensen brengen, vergoelijken en goedkeuren. Sodomie, gokken, abortus, het vertreden van Gods dag, onzedelijkheid, de afschaffing van de doodstraf, met massa's vuiligheid uitgestort in onze bioscopen, schouwburgen, op televisie, radio en via nieuwsmedia alsof dat zo hoort in een censorloze maatschappij, waarin alles geoorloofd is, hebben ons als natie gebracht op een punt, waarvan geen terugkeer mogelijk is. Weldra zal Gods Woord vervuld worden:

"Hoe worden zij, tot ieders schrik,

Vernield, als in een ogenblik!"
Hoe moeten zij het leven enden,
Van angst verteerd in hun ellenden!" (Psalm 73).
"God heeft alreeds der bozen straf gezworen;
Straks dalen vuur en strikken, wervelwind
en zwavel neer; die kelk is hun beschoren". (Psalm 11).

Dit zijn geen profetische woorden van een mens, maar de woorden van God; Die niet liegen kan. En dit zijn geen angsten van een ziekelijke pessimist, maar van verschillende van Gods volk heden ten dage, die dezelfde inwendige openbaring hebben met betrekking tot de droevige handelingen van God in de nabije toekomst.

Voor het lieve volk van God, levend in zo'n eeuw, zijn dit de zoetste woorden van alle: "De HEERE regeert". Hij, Die "alle dingen ten goede doet medewerken" is "God boven allen te prijzen in eeuwigheid".

Al de heiligen zijn in Zijn hand en gelijk er "rondom Jeruzalem bergen zijn, alzo is de HEERE rondom Zijn volk". God beschermde Zijn volk in elke eeuw voor de gevaren, waaraan ze waren blootgesteld. "Hij liet niemand toe hen te onderdrukken; ook bestrafte Hij koningen om hunnentwil, zeggende: Tast Mijn gezalfden niet aan, en doet Mijn profeten geen kwaad".

Als er voor een goddeloze wereld geen plaats is om zich te verbergen, gelijk in de dagen van Noach, zal God op Zijn wijze, Zijn volk in elke beproeving bewaren en noch leven, noch dood kan hen scheiden van Zijn liefde. "Want uw leven is met Christus verborgen in God".

HOOFDSTUK 8

HET GEZALFDE, OPGERICHTE TEKEN

Op een vroege morgen in Glasgow zakte ik plotseling door uitputting in elkaar. Daar neerliggende in de uitwendige zwakheid van fysieke uitputting overschaduwde een wolk mijn geest. De vijand, die voordeel trok uit mijn toestand, begon zich weer over mij te verheugen en blies mij in, dat mijn dagen op aarde ten einde waren en dat mijn plannen en voornemens waren vergaan.

Tijdens een huisgodsdienstoefening vroeg ik mijn vrouw 's avonds een gedeelte uit de Bijbel te lezen. De Bijbel viel open bij de 71ste Psalm. Toen ze de woorden las: "Verlaat mij niet, o God! totdat ik dit geslacht verkondig Uw arm, alle nakomelingen Uw macht!" was ik hevig verontrust. Tot hiertoe, ik gevoelde het, had ik niets gedaan voor Hem, Die zoveel voor mij had gedaan. Er lag een leeg leven van onvruchtbare dienst achter mij. Zou Hij mij in genade sparen door Zijn goede hand over mij, zodat ik Hem nog zou mogen dienen voordat ik deze wereld zou verlaten? Die nacht schreide ik tot er bijna geen kracht meer in mij was.

Na enige tijd oordeelde de dokter, dat ik naar Glenmoriston kon reizen. Daar werkte de heilzame lucht van de heuvels met de heidegeur als een balsem op mijn verzwakt gestel. Maar gedurende vele dagen kwijnde mijn ziel wegens het uitblijven van een nieuwe blijk van Gods zegen en door het verlangen naar het bewuste genieten van het aangezicht des Heeren. Mijn gebeden schenen op mijn lippen te bevriezen en geestelijk gesproken was ik als iemand, die reeds overlang dood was.

Op een rustige avond stond ik bij de deur van ons huisje te kijken naar de prachtige, heldere sterrenhemel. Aan de andere kant van de Moriston rivier omringde een mistbank, als een krans, één van de dichtstbijzijnde heuvels. De rivier stroomde kalm tussen twee weilanden door. De vrede leek de wereld te bedekken als een kleed. Alleen "de God des vredes" kon zo'n tafereel formeren, bepeinsde ik.

Gedurende enkele ogenblikken trachtte ik een wereld te beschouwen zonder haar huidige schrik aanjagende conflicten, oorlogen en droefheid. Ik begon me voor te stellen hoe onze zondige en door oorlogen verscheurde wereld er zou hebben uitgezien tijdens de roemrijke dagen van vroeger.

Toen viel er iets onbegrijpelijk heerlijk en overweldigende in mijn ziel. Gelijk een blad van de Boom des Levens gaf het onmiddellijke genezing en verlevendiging aan mijn geest. Opwaarts ziende met het innerlijke oog, zag ik "Hem, Die zit op de Troon". Ik voelde de liefde van Christus door mijn hart stromen, en ik genoot van een nieuwe blik op Zijn heerlijkheid als de Eerste en de Laatste. In een ogenblik was mijn beker Vol en overvloeiende. Mijn ziel werd opgetrokken tot God en door de opgewekte liefde tot Hem en de beoefening van een verlevendigd geloof voelde ik, dat ik met het verlangen ook de kracht kreeg Hem door de donkere wolken aan mijn hart te drukken. "Mijn Heere en mijn God" was alles wat mijn ziel kon uitbrengen.

Daar er iets onuitsprekelijks in deze genieting was, kan ik slechts de directe gevolgen ervan op mijn geest beschrijven. Mijn eerste drang was God te prijzen en Hem te bewonderen in al Zijn werken. Als ik dacht aan Zijn schepping, voorzienigheid, of aan Zijn verlossend werk, dan kon ik alleen maar volmaaktheid zien, die op alles lag

uitgespreid. Ik bewonderde Hem vooral als de God der Heiligheid, Die Zijn heerlijkheid had verlaten om de heidenen, die Hem niet kenden, en de koninkrijken die Zijn Naam niet aanriepen, te straffen. (Psalm 79). De God, Wiens sterke hand over deze wereld in verbolgenheid was uitgestrekt, kon ik rechtvaardigen en loven. Mijn ziel verheugde zich bij het zien van Hem, Die uitging "overwinnende, en opdat Hij overwon". "De HEERE is aan Uw rechterhand ; Hij zal koningen verslaan ten dage Zijns toorns"... Hij zal op de weg uit de beek drinken; daarom zal Hij het hoofd omhoog heffen". (Psalm 110). "Groot en wonderlijk zijn Uwe werken, Heere, Gij, almachtige God! rechtvaardig en waarachtig zijn Uwe wegen, Gij, Koning der heiligen! Wie zou U niet vrezen, Heere, en Uw Naam niet verheerlijken?" Mijn geest kwam onder de kracht van zulke woorden als deze.

Ook had ik een sterke drang om te worstelen met de Engel des Verbonds, Die naar ik geloofde, mij vereerde met Zijn tegenwoordigheid. De voornaamste inhoud van mijn gebed was de opwekking van Zijn Sion en het aanwenden van "de uitnemende grootheid Zijner kracht" om haar op te richten uit het stof en haar te bekleden met nieuwe kracht en schoonheid. Ook vond ik het niet moeilijk om te bidden voor de verwoesting van het rijk der duisternis en om de verwijdering van de afgodendienst, die de wereld verontreinigt en talloze zielen ten verderve voert.

Er was een rustige en verborgen plaats niet ver van ons huis, waar schapen een pad door de dopheide hadden gemaakt. Bij dit pad bevond zich een kleine rots, die boven de grond uitstak. Avond op avond liep ik langs dit pad. Soms knielde ik neer bij de steen als om dit opgericht teken te zalven met mijn tranen. Ik kon alleen maar dit ene gebedje stamelen: "Om Zions wil zal ik niet zwijgen" Stralen van de Zon der Gerechtigheid verblijdden mijn ziel vele dagen. Christus en Hij alleen vervulde voor mij toen de wereld. "Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde!" (Psalm 73).

Toen de troost tenslotte duidelijk verminderde, kwam de Verzoeker mij verontrusten. Er is niet alleen een strik gelegd voor de voeten van een christen in het dal van de gewone bevinding maar, zoals in het geval van Paulus, ook op het hoogste punt van de vreugde van een christen. En de strik, die gezet is daar waar wij denken dat de satan ons niet kan volgen, blijkt dikwijls des te gevaarlijker te zijn. Op de bergtop moeten we op onze hoede zijn. Wanneer we ons veilig gevoelen, worden we minder oplettend en waakzaam en stellen we ons bloot aan de "vurige pijlen", die de ziel in vuur kunnen zetten.

De verzoeking had deze vorm. De satan fluisterde mijn ziel in, dat het prijzen van God voor de vreselijke uitbarsting van Zijn oordelen over de aarde, niet voortkwam uit een christelijke geest. De ware christen behoort deze rampen te bewenen en God te vragen ze te beëindigen. Maar ik wist dat velen, die de gevolgen van de zonde, zoals dood, smart en angst, beweenden, nooit de zonde die er de oorzaak van is, beweenden of er berouw over hadden. Maar daar Gods oordeel over onze persoonlijke en nationale zonden een blijk was van Zijn heilige, rechtvaardige en onveranderlijke natuur, kon ik me alleen maar verheugen. Het vuur, dat God deed regenen op de steden in de vlakte was niet slecht, maar de zonden van de mensen waren slecht. Zijn oordelen zijn heilig.

Toen ik de Bijbel raadpleegde, was ik zeer verblijd mijn eigen geestestoestand te zien afgebeeld in Jesaja, hoofdstuk 24. Daar zag ik de tegenstelling tussen een goddeloze wereld en de ware Kerk van Christus. De eerste klaagde en murmureerde temidden van natuurlijke verlatenheid en troosteloosheid over het verlies van haar tijdelijke genietingen en veiligheid. Het overblijfsel van Gods volk was van een geheel andere geest en sprak geheel anders. "Want in het binnenste van het land, in het midden dezer

volken, zal het alsoo wezen, gelijk de afschudding van de olijfboom, gelijk de nalezingen, wanneer de wijnoogst geëindigd is. Die zullen hunne stem opheffen, zij zullen vrolijk zingen; vanwege de heerlijkheid des HEEREN zullen zij juichen van de zee af".

In dit gedeelte vond ik een zwaard, waarmee ik de vijand kon bedwingen.

Toen ik bij een latere gelegenheid Glenmoriston weer bezocht en weer de plaats zag, dié naar ik geloof mijn "Pniël" was, werd ik overstelpt door tranen bij de herinneringen, die naar ik hoop, mij altijd bij zullen blijven.

Voordat ik Glenmoriston verliet, werd er een zware last op mijn consciëntie gelegd om iets te schrijven over hetgeen, wat ik beschouwde te zijn, in het licht van Gods Woord, de ergerlijkste boosheden, die de weg hadden gebaand voor Gods verbolgenheid. Ik geloof, dat God dat geschrift van deze arme man rijk gezegend heeft, want door opeenvolgende drukken werd het door duizenden van Gods volk in verschillende delen van de wereld met blijdschap ontvangen.

Vanaf het ogenblik, dat ik mijn bediening begon, las ik verscheidene **"Levensbeschrijvingen" van C.H. Spurgeon.** In Glenmoriston had ik de gelegenheid meer van zijn voortreffelijke predicaties te lezen. Gelijk vele anderen voor mij verwonderde ik mij, hoe meer ik van deze man en zijn werk las, meer en meer over zijn grote geestesgaven en talrijke werken. De zeldzame gaven en bijzondere genade van Spurgeon waren zonder vergelijking.

Toen Spurgeon zijn leven aan Christus wijdde en overgaf, mocht Gods kerk op aarde zich verheugen in waarschijnlijk één van de grootste gaven haar in zijn eeuw verleend. Hij muntte uit in zijn heilige liefde en toewijding tot God, en verlangde naar de redding van zielen. Spurgeon is onsterfelijk, en hoewel zijn ster in boze tijden wat zwakker mag schitteren, zal ze toch weer in de komende eeuwen verschijnen in de volle glans van het heerlijk Evangelie, dat hij zo getrouw verkondigde. En zijn stem was zodanig, dat haar gelijke zelden op aarde was gehoord. Soms dacht ik aan de zeer velen, die nu al lang overleden zijn, die het voorrecht hadden om de buigingen van die verreikende en hartroerende stem te horen. Het was een groot voorrecht naar die boodschapper Gods te hebben mogen luisteren. Van hem geldt: "Hoe liefelijk zijn op de bergen de voeten desgenen, die het goede boodschapt ..." Ik hoop, dat men het mij niet kwalijk neemt, als ik hier nog een van mijn dromen betreffende deze grote en zeer beminde man aanhaal.

Ik herinner mij, dat ik mij, in mijn droom, in een kerk te Glasgow zag zitten. De dienst was een vormelijk en zinloos ritueel. De predikant in zijn toga mompelde wat woorden uit een boek, wat me zo verveelde, dat ik de preekstoel en de gemeente de rug toe keerde. Zo zat ik in de achterste bank met mijn gezicht naar de deur, die van helder glas was gemaakt. In deze ongemakkelijke toestand werd de deur plotseling verlicht door een licht dat er van buiten op scheen. Toen verscheen er een eenvoudige preekstoel en daarin stond een man, in wie ik C.H. Spurgeon herkende.

Met zijn hand opgeheven, riep hij met een stem, die klonk als een klok: "Ziet, ziet, de eeuwige liefde, die God in Christus had voor Zijn volk". Het was alsof de predikant mij iets van deze liefde in mijn ziel wilde doen genieten. Langzaam vervaagde het gezicht en ook de stem verdween en ik werd wakker. Toen ik tot mijn volle bewustzijn kwam, was ik geheel vertederd en overstelpt door een gevoel van die zoete en onuitsprekelijke liefde, die Spurgeon had verkondigd. Het was het onuitsprekelijk genieten van God Zelf

bij uitstek.

Ik herinner me, dat ik op de vloer van mijn slaapkamer stond en God smeekte om me voor eeuwig in die staat van vreugde en zielsverrukking te doen blijven. Maar helaas, het mocht zo niet zijn - tot heden toe. Ik gevoelde me als iemand, die vanuit een wereld van oneindige blijdschap al zachtjes werd weggenomen, tot ik tenslotte merkte dat ik weer in deze koude wereld stond met een hart vol zonde en met droevige gedachten. O, hoe smartte het mij reeds zo spoedig te hebben verloren wat ik innerlijk zo graag voor altijd had vastgehouden.

Terugziende op die nacht toen ik verrast werd door deze onuitsprekelijke liefde en vreugde, wist ik bij het licht van Gods Woord, dat gelijk een menselijk wezen vatbaar is voor onpeilbaar verdriet en wanhoop, hij ook vatbaar is voor een diepe vreugde, waarbij de zogenaamde genoegens en het geluk van deze wereld zowel ijdel als leeg zijn. Om deze blijdschap in haar volheid en diepte duurzaam te bezitten, moeten we deze gevallen wereld verlaten en het lichaam des doods afleggen. Geen mens kan Gods aangezicht zien en leven. De dood is de eerste stap tot dit genieten. Hoe wonderschoon is de belofte, dat we ons voor altijd en eeuwig in Hem zullen mogen verblijden. De herinnering aan die nacht maakte me soms droevig, daar ik vreesde dat ik door mijn zonden deze heerlijke, wonderschone ervaring nooit weer in mijn hart zou ontvangen. Het zal in de hemel moeten zijn om dit 'te bezitten. Dit te missen, betekent voor eeuwig de diepste armoe en het grootste gemis. O! maar ik weet, dat een goed en rechtvaardig God ons geen zoete druppelen van Zijn rivier doet smaken, als Hij niet van plan is om ons straks in een rijkere mate te doen drinken.

Er waren maar weinigen, die meer "voorproefjes" van toekomstige zaligheid genoten dan Spurgeon. In een gevoelvolle en schone predicatie weidt hij uit over Christus' openbaring aan Zijn volk op een voor de wereld onbekende wijze, die trouwens ook voor velen, die denken dat zij Hem kennen, onbekend is. Tot degenen, die bij het horen vertellen van zieleblijdschap, of van het huppelen van zielevreugd in de gemeenschap met God, roepen "onzin", zegt hij: "Heel goed, U hebt daarmee zelf bewezen van de wereld te zijn, zulke openbaringen niet kennende". En dan licht hij, gelijk Paulus even het gordijn op en laat ons zien, dat zijn gemeenschap met de wereld der heerlijkheid voor hem een levende werkelijkheid was.

"Als ik", vertelde hij eens aan zijn grote gemeente, "geen centimeter de paarden poorten was binnen gegaan, zou ik niet hier zijn; als ik de wierook van de wierookvaten van de verheerlijkten soms niet had geroken en de muziek van hun harpen niet had gehoord, denk ik dat ik geen levend mens zou zijn: Er zijn tijden van grote zielsblijdschap geweest, wanneer ik de hoogste bergen beklom en ik het liefelijk en zoet gefluister van de Troon mocht ontvangen. Ik geloof, dat de meeste christenen zulke openbaringen hebben en wanneer ze hun plicht waarnemen en veel moeten lijden zullen ze ze genieten. Dit is niet aan allen, maar aan sommigen gegeven, en zulke mensen weten wat godsdienst betekent. Moge God u hierin meer onderwijzen en er dieper inleiden".

In ons huisje in Glenmoriston hing in een van de slaapkamers een ingelijste tekst uit de Bijbel aan de wand. "Naakt tot God, en Hij zal tot u naken".

Toen ik op zekere avond deze kamer binnenkwam, werd ik hevig ontroerd door deze woorden. Ze schenen mijn geloof te tartten en mijn geestelijke traagheid te berispen. De woorden drukten een grote belofte uit. Ik wist, dat de waarheid ervan in de bevinding van Gods volk in elke eeuw was bewezen. Op dat ogenblik vroeg de Heere mij, ik

gevoelde het, Hem te beproeven in een van Zijn beloften. Elk geldig excuus werd weggenomen. Ik sloot de deur en knielde in Zijn tegenwoordigheid in het verborgen neer. De herinnering aan die avond zal me, naar ik hoop, altijd bijblijven. God roerde mijn hart aan en deed Zijn aangezicht over mij lichten. Hij fluisterde een woord van troost in mijn hart. Hij reikte mij de gouden scepter van Zijn genade toe en zei: "Wat is u, of wat is uw verzoek?" Hij was Zijn woord nagekomen, want in het "naken tot Hem", gaf Hij mij een zegen. In deze dagen worden er veel boeken geschreven over het onderwerp: gebed. Maar sommige hiervan zeggen weinig of niets over het belangrijkste aspect van dit hele onderwerp - de wijze waarop God onze gebeden verhoort. Het wonderbaarlijkste wat het gebed betreft is niet ons komen tot God, maar Zijn komen tot ons. Het gebed is alleen maar heerlijk in haar verhoring. We kunnen onze gebeden in Bijbelse taal hullen en een orthodox godsdienstige patroon volgen, terwijl onze gebeden tegelijkertijd maar dode gebeden zijn; God blijft zwijgen en van verre staan.

Er zijn natuurlijk tijden in het leven van elke gelovige, dat God zwijgt. De schaduw van een niet beleden zonde, of van een zonde die niet verlaten wordt, kan tussen ons en Christus komen. Bovendien heeft een soeverein God Zijn verborgen redenen om niet altijd onze gebeden te beantwoorden. Maar God verhoort wel. Hij is niet altijd een God van verre en zwijgt niet altijd. "De God, Die antwoorden zal, Die zal God zijn".

Zijn er geen twee soorten gebeden, die Gods hart in gunst tot Zijn volk doen wenden? Het gebed, geboren uit angst en smart, en het gebed geboren uit liefde en verlangen. Het gebed van Jacob te Pniël was geboren uit vrees en droefheid des harten. Het gebed van Mozes om een helderder gezicht van Gods heerlijkheid was geboren uit een heilig verlangen en steeds sterker wordende liefde tot Hem. God hoorde beide. Hij worstelde met Jacob "en zegende hem aldaar". Vanuit de kloof der steenrots had Mozes een heerlijk gezicht van de heerlijkheid van Christus, de Verbondsengel. Thomas Goodwin gebruikt een beeld om te beschrijven hoe, gelijk minnaars, Christus en Zijn volk hun plaatsen van samenkomst hebben waar ze elkaar in het verborgen ontmoeten en waar Hij voor de Zijnen een "klein heiligdom" is. Abraham had zijn eik, onder wiens schaduw hij zich elke dag terugtrok om gemeenschap te oefenen met God. Is er in het leven van elke ware christen niet een plaats van liefelijke herinneringen "waar het gebed placht te geschieden?"

Soms verhoort God onze gebeden door, als het ware ons geweten met droefheid te vervullen. Sommigen hebben wel eens gezegd, dat zij dit als Zijn "glimlach" beschouwen. Een straal van Zijn liefde raakt ons hart. Wij genieten Zijn tegenwoordigheid. Wij vangen een blik op van Zijn aangezicht door de tralies van de een of andere belofte. Dit is het ogenblik, waarop de genade die in ons hart is, zich opent gelijk een bloem om de warmte van Zijn liefde te ontvangen, of de verfrissende dauw van Zijn genade. Het is een ogenblik van onderlinge blijdschap, wanneer we zeggen: "Mijn Liefste is mijn, en ik ben Zijn". Soms spannen we ons in om door de koude barrière van zonde heen te breken, die zo dikwijls tussen ons en God in komt, of liever we smeken dat Hij mag komen over "de bergen", die ons scheiden van de vreugde van Zijn tegenwoordigheid. Dan gebeurt het. We weten niet hoe. Plotseling zijn we in Zijn voorhoven, "waar één dag beter is dan duizend elders". De overtuiging is dan in onze ziel geboren, dat al ons verlangen is voor Hem en dat ons gebed werkelijk zal worden verhoord op Zijn tijd en wijze.

Velen van des Heeren volk zijn er achter gekomen dat God, om met de woorden van de Psalmist te spreken, ook het gebed kan verhoren "door vreselijke dingen in gerechtigheid".

In het boek Job handelt Elihu over hetzelfde probleem van het lijden van een christen. Hij beschouwt een man, die een zeker pad van verborgen gevaar moet lopen. God houdt zijn voeten staande en door ernstige benauwdheden trekt Hij hem terug van zijn doel. Met het proces van lijden begint het proces der genade. Uit de smeltkroes verschijnt een nieuwe mens, een mens die geleerd heeft, dat Gods liefde ons bereikt onder de pijniging van beproeving en smart.

Hij kan ook verhoren op tegengestelde wijze. Hij kan de storm stillen en een grote rust zenden.

Eens bevond ik mij in de greep van een grote angst. Ik was niet bang voor iets in de mij omringende wereld. Ik was bang voor mijzelf en voor de zondige gedachten, die in mij opkwamen. Op een morgen vroeg, toen ik nog in veel ellende verkeerde, werd ik wakker gemaakt door de zozeer geliefde stem, die me ook voorheen zo dikwijls had opgebeurd. "Tot hiertoe heeft ons de HEERE geholpen". Dit waren de woorden, die als een balsem op mijn bedroefd hart vielen. Mijn tegenstander moest zich voor deze Overwinnaar terugtrekken. Christus is niet alleen de Liefste, maar ook de Vriend. Wanneer er moeite en verdriet komt, is Hij nog dichterbij. Hij is de Bewaarder Israëls, die niet sluimert noch slaapt en de Broeder in de benauwdheid geboren.

De gebeden van Gods volk worden niet altijd meteen verhoord. Schepen, die handel doen in vreemde streken, kunnen lang wegblijven, maar ze zullen in de haven terugkeren, zelfs al zien wij het niet. Laat mij hier één of twee voorbeelden van geven.

Vele jaren geleden zat ik naast een bejaarde christin, die met tranen in haar ogen sprak over haar gezin. Vanaf de dag, dat haar kinderen geboren waren, waren ze het onderwerp van haar ernstige gebeden geweest. Maar ondertussen groeiden ze op zonder zich te bekommeren om hun christelijke opvoeding. Ze volgden de mode van deze wereld. De jaren gingen voorbij en zij ging de eeuwige rust in, maar het zaad dat ze met tranen had gezaaid, werd gezegend. Haar werken volgden haar, want na haar sterven werden verscheidene leden van haar gezin oprechte volgelingen van de Heere. De gebeden van hun moeder waren door God verhoord.

Op zekere dag zat ik in een ziekenhuiszaal en hield de hand van een vriend vast. Hij was stervende. Hij was een man, die de Heere getrouw had gediend en wiens werk Gods goedkeuring had. Zijn gezin echter was nog vervreemd van de dingen, die hij zo op prijs had gesteld.

"Als ik", zei hij tegen een vriend, "maar één van hen mocht zien in de staat der genade, zou ik gelukkig zijn". Maar hij stierf en zijn gebeden waren nog niet verhoord. Verscheidene jaren na zijn dood, nam ik de diensten waar in een kerk in één van onze steden.

Een van zijn zonen bracht me naar de preekstoel: een ander leidde het zingen, terwijl er nog één aanwezig was - een voortreffelijke jongeman - die zich voorbereidde voor de bediening van het Evangelie. Het brood, dat hij zo dikwijls op het water had uitgeworpen, keerde na vele dagen terug.

De gebeden van Gods volk omvatten een veel groter gebied, dan dat hetwelk henzelf aangaat. Ze strekken zich uit in toekomstige eeuwen en omvatten de gehele aarde. Davids gebed, dat de heerlijkheid van Christus eens de gehele wereld zou mogen vervullen en dat Zijn kennis en lof zich mocht uitstrekken van zee tot zee moet nog heerlijk verhoord worden.

De kracht van het gebed is onberekenbaar. Het gebed van Jozua deed de normale loop van het zonnestelsel stilstaan. "De sterren uit hare loopplaatsen streden tegen Sisera". Haar rijk strekt zich uit tot de uiterste grenzen van het heelal en tot het kleinste zandkorreltje. Alle dingen moeten Zijn volk ten goede medewerken, zelfs die dingen, die naar ons beperkt begrip, tegen ons schijnen te zijn.

Laten dan allen die bidden moed vatten; "want het gezicht zal nog tot een bestemde tijd zijn, dan zal Hij het op het einde voortbrengen, en niet liegen; zo Hij vertoeft, verbeid Hem; want Hij zal gewisselijk komen; Hij zal niet achterblijven". De hemel is de plaats van vreugde, waar degenen die in tranen zaaien, met gejuich zullen maaien. En hoe groot zal die blijdschap en vreugde zijn, wanneer de kleine bewijzen van die oogst, die we hier genieten ons reeds zo gelukkig maken! Maar al de heerlijkheid zal Hem zijn van Wie geschreven staat, dat Hij "het om de arbeid Zijner ziel zal zien, en verzadigd zal worden".

HOOFDSTUK 9

TWEE GRAVEN AAN DE ZEEKANT

In 1947 bezochten we mijn vader op Skye. Gedurende veertien jaar had hij in Waternish gewerkt, waar hij de liefde en het respect van een vriendelijk en vredelievend volk genoot. Maar nu was hij hoogbejaard, en ik kon zien dat zijn geest zijn vroegere waakzaamheid had verloren, en dat zijn voortreffelijk geheugen minder werd. Hij was aan de laatste mijl van zijn levensweg begonnen. De predikant, die hij op Skye behulpzaam was, was de voortreffelijke en zeer geliefde ds. Duncan Morrison, die in 1966 te Gairloch overleed. Ds. Morrison was werkelijk "een vorst, ja, een grote in Israël". Mijn vaders liefde tot hem was aan het einde niet verminderd.

Op zekere dag zaten we met mijn vader in onze kamers, toen één van onze kinderen binnenkwam. Rustig herinnerde ik hem aan de wijze waarop zijn moeder mij had gezegend en stelde voor dat hij, als de Heere hem daartoe aandreef, ook ons kind zou zegenen. Zonder een woord te spreken, gingen ze in een andere kamer, waar hij naast het kind vurig en ernstig bad. En ik hoop, dat het een gebed was, dat God hoorde.

Enkele avonden na onze aankomst op Skye voelden we ons zeer vertroost door Gods wonderbaarlijke komst tot ons in de 91ste Psalm. De grote beloften en de verzekering van bescherming en verlossing in die Psalm gegeven, waren werkelijk een goed bed om op te rusten. Niet alleen toen, maar altijd.

Toen de dag kwam, dat we afscheid van mijn vader moesten nemen, vergezelden we hem allen langs het pad over de heuvel, dat naar zijn woonplaats leidde. Het was een rustige, warme avond in juli. Na afscheid van hem genomen te hebben, ging ik te Knockbreck langs de kant van de weg zitten en sloeg hem gade, toen hij langzaam uit het gezicht verdween. Een menigte herinneringen kwam bij me op, terwijl ik in mijn hart wist

dat we in deze wereld nooit weer samen zouden wandelen.

In deze ontroerende toestand kwamen de volgende woorden uit de Schrift met kracht in mijn ziel: "Wij zullen geleid worden met alle blijdschap en verheuging; zij zullen ingaan in des Konings paleis. In plaats van Uwe vaders zullen Uwe zonen zijn". (Psalm 45). Met deze dierbare woorden vertroostte de Heere mij.

Toen we hem later in zijn eigen huis op Lewis bezochten, vonden we hem stervende. Afgezien van dubieuze flikkeringen van herkenning, kende hij ons niet. Maar hoewel erg zwak, was hij voortdurend bezig tot God te bidden. Dit deed hij zelfs in zijn slaap. Terwijl zijn geest en herinnering geen enkel houvast meer hadden aan iets uit dit leven, kon hij nog zijn lievelingspsalmen zingen, en bidden zonder een woord uit de Schrift verkeerd aan te halen. Alleen God, Zijn Woord en de liefde van Christus waren nu werkelijkheid voor hem. Al het andere was voor altijd verdwenen.

Op dezelfde tijd van zijn overlijden lag er nog een man uit de omgeving op sterven. Liggend op zijn sterfbed ging deze fatsoenlijke en van nature vriendelijke man zijn aardse bezittingen met veel zorg en grote nauwkeurigheid verdelen, terwijl de dingen der eeuwigheid en de dingen Gods geen plaats in zijn gedachten schenen te hebben. Het verschil tussen deze twee mannen, die beiden deze wereld verlieten, scheen mij een indrukwekkende verklaring van de woorden: "Dan zult gijlieden wederom zien het

onderscheid tussen de rechtvaardige en de goddeloze, tussen dien, die God dient, en dien, die Hem niet dient". (Mal. 3 - 18).

Mijn vader verliet de tijd terwijl hij de woorden aanhaalde: "Vreugde in de Heilige Geest", terwijl hij met grote ernst de woorden van David opzei: "Ik zal Uws Naams doen gedenken van elk geslacht tot geslacht". (Psalm 45).

De korte decemberdag, waarop het stoffelijk overschot naar het graf werd gedragen, baadde als het ware in zomers weer. Maar mijn grootste troost in dit uur was tijdens de wandeling van een mijl naar de begraafplaats, dat deze woorden bij me waren: "Ja, hij gedroeg zich vorstelijk tegen de Engel, en overmocht Hem". (Hosea 12).

Op die mooie dag schenen de kleine golfjes, die speelden op het strand van zijn geboorte-eiland, hem te verwelkomen in zijn langdurig, maar niet zijn laatste huis. Daar, naast zijn geliefde vrouw, slaapt hij tot het aanbreken van een andere en betere dag.

Toen mijn vader overleden was, schreef zijn oude predikant, ds. Duncan MacDougall, mij een brief vol medeleven, die de volgende woorden bevatte: "Het kerkelijk verslag van februari hebben we hier juist ontvangen, en ik was erg bedroefd daarin te lezen, dat uw vader overleden is. Welke heerlijke herinneringen kwamen weer bij mij op toen ik aan hem dacht, en aan alles wat hij voor mij geweest is tijdens mijn bediening in Ness. Hoewel we een godvrezende kerkenraad hadden, het waren allen zeer voortreffelijke mannen, kan ik toch naar waarheid zeggen dat uw vader boven de anderen uitstak. Hij was goed geschikt voor het grote werkterrein, waartoe hij geroepen was om er zijn krachten aan te geven. Hij mocht een goede ouderdom bereiken, gelijk een volrijpe korenhoop. De herinnering aan zijn leven en omgang blijft om ons aan te sporen om "navolgers te zijn dergenen, die door geloof en lankmoedigheid de beloftenissen beërven".

Enige tijd voor dit sterfgeval verscheen de Heere mij in Zijn grote goedheid. Ik was toen behulpzaam bij de Avondmaalsviering in Inverness. Op die gewichtige avond nam Amerika een nieuwe en grotere atoomproef te Bikini. Slechts een vage, onsamenhangende lezing van hetgeen er gebeurde, bereikte ons land. Met het verstrijken van de tijd voelde men instinctief, dat de wereld één van haar grootste crises had bereikt.

Na de huisgodsdiensttoefening trok ik mij terug in mijn slaapkamer. Ik had nauwelijks de deur gesloten, of er viel als het ware een zacht warm kleed van liefde en vrede op mijn ziel. Verrast door deze zoete en plotselinge geestelijke genieting stond ik stil. "Het is de Heere", was alles wat ik in mijn hart kon zeggen. In heilige eerbied en met mijn hoofd gebogen, was des Heeren tegenwoordigheid niet alleen onuitsprekelijk ernstig en plechtig, maar ook overweldigend in haar gezegende gevolgen. Ik knielde neer, en bleef een poosje in die houding zitten. De zalige ogenblikken gingen voorbij en nog was ik in de omhelzing van Gods liefdevolle armen. Tenslotte kwam de gedachte bij me op om naar bed te gaan, om daar mijn wakend hart deze grote zegen vast te laten houden.

Hierin heb ik misschien verkeerd gedaan. Ik dacht terug aan de dagen te Strachur, toen ik in de nacht ontwaakte en de Heere nog bij me was. Daar ik hoopte, dat dit weer het begin mocht zijn van zo'n tijd, ging ik tenslotte naar bed. Maar het mocht zo niet zijn. Toen ik bij het aanbreken van de dag wakker werd, was de gevoelige tegenwoordigheid verdwenen. Al zijn zulke Bethels kort, ze zijn toch onvergetelijk en verkwikkend. En hoe wonderbaarlijk bekrachtigen ze de heerlijke verklaring: "Hetgeen het oog niet heeft gezien, en het oor niet heeft gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklimmen, hetgeen God bereid heeft dien, die Hem liefhebben. Doch God heeft het ons

geopenbaard door Zijn Geest".

Het binnengaan van een kerk op Skye op een heerlijke zomeravond was ook een dierbare herinnering uit die dagen. Toen de predicatie geëindigd was, gaf de predikant de laatste Psalm op. Toen hoorde ik een stem, die tot mij scheen te komen uit de voorhoven des hemels. Het heldere gezicht, dat ik die avond mocht hebben, terwijl de grote gemeente zong, vervulde me verscheidene dagen met grote troost. De gezongen woorden waren een oproep tot de gehele schepping om zich te verheugen bij het vooruitzicht van de komst des Heeren om de wereld te oordelen en om Zijn volk te vergaderen.

*"Dat zich de hemelen verblijden;
Verheugd zij d' aard' aan alle zijden;
Verheugd de volheid van de zee;
Het veld spring' op met al het vee,
En 't woud moet juichend God belijden.
't Juich' al voor 't aangezicht des HEEREN;
Hij komt, die d'aarde zal regeren
En richten vol van majesteit;
De wereld zal gerechtigheid,
Het mensdom Zijne waarheid eren". (Psalm 96).*

Tijdens één van mijn reizen om het Avondmaal te bedienen, bezocht ik nog eens het eiland Lewis. Daar verbleef ik bij mijn jongere broer, Angus. Op een zondagavond toen we uit de kerk naar het dorpje South Dell wandelden, waar hij woonde, sprak ik hem ernstig en liefdevol aan over de eeuwigheid, die we zeer spoedig zouden moeten aandoen. Daar hij in die tijd overhelde naar het agnosticisme en het Schriftuurlijk Calvinisme beschouwde als een theologie van fatalisme en determinisme, had hij in godsdienstig opzicht zijn christelijke opvoeding bijna helemaal verlaten en prijs gegeven. Die avond vestigde ik kalm mijn aandacht op de hemelen boven ons, als stille getuigen van de macht en heerlijkheid des Heeren. "En voor Hem", zei ik, "Die dit alles gemaakt heeft, zult u eenmaal moeten verschijnen als een verantwoordelijk schepsel. De reden waarom de Heere de goddelozen op de Oordeelsdag vanuit Zijn tegenwoordigheid verstoten zal, is dat zij Hem, toen Hij tot hen kwam, niet geherbergd hebben. Dat zal Hij u doen wanneer u Hem afwijst in het aanbieden van Zijn genade".

Later op de avond predikte ik in de dorpskerk over de woorden: "Uw lippen, o bruid, druppen van honigzeem; honig en melk is onder uw tong, en de reuk uwer klederen is als de reuk van Libanon".

Later merkte hij op, dat het Woord hem op een ongewone wijze had getroffen.

Die avond, na de dienst, bezochten we een huis waar de dood was binnengekomen. Een gebed van een godvrezende buurman ontroerde hem zeer. Dat was het gebed van de voortreffelijke Alexander MacFarquhar. De Psalm, die tot slot bij de huisgodsdiensttoefening werd gezongen, eindigde met de woorden:

*"Er zal verlossing komen;
Zijn goedheid is zeer groot.
Hij maakt, op hun gebeden,
Gans Israël eens vrij
Van ongerechtigheden,*

Zo doe Hij ook aan mij.

Vanaf die avond was hij een ander mens, werkelijk een nieuw schepsel in Christus Jezus. Ondertussen ging zijn gezondheid achteruit en gedurende de rest van zijn leven wisselden heldere geestelijke verwachtingen en grote angsten elkaar af.

In de zomer vergezeldde hij zijn jongere zuster, Peggy, naar de heide, waar de lucht beter en gezonder was. In die tijd kon hij geen bloem voorbij gaan zonder te spreken van de liefelijkheid van Hem, Die alle dingen had wel gemaakt. Maar de oude verzoeken van ongelof en twijfel kwelden hem bij tijden hevig. Voor hij stierf daalde er een donkere nacht over zijn ziel. Zijn geloof was bijna geheel verduisterd. Maar de Zon der Gerechtigheid ging weer op in zijn ziel met genezing onder haar vleugelen.

Kort voor zijn einde las hij in een krant een verslag van een van de laatste openbare toespraken van een geestelijke van de staatskerk, die zijn aardse leven eindigde met het loochenen van zulke leerstukken als de maagdelijke geboorte en de opstanding uit de doden. De satan gebruikte het verwerpen en ontkennen van deze leerstukken door deze arme en goddeloze man door hem in te blazen, dat geleerde mannen niet geloofden, wat minder ontwikkelde mannen, zoals hij, zonder enige reserve aanvaardden. Maar de Heere verlostte hem uit deze strik op een wijze, die vreemd was in zijn eigen ogen.

Op een nacht had hij het gevoel, alsof er iemand naast zijn bed stond en hem vroeg te luisteren. Toen hoorde hij een stem van alles te boven gaande kracht en van weergalozе majesteit. "In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God". "De hemel en de aarde zullen voorbijgaan, maar mijn woorden zullen geenszins voorbijgaan". "O HEERE! Uw Woord bestaat in eeuwigheid in de hemelen". De Verkondiging van deze grote waarheden scheen hem alles-ervullend. Toen werd hij eraan herinnerd, dat Gods Woord het hoogste gezag heeft en eeuwig is, terwijl alle andere en daar mee in strijd zijnde stemmen totaal zouden wegsterven en zwijgen. Op die vroege morgen nam hij de Bijbel ter hand en dankte God vurig, dat Hij voor hem de eeuwige waarheid zo ernstig, maar ook op zo'n verborgen wijze, opnieuw had bevestigd. Zijn geest was, als gewoonlijk, helder en normaal. Voor hem was deze ervaring zeer, zeer wezenlijk en vol van troost.

De Bijbel was zijn enige troost in zijn lijden. Op zekere dag zei hij tot mij: "Ik heb veel troost mogen putten uit deze woorden: "Mijn vrede laat ik u". Hoe meer ik uit deze bezielende bron putte, hoe meer de Heere mij ervan in de ziel gaf". Zijn laatste woorden op aarde waren: "Hoe zoet is nu de rust". Deze woorden fluisterde hij zijn goede en toegewijde vrouw in het oor.

In de volgende brief, die hij aan een familielid schreef nadat hij bericht gekregen had over haar bekering, licht hij de sluier op en laat ons zien hoe de Heere hem geleid had in zijn donkere dagen. "Vandaag is het een van de gelukkigste dagen van mijn leven geweest. Toen ik het laatste gedeelte van uw brief las, werd mijn hart vervuld met blijdschap en mijn tranen waren tranen van vreugde. Ik geloof, dat ik enigszins de bedoeling van de Schrift weet, die zegt: "Daar is blijdschap voor de engelen Gods over één zondaar, die zich bekeert". U vraagt mij u te gedenken, maar ik kan u niet helpen als het mij niet door de genadige God Zelf gegeven wordt. Maar ik wil God bidden, dat u geleid mag worden om de dierbaarheid van Christus te mogen zien. O, hoe droog lijken mijn opmerkingen op papier, maar zou u mij vertellen, dat u twintig miljoen in geld had geërfd, het zou naar mijn oordeel geen nieuws zijn, dat waard was om verteld te worden

in vergelijking met een openbaring van de liefde van Christus aan uw ziel.

Wanhoop niet als u overvallen wordt door vreselijke verzoeken, dat hetgeen u nastreeft uit uzelf voortkomt en het resultaat is van natuurlijke emoties. Als we werkelijk geen zekerheid omtrent onze staat bezitten, zo kan het toch een gezonde toestand zijn, waarin we verkeren. De duivel zou ons soms gaarne zelfvoldaan en zeer verzekerd omtrent onszelf zien. Sommigen van degenen, die nog overheerst worden door de wereld, het vlees en de satan, zijn dikwijls eigengerechtigd en zeker van zichzelf.

Laat me u vertellen wat mij geholpen en gesterkt heeft. Ik trachtte, zelfs in mijn donkerste ogenblikken, altijd te bidden. Dat is ons grootste voorrecht op aarde, dat we door Christus in het verborgen onze Schepper mogen aanroepen.

Ik was gewoon dit te bidden bijvoorbeeld: "O, genadig God, ik behoef U mijn toestand niet te vertellen. U kent mijn zonden, en behoeften, mijn hardheid, mijn onwetendheid. Ik ben het mij bewust, dat ik verdien om voor eeuwig van Uw aangezicht verworpen te worden als een zondaar, maar om der wille van de Zaligmaker, Die in deze wereld gekomen is om zondaren zalig te maken, zet mij onder de kinderen, om Zijnentwil."

Ik geef u eenvoudig een idee van de weg, die ik bewandelde, voordat ik Zijn onuitsprekelijke liefde smaakte. In de laatste tijd kon ik zelfs zo niet meer bidden. Ik had werkelijk niets, niets om te zeggen voor een heilig en rechtvaardig God. Ik bleef wel op mijn knieën zitten in afwachting van mijn verdoemenis. En toen ik dacht, dat ik voor eeuwig verloren was, kwam er een stem uit de storm: "Want hij zal de nooddriftige redden, die daar roept, mitsgaders de ellendige, en die geen helper heeft". (Psalm 72).

Ik hoop en wil graag geloven, dat u die stem ook zou willen horen en herkennen. Dat zou het wonderbaarlijkste ogenblik in uw leven zijn en u zou nooit in dit of in het toekomstige leven het wonder klein kunnen krijgen, dat God een woord van genade tot u sprak.

Wat mijzelf betreft, waren alle dingen nieuw. Alles was enige tijd heilig en zoet. Wat u betreft kan ik zeggen, dat ik nooit zoveel van u gehouden heb als nu. Blijf op God vertrouwen en Hij zal u geenszins uitwerpen. Wees niet onverschillig in de zaak van uw verlossing. Wijs Hem niet af. De Geest Gods is vriendelijk en liefdevol, maar wordt gemakkelijk bedroefd. O, te denken, dat mijn... nu een Koningsdochter is! Ik wil besluiten met de woorden, die mijn moeder vaak aanhaalde: "Bij de mensen is dat onmogelijk, maar bij God zijn alle dingen mogelijk". (Matth. 19).

Het overlijden van mijn broer was me tot grote droefheid en hier kan ik vermelden, dat deze scheidingen en verliezen in mijn leven samenvielen met een tijd van bezoeken. De Heere ondersteunde en troostte me echter door Zijn Woord. Op een nacht kwamen deze woorden in mijn ziel: "Hierom zal u ieder heilige aanbidden in vindenstijd; ja, in een overloop van grote wateren, zullen zij hem niet aanraken". (Psalm 32). Een straal van licht en hoop bereikte me ook door de woorden van een andere Psalm: "Zijt sterk, en Hij zal ulieder hart versterken, allen gij, die op de HEERE hoopt!" (Psalm 31).

Ik herinner me ook hoe ik eniger mate vertroost werd door een liefelijke en levendige droom. Ik droomde, dat ik met anderen van Gods volk, snel en onvermoeid het pad liep naar een schoon en vergelegen land. Het heerlijk licht van een nieuwe dag raakte net de toppen van de bergen in de verte. We gingen voorwaarts, terwijl we de woorden van Psalm 73 zongen:

"Gij zult mij leiden door Uw raad,

*O God, mijn heil, mijn toeverlaat;
En mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in Uw heerlijkheid".*

Na enige tijd vertrok ik met mijn geliefde vrouw, die me zo teder had verpleegd tijdens mijn ziekte, om de heilzame lucht van haar geboorteplaats Strathpeffer in te ademen. Maar mijn zwakheid en geestelijke neerslachtigheid bleven, zodat ik meer dan eens van plan was om mijn werk voor een tijd op te geven.

Later in het jaar ging ik naar Glenshiel waar mijn vriend, ds. Andrew Sutherland predikant was. Hij heette me hartelijk welkom in zijn huis.

Vandaar stak ik over naar het eiland, waar ik geboren was. In Gods voorzienigheid kwam ik in aanraking met de zo zeer beminde predikant ds. Murdoch MacRae van Kinloch op Lewis. Daar deze knecht des Heeren iets van zijn eigen geestelijk en lichamelijk lijden vertelde, besefte ik dat "hetzelfde lijden aan uwe broederschap, die in de wereld is, volbracht wordt".

Op een vroege morgen ontwaakte ik in ons huis op Lewis met de volgende woorden: "En schrijf aan de engel der gemeente, die in Filadelfia is" Wat die woorden betekenden kon ik eerst niet zeggen. Met het aanbreken van de dag las ik die wonderbaarlijke brief geschreven aan de "engel" of opziener van die kerk. Welk een heerlijke brief is dat! "Ik weet uwe werken; zie! Ik heb een geopende deur voor u gegeven, en niemand kan die sluiten; want gij hebt kleine kracht, en gij hebt Mijn Woord bewaard, en hebt Mijn Naam niet verloochend". (Openb. 3).

Ik was bang, de buitengewoon heerlijke en dierbare beloften, waarvan deze brief overvloedt, aan te grijpen, vrezende mij schuldig te maken aan verwaandheid. Hoe goed zag ik aan de andere kant mijn eigen toestand afgespiegeld in die tedere zin: "Gij hebt kleine kracht".

Vele dagen lang koesterde ik mij in de warme zonneshijn van dit geruststellende woord en bad ernstig dat zulk een erfenis, als in deze woorden vervat voor hen, die overwinnen, ook de mijne mocht zijn. Nu werd ik overtuigd, dat hoe zwak ik ook was, het de wil des Heeren was, dat ik terugkeerde naar mijn werk. Met vreze en beven deed ik dat dan ook.

De moeilijke lessen, die ik in deze lijdenstijd moest leren, waren vele. Ik leerde, bijvoorbeeld, dat de kracht en boosheid van de satan dingen waren, waar we maar weinig van weten. Wie kan waarlijk de "diepten van satan" volledig kennen? Laten degenen dankbaar zijn, die niet weten wat in Gods verborgen toelating besloten ligt, om sommigen van Zijn volk te laten vallen in de handen der goddelozen voor welke korte tijd dan ook. Hij weet deze tijden in ons leven uit te buiten wanneer onze kracht is verminderd en we falen elk wapen en elke beschermende genade van Gods geestelijke wapenrusting te gebruiken.

Eveneens werden de tedere liefde en de bewogenheid Gods tot mij op een andere, of in een meer liefelijker wijze aan mij geopenbaard. Hij gaf me, om met de Psalmist te spreken, waarlijk rust van de kwade dagen. Als velen van Zijn volk hier in Zijn ziekenhuis zijn, is Hij ook Degene, Die hen liefdevol verpleegt. In onze benauwdheid ontdekken we de diepte van erbarming en liefde, die er in Zijn hart jegens ons is. Toen ik, als een ziek kind, mijn handen naar Hem uitstreekte, droeg Hij mij in Zijn armen. Onder Zijn vleugelen vond ik genezing en in Zijn Woord vond ik balsem. "In al hun

benauwdheid was Hij benauwd, en de Engel Zijns aangezichts heeft hen behouden". (Jes. 63).

Mijn grote liefde voor deze woorden kan ik terugbrengen naar een tijd, toen ze mijn ziel ontroerden met een aandoenlijkheid en tederheid als ik zelden of ooit in deze wereld heb gevoeld. Het was alsof de woorden uit het hart kwamen van Hem, Die Zich over ons ontfermt gelijk een vader zich ontfermt over zijn kinderen en Die altijd medelijden heeft met onze zwakheden.

Een meer intens medeleven met Gods kinderen, die in lijden verkeerden, was, naar ik geloof, ook een gevolg van deze ervaring. Hoe weinig weten wij van hetgeen sommigen van Gods volk in hun leven moeten lijden! In de grond der zaak is er soms zoveel pijn en leed in de christelijke bevinding, dat vele christenen en predikanten het niet verstaan. God acht het nodig sommigen van Zijn volk iets te geven uit de beker, die niet begeerd wordt, en die hun medegelovigen moeten drinken. Dit doet Hij, gelijk in het geval van Paulus, opdat zij hen zouden kunnen vertroosten met de vertroosting, waarmee zijzelf van God vertroost worden. (2 Cor. 1).

Op een avond, bijvoorbeeld, noemde ik tijdens een van onze wekelijkse gebedssamenkomsten enige beproevingen, waaraan velen van Gods volk dikwijls waren onderworpen. Die avond, en voordat ik mijn huis bereikte, kwamen er drie mannen afzonderlijk naar mij toe om me te bedanken, dat ik in mijn preek gewezen had op angsten en verzoeking, die naar ze dachten alleen hen kwelden. Op een vreemde manier waren ze gelukkig te weten, dat ook anderen door deze donkere dalen gingen.

En men zou het beproefde volk van God wenssen te verzekeren dat er in Zijn bewaring niets te vrezen is. In vele gevallen zal het meer dan tijd nemen om te bewijzen, dat God wijs en liefdevol is in wat Hij over ons laat komen. In Zijn oneindige wijsheid geeft Hij Zijn volk dag en nacht. "Des avonds vernacht het geweest, maar des morgens is er gejuich". (Psalm 30).

Dit was ook de ervaring van Hiskia oudtijds. Hij kwam er achter, dat zijn nacht van beproeving slechts over hem kwam om hem te zegenen en vele heerlijke gaven met zich bracht onder haar donkere mantel. "Heere! bij deze dingen leeft men, en in dit alles is het leven van mijn geest; want Gij hebt mij gezond gemaakt en mij genezen". (Jes. 38).

Een duurzamer en vruchtbaarder weldaad is geweest een steeds toenemende afhankelijkheid van God in Zijn genade en Woord. God, Die vanaf eeuwigheid in Zichzelf verheugd en voldaan was, zou het zonder ons hebben kunnen doen, maar de gebrokenen van hart hebben elk ogenblik in hun leven Zijn hulp nodig. Hij zendt ons pijn en zwakheid, opdat we zouden leren leunen op de Liefste. Hij laat de vijand toe ons te slaan, opdat wij de toevlucht zouden nemen tot Zijn sterke Naam als onze dagelijkse schuilplaats. En hoe wonderbaarlijk is het te weten, dat Hij Die woont in de hoge en heilige plaats, net zo lief woont bij de arme mannen en vrouwen, die zuchten in de aardse tabernakel, als te midden van de geweldige heerlijkheden en de onophoudelijke lofprijzingen van de hemel!

Hoewel ik sinds die dag in wat rustiger wateren ben geleid, heeft de wereld een andere kleur aangenomen. Ze schijnt woester en leger. Daar het eeuwig huis, naar ik nederig hoop, meer en meer in het gezicht komt, treurt men niet meer over het feit voor altijd afscheid te moeten nemen van dit afgetobde en beschaduwde leven. Aan de andere kant willen we echter nog wat wachten, opdat we iets zouden mogen doen voor Hem, Wiens liefde en werk we nooit kunnen vergelden.

Hoewel ik in deze tijd van zwakheid een poosje in Glasgow verbleef, kwam de overtuiging in mijn hart, dat na zeventien jaar in Glasgow te zijn geweest, de tijd gekomen was om de stad te verlaten voor een gemakkelijker arbeidsveld. In het, gebed vroeg ik de Heere, of ik niet "lang genoeg op deze berg had vertoefd?" De last van een stadsgemeente was zo zwaar, dat ik het nu niet kon dragen zonder een lange periode van betrekkelijke rust. De Heere hoorde mijn gebed en stond mijn verzoek toe.

Op een vroege morgen, maakte de Heere mij met de volgende woorden wakker: "God heeft gesproken in Zijn heiligdom; dies zal ik van vreugde opspringen; ik zal Sichem delen, en het dal van Sukkoth zal ik afmeten".

Niet lang daarna bereikten mij brieven uit verscheidene gemeenten, waarin mij gevraagd werd hun predikant te worden. Een ervan was afkomstig van de gemeente te Resolis in Ross-shire. Ik werd ertoe gebracht om dit aan te nemen.

HOOFDSTUK 10

DE TIJD IN GLASGOW

Nu ik op het punt stond Glasgow te verlaten, vervulde droefheid mijn hart. Zou ik ooit in mijn leven weer zo'n zegen genieten als in mijn gemeente daar en onder een volk, waarvan velen waarlijk de Heere vreesden?

Er was een echte christin in de gemeente, die me op zekere dag terzijde nam. Ze fluisterde woorden van troost in mijn ziel. "Ik bid altijd voor u", zei ze, "en laatst op een morgen kreeg ik deze woorden: "En die maait, ontvangt loon, en vergadert vrucht ten eeuwigen leven, opdat zich tezamen verblijden beide, die zaait en die maait". U staat op het punt ons te verlaten, maar de Heere zal u blijven ondersteunen in uw werk".

Mijn laatste Avondmaalsviering in Glasgow was zowel plechtig als gedenkwaardig. Ds. Ranald Fraser, toen predikant te Lochcarron, beëindigde de dienst op zondag met veel geestelijke troost. Tijdens het gebed, dat volgde op de predicatie, toen hij vroeg of de Heere ons wilde verblijden met Zijn tegenwoordigheid aan de tafel, scheen een gevoel van heilige eerbied vele aanwezigen te vervullen. Sommigen smolten weg onder de zegen. Voor mij persoonlijk was Gods aanwezigheid zo wezenlijk, dat ik er zeker van was, dat zodra ik mijn ogen zou openen, ik de aanwezige engelen zou zien, "welke begerig zijn in te zien" in de tekenen van Christus' liefde en lijden. "Heere, het is ons goed hier te zijn", waren woorden, die sommige aanwezigen geuit zouden kunnen hebben; maar aan de andere kant: we hebben hier geen blijvende stad.

We namen afscheid van de gemeente te Glasgow in de banden van christelijke liefde. Ik baseerde mijn afscheidspraak op de woorden: "De God nu aller genade, Die ons geroepen heeft tot Zijn eeuwige heerlijkheid in Christus Jezus, nadat wij een weinig tijds zullen geleden hebben, Dezelve volmake, bevestigte, versterke en fundere ulieden". En ik hoop in de hemel eenmaal velen weder te zien van degenen, die ik die zondagavond verliet en die ik in de tijd niet weer zou ontmoeten.

Voordat ik deze herinneringen uit onze jaren in Glasgow besluit, zou ik nog graag melding maken van enige geliefde vrienden, die dit tranendal nu niet meer bewonen. Onze classis Glasgow, die de grootste van de kerk is, bestond uit mannen, die werkelijk tot de voortreffelijken op aarde behoorden.

Eén van hen was een intieme vriend van mij. Dat was ds. Alexander MacLeod, predikant van de Crow Road Free Church in Partick. Ds. MacLeod was geboren te Scourie in Sutherland. Gedurende twaalf jaar leefden en werkten we samen in broederlijke toegenegenheden en liefde, en geen enkele situatie, zoals die soms kan ontstaan in gemeenten die zeer dicht naast elkaar liggen, kon onze vriendschap bederven of verkoelen. Als een bekwaam en geoefend christen, kende hij zowel de moeilijkheden in het persoonlijk leven van een christen, als de vertroosting Gods. In al onze persoonlijke moeilijkheden mochten we elkaar dikwijls helpen, de één versterkte de ander, gelijk de Heere ons had willen doen. Het viel zeer zwaar om deze geliefde broeder te moeten verlaten. Toen hij enkele jaren na mijn verhuizing naar Resolis, naar Nairn kwam, was ik daar erg blij mee.

Ds. MacLeod overleed erg plotseling toen hij in het voorjaar van 1965 een bezoek bracht aan Palestina. Allen, die hem gekend hadden, treurden over dit verlies.

Een andere toegewijde vriend was ds. Andrew Sutherland van de Duke Street Church, naar wie ik reeds heb verwezen. Geboren te Dornoch, had ds. Sutherland het onschatbare voorrecht in aanraking te komen met een generatie christenmannen- en vrouwen, die bekend stonden om hun onderscheidingsvermogen en hun nabijleven bij de Heere.

In zijn kinderjaren leefden nog mannen als David Ross, James Matheson en Angus Murray. Hoewel hij opzag tegen James Matheson als een man, wiens profetisch inzicht en biddend leven het diepste respect opeisten van allen, die hem kenden, ging zijn voorliefde toch op een bijzondere wijze uit naar Angus Murray.

Ds. Sutherland was nog maar een knaap toen God hem bezocht op de dag Zijner heirkraacht; en het riviertje naast zijn huis, zou kunnen getuigen van zijn ernstig worstelen in het gebed met de Engel des Verbonds. En de adem des gebeds bleef werkelijk al zijn dagen in zijn ziel. Al de jaren door was het voor de leden van zijn gezin niet ongewoon in de nachtelijke uren zijn stem te horen smeken aan de troon der genade. De vurige smeekbeden en ernstige waarschuwingen, die zijn prediking vanaf het begin van zijn bediening kenmerkten, heeft de Heere, naar we geloven, dikwijls gezegend in de bekering van zielen. Ik herinner mij levendig één van zijn aangrijpende predicaties over de woorden: "Kom in, gij gezegende des HEEREN; waarom zoudt gij buiten staan?"

De grote gemeente, die die avond naar deze boodschap luisterde, werd gesmeekt, door de hulp van Gods Geest, de Vorst des Levens in hun harten te ontvangen. Het was een kenmerkende predicatie. Men kon slechts de diepte van het medelijden met en van de liefde voor de onbekeerde zielen voelen, wat achter zijn woorden lag. Ook als vertrooster van Gods lijdend volk had ds. Sutherland bijna zijns gelijke niet. Hij kende hun beproevingen en hij wist ook "een woord ter rechter tijd" tot hun vermoeide harten te spreken.

Hij arbeidde twintig jaar in Glasgow. De grote gemeente, die daar onder zijn bediening verkeerde, besteedde al haar giften en gaven in de dienst. Zijn pastoraal medeleven maakte hem zeer geliefd in de vele huizen door de hele stad verspreid, die hij regelmatig bezocht. De band tussen hem en velen van zijn vrienden in Glasgow bleef tot het eind bestaan.

In heel zijn bediening leed ds. Sutherland aan algehele doofheid. Zijn onvermogen om met zijn vrienden te converseren, bracht hem nader tot Hem, Wiens nabijheid en Woord hij zo zeer mocht genieten.

Op zekere dag, bijvoorbeeld, liep een vriend onopgemerkt en niet gehoord zijn kamer binnen, en zijn duidelijk genieten van Gods tegenwoordigheid in het verborgen gebed was zodanig, dat zijn vriend er later over sprak als een voorbeeld van hoe Gods heiligen met Hem wandelen door het geloof en de persoonlijke omgang.

Een van zijn laatste predicaties maakte het duidelijk, dat zijn enig verlangen was om met Christus te zijn. Zijn thema was de gezegende en dierbare hoop van het zien van de Koning in Zijn schoonheid en het vergelegen land.

Toen ik, in het voorjaar van 1963, bij het graf van mijn vriend stond in Fodderty, (Ross-shire), kon ik alleen maar verlangen naar de dag, dat we elkaar weer zullen zien.

Tijdens mijn bediening in Glasgow kregen we in onze kerk bezoek van de predikant uit mijn jongensjaren (die ik reeds heb genoemd), Ds. Duncan MacDougall. Ds. MacDougall was juist teruggekeerd uit Canada. Zijn predicatie die avond over "de heer-

lijkheid van Libanon, en het sieraad van Karmel en Saron" was vol schoonheid en leven, en maakte een diepe indruk op de gemeente.

Tijdens zijn bediening te Ness op Lewis hield ds. MacDougall eens een merkwaardige preek over de woorden: "En hij zwoer bij Dien, Die leeft in alle eeuwigheid, dat er geen tijd meer zal zijn". (Openb. 10). Bij die gelegenheid sprak hij over de Hemel als de plaats, waar alle eenheden waarmee we hier de tijd meten, niet bestaan. De hemel is een Eeuwige Dag, want "aldaar zal geen nacht zijn". Hier meten we de dag door het op- en ondergaan van de zon, maar in de hemel zal onze zon nooit meer ondergaan. Dat land heeft geen zon van node, "want het Lam is hare Kaars". In de hemel hebben we honger noch dorst. De lichamelijke stadia, die we hier doormaken, zijn daar onbekend. Daar sterft niemand en er wordt ook niemand geboren. En de ouderdom vermoeit ook niet, want allen hebben de volkomenheid van het eeuwig leven. De hemel is een ononderbroken staat van gelukzaligheid, waar één dag bij de Heere is als duizend jaren en waar we eeuwige vreugde van Gods heerlijkheid en van "de onnaspeurlijke rijkdom van Christus" zullen genieten.

Toen ds. MacDougall zijn predicatie beëindigd had op die Nieuwjaarsdag kwam zijn bejaarde vriend, die hem behulpzaam was, naar voren en dankte hem voor het gesprokene, wat hem gebracht had tot de voorhoven van de Eeuwige Stad, "die fundamenten heeft, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is". Niet lang na zijn laatste bezoek aan ons ging ds. MacDougall de eeuwige rust in.

Een andere vriend, ds. A. MacLeod, die in die dagen in de gemeente van Govan arbeidde, was ook zeer ijverig en nuttig in zijn bediening. Hij was een zeer bevindelijk prediker en wist diegenen van Gods volk, die terneergeslagen waren, te vertroosten. Wanneer hij de vrijheid des Geestes genoot, konden zijn predicaties zowel treffend als stichtelijk zijn. Verschillende keren heb ik ds. MacLeod in onze kerk in Glasgow beluisterd. Zijn twee preken, die ik me nog kan herinneren, waren gebaseerd op de woorden: "Gij zijt lang genoeg bij deze berg gebleven", en "Bij Mij van de Libanon af, o bruid!" Zelden genoot ik in het openbaar zoveel van Gods tegenwoordigheid als toen ik luisterde naar zijn vermaningen en aansporingen om dicht bij God te blijven wandelen door een grotere geestelijke losmaking van de zichtbare dingen.

Deze waardige man bezocht ik tijdens zijn laatste ziekte. Omstreeks deze tijd was hij teruggekeerd naar het eiland waar hij geboren was, om de gemeente van Back nog te dienen. Terwijl ik zijn bed verliet, om hem in deze wereld nooit weer te ontmoeten, haalde ik deze woorden aan: "Maar Ik zal u wederom zien, en uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uwe blijdschap van u wegnemen". Toen hij dat hoorde, glimlachte hij en zwaaide met zijn hand als een laatste afscheid in deze wereld. In onze gemeente te Glasgow hadden we elke week drie gebedssamenkomsten. Te luisteren naar de voortreffelijke mannen, die "de Naam des Heeren" aanriepen, was een voorrecht, waarvan ik de waarde meer en meer ging beseffen toen ik Glasgow verliet. Vaak wenste ik daar altijd te blijven, wegens Gods tegenwoordigheid onder ons. Daar had ik werkelijk dikwijls een Bethel op aarde.

Kort voordat ik Glasgow verliet, had ik een gedenkwaardige nacht. Op een onbeschrijfelijke wijze werd ik eraan herinnerd, dat ik onder de openbare middelen der genade nooit weer zo'n zegen zou genieten. De tranen, die ik die nacht schreide, waren waarlijk een droevige voorsmaak van het geestelijk verval, dat ik in latere jaren in andere delen van het land zo goed leerde kennen, waar de Heere een vreemde was

geworden. In zulke plaatsen was het niet gemakkelijk een lied des HEEREN te zingen. Mijn ouderlingen in de kerkenraad waren waarlijk mannen Gods. Zij waren niet geleerd, maar hadden de kennis van de heilige God. Zij waren Gods zaak en de kerk, die ze dienden, toegewijd. Door hun trouw en ijver waren het pilaren in Gods kerk. Wanneer ik soms de huizen van de rijken in Glasgow bezocht, ontdekte ik dat de echte dame niet altijd in de salon, maar in de keuken was. Geestelijke zuiverheid komt voort uit Gods genade in het hart, en niet uit de oppervlakkige mode van deze wereld. En de oude waarheid is altijd nieuw: "Niet vele machtigen en niet vele edelen zijn geroepen". De "dienstknechten" die zich bewogen door de zalen van Caesar waren de "heiligen", terwijl de keizer en zijn kring van bewonderaars de Heere niet kenden.

Een van de vreselijke dingen van die grote dag, die de mensheid wacht, zal de vernietiging zijn van alle menselijke categorieën. "De eersten zullen de laatsten zijn, en de laatsten de eersten". Bij het lezen van het Evangelie komt men onder de indruk van het feit, dat hoewel de voorloper des Heeren, Johannes de Doper, door een boze en slechte vrouw werd gedood, nooit een vrouw haar stem ophief tegen Hem, dan alleen om Hem te zegenen, of haar hand ophief dan om Hem te dienen.

Degenen, die arbeiden in het Evangelie moeten dikwijls de woorden van dank van Paulus voor zijn grote waardering voor de diensten van vrouwen beamen: "En ik beveel u Febé, onze zuster, die een dienaar is der gemeente.... Groet Maria, die veel voor ons gearbeid heeft".

Van de vele voortreffelijke vrouwen, die tot onze gemeente in Glasgow behoorden, kan ik maar enkelen opnoemen.

Eén van hen was een voortreffelijke christin van Kilchoan van Argyll. Mevr. Gray, want dat was haar naam, leefde zeer dicht bij de Heere en in haar laatste jaren werd haar verlangen om met Christus te zijn steeds groter, tot ze tenslotte haar wens verkreeg. In geestelijk opzicht had ze veel inzicht en haar woorden hadden veel gewicht. Haar aanwezigheid in de kerk met haar toegewijde dochter was een zegen op zichzelf.

Er was nog een bejaarde "moeder in Israël", wier vriendschap ik genoot. Mevr. Grant, die in Bishopbriggs woonde, was geboren te Brora in Sutherland. In haar jongere jaren was ze veel in aanraking geweest met sommige voortreffelijke kinderen Gods, waar het noorden eens zo beroemd om was. Tot het eind bleef ze trouw aan haar beginselen. Mijn incidentele bezoeken aan haar huis waren ogenblikken van geestelijke verkwikking. Om met haar eigen woorden te spreken, durfde ze de dag niet te beginnen zonder een bewijs van Zijn liefde. Ze woonde alleen en ze moet, wellicht onbewust, de gewoonte hebben aangenomen tot God te spreken alsof Hij bij haar in de kamer was (en in werkelijkheid was dat ook zo).

Eens, toen ik in haar salon zat, kon ik haar liefdevolle en smekende woorden horen, terwijl ze zich in haar keuken bewoog om een kop thee klaar te maken. De tegenwoordigheid des Heeren vervulde haar hart en haar huis, terwijl ze zich tegelijkertijd meer en meer bewust werd van de plagen van haar hart. Toen deze "parel" aan de kroon des Heeren hierboven werd gehecht, miste de kleine gemeente haar aanwezigheid en gebeden hier op aarde.

Er was nog een uitgelezen christin in onze gemeente, die ik in haar laatste ziekte bezocht. Ze had een toegewijde man en dochter. Maar aangezien zij vreemdelingen van God waren, leefden ze niet mee in haar geestelijke bevindingen en genietingen. Na naast

haar bed een gebed gedaan te hebben, vroeg ze me of ik "de anderen" in de kamer zag. Toen ik informeerde, of ze haar dochter en echtgenoot bedoelde, zei ze: "O nee; maar degenen, die hier vele uren bij mij geweest zijn".

Ik vertelde haar dat, wat zij zag, ik alleen maar kon gevoelen door de tegenwoordigheid des Heeren, die daar waarlijk was. Ze ging het hemelse Kanaän binnen, en haar pelgrimsreis was nu ten einde. In tegenstelling tot haar was ik nog niet tot de plaats gekomen, waar de sluier van ons sterfelijk leven hier voor onze ogen wordt weggenomen. "De anderen" bleven tot het einde bij haar. Zij waren gekomen om haar te vergezellen naar haar eeuwig Huis. In haar gesprekken was ze echt verstandig, rustend in de grote kalmte van Gods tegenwoordigheid.

In die eerste tijd was er nog een vrouw in onze gemeente, wier geestelijke gesprekken mij dikwijls verkwikten. Ze behoorde tot een oudere generatie christenen. Haar naam was Mary Smith, geboren op Lewis. Ze was God en Zijn huis zeer toegewijd. Soms zei ze op zondagavond bij het verlaten van de kerk tegen een vriendin: "Alweer een zondag voorbij; maar het zal weer spoedig donderdag zijn". Op donderdagavond zou ze weer aanwezig zijn bij de wekelijkse gebedssamenkomst. Voor haar waren de woningen des HEEREN waarlijk liefelijk.

Ze vertelde me eens van een zondagavond in Glasgow, toen ze een predikant had gehoord, die behulpzaam was bij de Avondmaalsviering. Dat was de voortreffelijke ds. John Macdonald van Sleat, op het eiland Skye. Ze had hem nooit eerder gezien of gehoord. Zijn predicatie was die avond gebaseerd op de woorden: "Gelijk een beest, dat afgaat in de valleien, heeft hun de Geest des HEEREN rust gegeven". Voor haar was de preek vol kracht en geestelijke troost. Haar beker was die avond overvloeiende. Haar ziel raakte in vervoering. De diepe indruk, die die boodschap op haar ziel maakte, bleef haar tot het einde bij. Het was voor haar een voorsmaak van de liefelijkheden, die in Gods rechterhand zijn, eeuwiglijk. Toen God deze begenadigde vrouw tot Zich nam, misten wij haar aanwezigheid en gebeden in de middelen der genade zeer.

Een vriendin van Mary Smith, die als huishoudster in Glasgow werkte, vertelde mij eens van een dag, waarop ze voor het eerst mijn vader in een zeker huis in de stad had ontmoet. Het was de tijd van de Avondmaalsviering in onze gemeente in Glasgow. Deze dame drukte haar diepe teleurstelling uit, dat ze wegens onvermijdelijke werkzaamheden, niet aanwezig zou kunnen zijn bij de avonddienst, waarin één van haar lievelings-predikanten, ds. William Cameron van Resolis, zou voorgaan. Ze legde uit, dat het etensuur in het huis van haar meester samenviel met het uur van de dienst.

Mijn vader, die zag, dat het haar echt speet, zei tot haar: "Als u dat echt meent, zal de Heere het zo maken, dat u vanavond de dienst kunt bijwonen. Dat geloof ik vast". "Ik ben bang", zei ze, "dat dat onmogelijk zal zijn, want mijn meester is op het ogenblik alleen". Toen ze echter het huis bereikte, waar ze verbleef, lag er een briefje op haar te wachten, dat haar mededeelde dat hij bij vrienden zou eten, en dat ze de rest van de dag kon doen wat ze wilde. Door dit voorval leerde de Heere haar opnieuw, dat Hij is de hoorder van het gebed, en dat de verborgenheid des HEEREN is voor degenen, die Hem vrezen.

Voordat ik Glasgow verliet was ik me goed bewust hoe het tij van het geestelijk leven afliep, vooral in die plaatsen waar de Heere eens "vele wonderen" had gedaan. Eens werd mij, bijvoorbeeld, gevraagd de diensten te leiden op één van de zuid-westelijk

gelegen eilanden, waar we enkele kleine gemeenten hadden. Meer dan een eeuw geleden mocht dit eiland zich verheugen in een godsdienstige opleving. Nu is het bijna alleen maar een druk bezochte vakantieplaats meer. In een brief werd ik verwezen naar een pension, waar ik onbekend en onverwelkomd, alleen mijn eten nuttigde. Later op de dag sprak ik voor enkele oudere mensen, die naar de kerk waren gekomen. Daarna zocht ik mijn weg naar de zee kant, waar ik enige tijd wachtte op een rijtuig, dat me verscheidene mijlen verder zou brengen naar een huis, waar ik de nacht zou kunnen doorbrengen. Die dag, toen ik de menigte gadesloeg, die op zoek was naar haar vergankelijk vreugden, en ik de plaatselijke huizen zag met overal "geen plaats" voor iemand, die trachtte de Heere te dienen, werd ik me bewust van hetgeen ik reeds voordien wist: een ongewenste vreemdeling te zijn op aarde. Maar de blijdschap bij deze gedachte zou ik niet willen ruilen voor iets, wat deze wereld zou kunnen geven.

Op een Avondmaalszondag in een andere afgelegen gemeente was mijn geest zo bedroefd over de droevige toestand van Christus' kerk, dat ik in de nacht, die volgde in grote bekommerning mijn slaapkamer op en neer liep. Maar voor het aanbreken van de dag gaf de Heere me echter rust met de woorden van de stervende koning: "Hoewel mijn huis also niet is bij God, nochtans heeft Hij mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles wel geordineerd en vast is; voorzeker is daarin al mijn heil, en alle lust, hoewel Hij het nog niet doet uitspruiten". (2 Sam. 23).

Maar laat mij eindigen met de woorden: "Vrees niet, o land! verheug u, en wees blijde; want de HEERE heeft grote dingen gedaan". (Joël 2 - 21).

HOOFDSTUK 11

RESOLIS

Mijn verhuizing naar Resolis had plaats in de zomer van 1951. Deze historische en eens zo begenadigde gemeente van Rossshire was, meer dan een eeuw geleden, een tuin des Heeren, Namen als die van ds. Hector MacPhail, ds. Donald Sage, ds. John MacIver en ds. William Cameron waren verbonden aan de godsdienstige opleving en overlevering, die dit hoekje van de Hooglanden zo beroemd maakte. De zaligmakende waarheden van vrije genade, die die mannen en anderen predikten, gaven leven aan die zuivere en oorspronkelijke vorm van het christelijk leven, waarvan men leest in het Nieuwe Testament, die daarna soms ook openbaar kwam in die plaatsen, waar de Bijbel de hoogste plaats innam en waar de Heilige Geest werd uitgestort.

Ik kende ds. Cameron, zowel als zijn gezin, persoonlijk. Hij was een man, in wie grote gaven van geest en hart waren verenigd met genade en nederigheid. Op de kansel was hij afhankelijk van de hulp des Geestes en van de gebeden van de toehoorders. Wanneer hij geestelijke vrijheid genoot, kon hij hoogten van evangelische welsprekendheid en van godvruchtige warmte bereiken, zoals weinig anderen in zijn geslacht. Op zulke tijden werden zijn preken gekenmerkt door het gemak en de kracht waarmee hij de blijde boodschap verkondigde als de zuivere vrucht van Gods Geest. Wanneer deze vrijheid werd onthouden, kon hij slechts met alle moeite de dienst ten einde brengen.

In het noorden, en vooral in het oosten van Ross, waar de Heere eens een grote oogst had ingezameld, kon men nu slechts opmerken dat het land in geestelijk opzicht dor en schraal was. Maar hier en daar waren er nog onder de bevolking, die waren "gelijk de afschudding des olijfbooms, gelijk de nalezingen, wanneer de wijnoogst geëindigd is". (Jes. 24). In zedelijk opzicht stond de gemeenschap nog op hoog peil. De mensen waren strikt eerlijk, vriendelijk en fatsoenlijk. De dronkaard, de sabbatschender, de vloeker en de dief kwamen sporadisch voor. En dit was iets wat in onze dagen niet van veel andere plaatsen gezegd kan worden.

Toen mijn voorganger, ds. Cameron, naar Resolis kwam, waren er nog heel wat mannen en vrouwen, die de geestelijke geur uit vroegere dagen met zich meedroegen. Een van deze mannen deelde hem eens mee, dat toen hij nog een jongen was, hij nu en dan als hij op weg was naar de kerk, de onderdrukte stemmen van mannen en vrouwen kon horen, die in gebed lagen neergeknield achter muren, heggen en bomen. "De stem van de tortelduif" werd nog in het land gehoord. Het avondrood "van de dagen van het openbaar gezicht" was nog niet geheel verdwenen. Toen ik er kwam, was de oudere generatie van christenen bijna geheel uitgestorven. Gelijk in andere plaatsen, die eens hoogst begenadigd waren, werden velen van de bevolking beheerst door een versneld proces van materialisme. De gedachten van velen werden afgetrokken van de oude paden door de materiële lokmiddelen van onze tijd, en door de gevaarlijke bronnen van vermaak in een nieuwe eeuw. Men vreesde, dat het de oude geschiedenis was van het volk, dat "vet werd" in tijdelijke dingen, maar een onbewuste verarming naar de geest onderging. De weinigen, die aan de verdovende invloeden van een andere eeuw waren ontkomen, waren echter heldere lichten in de duisternis van de tijd.

Twee of drie van hen verdienen genoemd te worden.

Toen ik te Resolis kwam was mijn oudste ouderling John McFarquhar van Cullicudden. Deze waardige man had de Heere innig lief. Gods Woord was zijn voortdurende overdenking. John vertelde me eens, dat hij op zekere dag alleen in zijn huis zat en een bepaald aspect van Gods handelingen met Zijn volk in Zijn voorzienigheid overdacht. Hij vond het een zeer moeilijk onderwerp, met grote diepten. Die dag scheen er iemand achter hem te staan en tot hem te zeggen: "Het is niet voor u om zulke dingen te overdenken". Dit sombere gefluister maakte hem verward. 's Zondagsmorgens echter, toen hij de kerk binnenkwam, gaf ds. Cameron de eerste Psalm op, die aldus luidt:

*"Des HEEREN werken zijn zeer groot;
Wie ooit daarin zijn lust genoot,
Doorzoekt die ijd'rig en bestendig;
Zijn doen is enkel majesteit,
Aanbiddelijke heerlijkheid,
En Zijn gerechtigheid onendig". (Psalm 111)*

"Toen", zei John, "was het mijn beurt om tot de duivel te zeggen: "En waar zijt ge nu in het aangezicht van Gods heilig Woord?"

John kende de weg tot de troon der genade. In zijn gebeden noemde hij dikwijls de beloofde heerlijkheid van het laatste der tijden. Hij verlangde naar de gezegende tijd, wanneer de kennis des HEEREN de aarde zal vervullen, gelijk de wateren de bodem der zee bedekken. Er was een heerlijk ogenblik in zijn leven, toen hij op de hoogten van de innige omgang met God, begunstigd werd met een glimp van die rust en vrede, die de kerk in de toekomst wacht. Door het geloof zag hij het goede land van zijn Pisga. Hij stierf als een gelukkig mens, verzekerd van zijn schat en erfenis in de Hemel.

Een jongere man dan John was Robert Grigor van Springfield. Robert was niet meer zo jong toen hij het Goede Deel leerde kennen. Zijn toenemen in de genade was echter zo vlug en zijn toenemende liefde tot God, Zijn volk en Zijn huis was zo opmerkelijk, dat het voor zijn vrienden duidelijk was dat de Heere hem toebereidde voor de onverwelkelijke erfenis hierboven. De dag waarop hij stierf, keek ik "toevallig" uit het raam van de pastorie naar zijn huis te Springfield. Eensklaps kwamen deze woorden bij mij op: "Men kent en vindt haar standplaats zelfs niet meer". (Psalm 103)

De overtuiging dat onze vriend op sterven lag, was zo sterk, dat ik mij tot mijn vrouw wendde en zei: "Robert Grigor zal ons spoedig verlaten". Die avond overleed hij. Enkele dagen voor hij stierf, hadden we hem nog bezocht. "De satan en de zonde", zei hij, "zouden me in hun greep willen vasthouden; maar Christus zal me verlossen, want ik ben Zijn eigendom". Deze woorden drukten zijn grote hoop uit, terwijl hij op het punt stond de eeuwigheid binnen te gaan.

Met het heengaan van deze mannen kwam de kerkenraad, die verscheidene geslachten had bestaan en die bekend stond om haar naastenliefde, wijsheid en godsvrucht, bijna tot een eind.

Enkele dagen voor ik mij in Resolis vestigde, bezocht de Heere mij met deze innemende woorden van Psalm 23: "Hij doet mij nederliggen in grazige weiden; Hij voert mij zachtken aan zeer stille wateren".

Ik was geneigd deze woorden geestelijk toe te passen, maar toen we op een echte zomerse dag de pastorie van Resolis bereikten met daar in de buurt de weilanden en de

tuinen en aan de andere kant van de muur een zacht kabbelend beekje, zag ik de letterlijke vervulling van de belofte. Toen ik de schone vallei overkeek, waarin de pastorie lag, en de westelijke heuvels in een blauwe waas zag, kon ik niet nalaten te denken: "Dit is het dal van Sukkoth, waarvan de Heere mij een jaar geleden heeft gesproken".

Te Resolis was, net als in Glenmoriston, een rustig en effen voetpad naast ons huis, waar ik zo nu en dan onder de dekking van de duisternis omgang mocht hebben met de Heere. Er waren ogenblikken dat ik in huis zat, dat ik dacht, dat ik de aanraking van een onzichtbare hand op mijn geest kon voelen, die me naar mijn plaats van samenkomst met de onzichtbare Engel des Verbonds leidde. Dat zijn, achteraf beschouwd, dierbare herinneringen. Hoe dikwijls keek ik op naar de avondhemel, me verblijdend met al het volk van God in de woorden: "Hij telt het getal der sterren; Hij noemt ze alle bij namen.... De HEERE heeft een welgevallen aan hen, die Hem vrezen, die op Zijn goedertierenheid hopen". (Psalm 147).

Maar het was aan de andere kant ook een pijnlijke bezigheid te proberen om mijn leven en werk in Gods wijngaard te overzien. Dit vervulde me dikwijls met grote smart. De jaren gingen snel voorbij en ik voelde, dat ik maar weinig had gedaan voor Hem, Die zoveel voor mij had gedaan. Er waren ook droevige ogenblikken, wanneer ik teruggedacht aan de vroegere dagen in Greenock, Strachur en Glenmoriston, Met zeker dichter kon ik wel zeggen:

*"Waar is de zaligheid, die ik beleefde
toen ik voor het eerst de Heere zag?
Waar is de zielsverkwikkende blik
van Jezus en Zijn Woord?
Keer weder, o heilige Duif, keer weder!
Zoete boodschapper der rust!
Ik haat de zonden, die U bedroefden
en U van mijn boezem verdreven".*

Terugziende bestaat het leven uit zonneschijn en bewolking. Als ik terugzie op de jaren die voorbij zijn gegaan, kan ik met Jacob zeggen: "Weinig en kwaad zijn de dagen der jaren mijns levens geweest". En niemand, die een gevoelige consciëntie heeft en wiens herinnering aan vroegere dagen helder blijft, ontkomt aan een zekere mate van verdriet. "De jaren, die de sprinkhaan heeft afgegeten", zijn droevige woorden. Men heeft spijt over dingen, die men gedaan heeft en over dingen, die men heeft nagelaten. Men kijkt terug op verkeerd gebruikte voorrechten en op slecht bestede tijd. De vele uren, waarin men met God in het gebed worstelde, of bezig was met de een of andere geestelijke en belangrijke taak, zijn dikwijls onbewust voorbij gegaan. De zonde van nalatigheid is zeer ernstig. En dan onze afdwalingen in gedachten, woorden en werken, die dikwijls als een schaduw onze geest verduisteren. Hoe gemakkelijk is het te spreken over onze bijzondere en persoonlijke zwakheden en gebreken, terwijl we in werkelijkheid zouden moeten spreken over de zonde, waartoe men licht verval.

Maar tegenover de bergen van onze zonden staat de dubbele belofte: "Het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde". "Wie is een God gelijk Gij, Die de ongerechtigheid vergeeft, en de overtreding van het overblijfsel Zijner erfenis voorbijgaat? Hij houdt Zijn toom niet in eeuwigheid; want Hij heeft lust aan goedertierenheid". "Hij, Die in u een goed werk begonnen heeft, zal dat voleindigen tot

op de dag van Jezus Christus".

Op deze woorden en beloften zouden we al ons vertrouwen voor God moeten stellen, als een nagel ingeslagen in een vaste plaats.

De dagelijkse strijd met een zondige natuur is iets wat de meeste christenen zouden kunnen vertellen. Het gebiedende woord: "Wandel voor Mijn aangezicht en zijt oprecht", zou Gods volk willen gehoorzamen als ze konden. Sommige morgens ontwaakte ik en zei: "Ik zal wijs zijn en niet meer zondigen". Maar als de avond kwam, treurde ik over de overtredingen van die dag. Hoe dikwijls trachtte ik mijn eigen zondig ik voor altijd te begraven in een graf! Er waren ogenblikken, dat ik meende dat ik er werkelijk in geslaagd was; maar ik wist slechts weinig van de bedrieglijkheid der zonde. Boeken en preken over "Eeuwige Overwinning" en "Algehele Heiligmaking", die ik las, deden mij alleen maar afdwalen in een toestand van smart, terwijl anderen een geestelijke hoogte schenen te bereiken, die voor mij onbekend was.

Elke poging om de oude mens der zonde af te leggen, deed me mijn hulpeloosheid beseffen. Dit is mijn zwaarste kruis en ik heb geen hoop het neer te kunnen leggen, totdat ik deze tabernakel, waarin we zuchten, bezwaard zijnde, zal verlaten.

Mijn grootste bron van troost in de jaren te Resolis was, dat de Heere mij nawandelde met het heerlijk geklank van Zijn Woord. Hij bleef mijn ziel in de nacht bezoeken. (Ps. 17). Wanneer de vijand oude wonden openreet, bleken Zijn altijd gepaste woorden een genezende balsem te zijn. Eén van de waarheden, die me toen bijbleef, was die van de derde Psalm. "Velen zeggen van mijn ziel: Hij heeft geen heil bij God. Doch Gij, HEERE! zijt een Schild voor mij, mijn eer, en Die mijn hoofd opheft".

Op de zondagmorgen, waarop deze woorden tot mij kwamen, werd ik zo opgeheven in mijn genegenheden en verlangens, dat het mij een troost was te weten, dat de enige barrière tussen mij en de "eeuwige rust" de adem was, die in mijn lichaam bewoog. In Resolis werd ik dikwijls geestelijk verkwikt door mijn bezoeken aan verscheidene huizen. Hiervan kan ik er slechts enkele noemen.

De drie voortreffelijke dames, die in die dagen te Upper Springfield woonden, verwelkomden me altijd bij de deur. Hun gesprekken dwaalden zelden af van de grote dingen van Gods Woord en van de zekere genade voor degenen, die Hem vrezen. De ogen van "Anna" vulden zich altijd met tranen als Gods Woord haar hart raakte, terwijl Maria graag herinneringen ophaalde uit vroegere dagen en van oude vrienden in de Heere, die ondertussen reeds lang waren "ontslapen". Ouder in jaren, maar jonger in het geloof was Christina. Haar bekering op latere leeftijd was de grootste gebeurtenis in haar leven. Hoewel twee van deze christelijke dames niet tot mijn kerk behoorden, was hun aanwezigheid in de kerk (als hun kracht het toeliet) altijd een bemoediging, want ik wist dat ze me gedachtig waren aan de troon der genade.

Nog een andere dame was Catherine MacRae, die te Balblair woonde. Catherine, die het oudste lid van onze gemeente was, was één van de oprechtste en hartelijkste vrouwen, die ik gekend heb. Een bezoek aan haar huis was voor haar een uitbarsting van vreugde, die ze op de een of andere manier niet kon beheersen. Haar innerlijke wens na een grote mate van zekerheid van Gods liefde, drukte ze dikwijls uit in woorden, die het (hoewel onbekend voor haarzelf) duidelijk maakten, dat Gods liefde waarlijk in haar hart woonde. Nooit zat ik bij haar haard, of ik voelde dat ik bij iemand was, in wier hart de Heere woonde.

Een ander, wiens gesprekken me soms goed deden, was een man, die plaatselijk bekend

stond als de "oude heer Whyte", die te Bog of Resolis woonde. Hij was bijna volledig doof, maar als ik aan zijn bed zat, begon hij altijd zelf te praten en zelden over iets natuurlijks of over plaatselijke voorvallen. Wanneer de Naam, de heerlijkheid van het werk van de Verlosser werden genoemd, vulden zijn ogen zich met tranen en bewogen zijn lippen zich in stil gebed en lofprijzing. Hij was bijna honderd jaar oud, maar sprak met groot begrip over de verschrikkelijke veranderingen die er in zijn leven over de wereld gekomen waren. Dikwijls beëindigde hij zijn opmerkingen met de woorden: "O, man, we leven in vreselijke dagen".

Dan was er nog een man tijdens de jaren van mijn verblijf in Resolis, die een pilaar in Gods huis was. Dat was William MacKenzie van Drumdyre. In zijn openbare gebeden voelde men werkelijk de diepte der godzaligheid, die in zijn hart woonde. Zijn openbare gebeden waren in de regel kort, ernstig en verkwikkend. Zijn leven was evenals dat van zijn vrouw, Christus toegewijd.

In onze naburige gemeente te Fortrose waren twee of drie gezinnen, die in de eerste jaren van mijn verblijf in Resolis, nooit nalieten onze avonddiensten om de andere zondag bij te wonen, als er in hun eigen kerk geen dienst werd gehouden. Wanneer zij in onze gemeente verschenen, kon men altijd zeker zijn van een zekere mate van geestelijke vrijheid. Hun belangstelling voor de Goede Boodschap was dikwijls een berisping voor degenen die wonend bij Gods huis, de Dag des Heeren thuis doorbrachten, ternederliggende in hun geestelijke doodslaaf en diep begraven onder hun aardse zorgen. Maar dit is het juist wat de Heere heeft gezegd: "Ik zal u aannemen, één uit een stad, en twee uit een geslacht, en zal u brengen te Sion". Maar mijn vriendschap met die juwelen van genade bleek dikwijls zeer verkwikkend voor mijn ziel te zijn.

Gedurende mijn laatste jaren in Resolis was ik zo gelukkig, dat er in de parochie-kerk een predikant stond, die getrouw was aan de eeuwige waarheden van Gods Woord. Ds. John Newall, een studiegenoot van mij (ik heb hem reeds eerder genoemd) was geboren op Lewis. Hij was vriendelijk van aard, voorzichtig in zijn wandel en had een gezond theologisch begrip, waardoor hij het respect en de liefde van Gods volk in de gemeenschap afdwong. Terwijl ik om de andere zondag in de buitenwijken van de parochie preekte, en soms voor dezelfde mensen, wist ik dat mijn leer altijd met de zijne overeenstemde.

Eén van mijn gedenkwaardigste ogenblikken in Resolis beleefde ik op zekere avond in het begin van 1966. Ik zat die avond een brief aan een vriend (ook een predikant) te schrijven. Terwijl ik hem de zegen des Heeren toewenste voor de komende dagen, haalde ik de woorden van Mozes aan, die spreken van "de goedgunstigheit Desgenen, Die in de braambos woonde". Ik had deze woorden nauwelijks opgeschreven, of ik kreeg een overweldigend gevoel van Gods tegenwoordigheid in mijn ziel. Het was, net als op andere ogenblikken, alsof iets onuitsprekelijk heerlijk en ernstigs plotseling, maar ook teder, in mijn innerlijk leven was binnengekomen.

Ik verliet de kamer waarin ik zat en ging naar een ander vertrek, waar ik alleen zou kunnen zijn. Maar mijn vrede en blijdschap waren nog zo overweldigend dat ik, na een poosje, naar buiten ging en voor onze kerk heen en weer wandelde, waar (alsof dat mogelijk was) mijn bewustheid van Gods tegenwoordigheid scheen te verdiepen. De wens God te loven en een verlangen naar de dag, waarop ik in de grote gemeente hierboven Hem volmaakt zou kunnen prijzen, hadden die avond de hoogste plaats in

mijn hart. "De lofzang is in stilheid tot U, o God! in Sion". (Ps. 65).

Enkele avonden daarvoor had ik in een boek gelezen dat de woorden "in stilheid" in deze Psalm de gedachte aan het onuitsprekelijk verlangen in de begenadigde ziel om God te loven, inhouden. Het is, om een beeld te gebruiken, als de uitgestrekte hals van een vogeltje in het nest. Het instinct om te vliegen en te zingen is er, maar niet voordat het tot volledige rijpheid is gekomen, kan het dat volledig uitoefenen, of kan het met zijn soortgenoten omhoog vliegen en lustig kwelen in de lucht!

Die avond scheen ik in nauwe gemeenschap te verkeren met degenen, die reeds binnen het voorhangsel met Christus waren. Sommigen van hen had ik gekend en liefgehad in deze wereld. Die avond, voordat ik ging slapen, kon ik dan ook alleen maar de Heere danken voor deze dronk, die mijn vermoeide ziel verkwikte. Dat God hierin, in dit voor mij wonderbaarlijke bezoek, aanwezig was, bevestigde Hij door me in de vroege morgen met deze woorden te doen ontwaken: "Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde!" Deze voorsmaken of blijken van "mijn Liefste" zijn dierbaarder dan woorden. Ze doen ons verlangen naar de dag, wanneer Hij niet meer uit het gezicht zal verdwijnen, maar dat we Hem zullen zien gelijk Hij is, en waar Hij is. In die dag zal Hij niet meer zijn als een reiziger, "die slechts inkeert om te vernachten".

Een poosje hierna mocht ik weer veel des Heeren nabijheid in het verborgen smaken. Ik kon Hem alleen maar loven voor Zijn eeuwige onveranderlijkheid, niet alleen in Zijn wezen, maar ook in Zijn liefde, Zijn Verbondstrouw, en in Zijn beloften. De eeuwige IK ZAL ZIJN was, ik voelde het, het enige verlangen van mijn ziel boven alle andere, zowel in de hemel als op de aarde. Ik gevoelde ook dat mijn liefde, op een onbeschrijfelijke wijze, uitging naar allen, die Hem liefhadden, zowel engelen als mensen. Maar weldra veranderde mijn geluk in droefheid. Vurige pijlen van de boog van satan begonnen in mijn ziel te dringen. Deze namen de vorm aan van boze gedachten, die een blaam wierpen op de heerlijkheid van God en die mij grotelijks bedroefden en benauwdten. Hoewel ik wist dat het niet mijn gedachten waren, dat ze in één woord daarmee in strijd waren, en dat ik wel een miljoen werelden had willen geven om voor altijd ervan verlost te worden, kon ik er mij toch niet van losmaken. Maar in die grote diepten was de Heere mijn Helper. Zijn Woord hield me staande.

Verskillende opeenvolgende nachten ontwaakte ik uit de slaap met Zijn Woord weer in mijn mond. "De HEERE leeft, en geloofd zij mijn Rotssteen, en verhoogd zij de God mijns heils!" (Ps. 18). "Want deze God is onze God eeuwiglijk en altoos; Hij zal ons geleiden tot de dood toe". (Ps. 48). "Mijn overdenking van Hem zal zoet zijn; ik zal mij in de HEERE verblijden". (Ps. 104). Waarlijk deze woorden van de lippen van de Broeder, geboren in de benauwdheid, maakten niet alleen het water van Mara zoet, maar ze waren ook mijn schild in de strijd met de grote tegenstander.

In deze tijd ongeveer had ik nog een belangrijke ervaring. Dat gebeurde op zekere avond, terwijl ik buiten stond. Eensklaps terwijl ik rustig voor mijzelf de woorden van Psalm 90 opzei, nam een diep gevoel van Gods tegenwoordigheid en de eerbied voor Hem bezit van mijn ziel. De woorden waren: "Van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God. Want duizend jaren zijn in Uwe ogen als de dag van gisteren, als hij voorbijgegaan is, en als een nachtdwaak". Ik stond daar stil, met gebogen hoofd. Het was alsof er geen tijd meer was. Ik voelde me als in de eeuwigheid, waar de onveranderlijke en aanbiddelijke God, de enige Werkelijkheid was. Al de gebeurtenissen en al de inwoners

van de tijd, van het begin tot het eind, waren (ik voelde het) als een droom, of als een gedachte vergaan. De onbelangrijkheid en vergankelijkheid van alle geschapen dingen, maakten een onbeschrijflijke indruk op mij. God alleen was "alles en in allen". Ik wist, dat Hij het zalige en eeuwige Thuis was van allen, die Hem liefhebben.

Die avond, - terwijl ik een poosje buiten wandelde - voelde ik, dat ik in zekere mate de bedoeling van de woorden kende, die zeggen dat duizend jaren bij de Heere zijn als één dag en één dag als duizend jaren.

Wanneer ik bij latere gelegenheden dit heerlijke en zozeer geliefde plekje van Ross-shire bezocht, kon ik de Heere alleen maar danken voor die ogenblikken van gemeenschap met Hem in al die jaren, die ik daar verkeerde. Ik kon alleen maar instemmen met een Godzalig predikant, die aan het einde van een verkwikkende Avondmaalsviering de woorden aanhaalde: "De Heere is aldaar".

Vanwege mijn gezondheidstoestand verlieten we in november 1968 Resolis om ons in Inverness te vestigen. Het was werkelijk een pijnlijke scheiding van onze vrienden in dat rustige, landelijke hoekje van Ross-shire. Een dag of twee voordat we vertrokken, werd ik gesterkt en zeer getroffen door God,

Die mij bezocht in Zijn belofte. Het was een bemoedigend woord, dat Hij Zijn volk van elke eeuw gegeven heeft:

*"O God, toen Gij, met majesteit,
Uw Israël hebt uitgeleid,
En op Uw heil doen hopen"; (enz.)*

Maar we hebben hier geen blijvende stad. Maar zalig zijn zij, die de stad zoeken, waarnaar alle verlost en verlangend en waarvoor God hen toebreed.

HOOFDSTUK 12

"HET WOORD DER VERMANING"

Terwijl de jaren voortrollen, begint men te beseffen dat de prediking van het Evangelie een werk des geloofs is. We trachten het goede zaad te zaaien in de hoop dat God de wasdom mag geven. Er zijn ogenblikken, dat sommigen van Gods knechten ontmoedigd worden; want hoewel zij biddend en met tranen zaaien, genieten ze niet de vreugde van de oogst. In de eeuwigheid zullen ze er echter achter komen, dat hun arbeid niet te vergeefs was en dat het Woord, voor hen onbekend, diep geworteld heeft in sommige harten. "Hun werken volgen hen".

We hebben mensen gekend die, in het voorjaar, de bodem zorgvuldig hadden bewerkt en het zaad hadden gezaaid, maar toen de oogsttijd kwam, waren ze niet meer hier. Anderen oogstten waar zij hadden gezaaid. "Want hierin is die spreuk waarachtig: Een ander is het, die zaait, en een ander die maait".

En in het Koninkrijk der genade gaat het werk voort, terwijl sommigen van de arbeiders worden Thuis gehaald. Het is ook goed te bedenken, dat er in de christelijke kerk verscheidenheid in de bediening is. Sommigen is het gegeven Gods volk te troosten, te stichten en te voeden. Door de prediking van het Woord voeden ze Christus' schapen en lammeren. Anderen worden in zonderheid door God gebruikt om zondaren wakker te schudden. Er zijn "zonen des donders", die de doden uit hun graven doen opwaken. En dan is er ook de ontzagwekkende bediening van het aanzeggen van het oordeel. Gods machtige profeet werd tot een volk gezonden, wiens woord was bestemd om hun hart te verhardden. Hebben we niet dikwijls gezien hoe mannen en vrouwen jarenlang onder het zuivere Evangelie verkeerden en in wier hart geen weerklank werd gevonden voor de aanbidding van Gods genade en dat ze hun harten verhardden en ze traag werden om te horen? Zij luisteren wel, maar horen niet. Ze kwijnen weg in een staat van grote geestelijke onverschilligheid, terwijl ze geen acht geven op Gods goedheid. Vele profeten en gelovige mannen hebben in deze wereld geweend, wanneer ze geconfronteerd werden met zulke hardnekkige geestelijke onverschilligheid.

Onze Heere smaakte hiervan de bitterheid, toen Hij weende over Jeruzalem. Er is nog een bediening, die onder Gods zegen, voor sommigen verbazingwekkend doeltreffend was. Men zou het de bediening van het "toevallige woord" kunnen noemen. Dit is een wijze van benadering van onze medemensen, die medelijden, gebed, liefde en ernst vereist. Het is voor mij soms een wonder geweest, hoe God het eenvoudige, onvoorbereide woord kan zegenen in de bekering van een ziel, terwijl een meer bestudeerde predicatie vanaf de kansel soms zonder blijvende resultaten kan zijn.

Laat me hier één of twee voorbeelden van geven. Ik doe dit vooral om degenen aan te moedigen, die door hun getuigen en gebeden zielen tot Christus zoeken te brengen, en om aan te tonen dat de "God aller genade" het geringste instrument tot dit doel kan gebruiken.

Het eerste voorbeeld, dat ik zou willen noemen, staat in verband met een treinreis. In een coupé zaten twee vrouwen; één van hen kende ik niet, maar ze was een familielid van een zeer godzalige vrouw. Rustig herinnerde ik haar aan haar geestelijke achtergrond en aan het gevaar zo'n grote erfenis te verbeuren door onachtzaamheid en

ongeloof. Een poos hierna begon haar vriendin onze gebedssamenkomsten bij te wonen. Hoewel mijn opmerkingen niet speciaal tot haar gericht waren, waren de woorden die ik tot haar vriendin gericht had, naar ik geloof, met zaligmakende kracht in haar hart gezonken.

Ik herinner me nog een soortgelijk voorbeeld van de kracht van het kort gesproken woord. In een zekere gemeente werd ik na een kerkdienst uitgenodigd naar een huis te komen. Toen ik afscheid nam van een lid van het gezin zei ik: "Bedenk altijd dat u een onsterfelijke ziel hebt, die gered moet worden". Deze opmerking, als een nagel ingeslagen in een vaste plaats, zegende God tot haar bekering. Vanaf dat ogenblik toonde ze zich een volgeling van de Heere te zijn en een zoeker van "een beter vaderland".

Tijdens één van mijn reizen in het noorden vroeg een vriend mij eens een jongeman aan te spreken, die een beetje achteraf stond bij een groep mensen buiten de kerk. Het gebeurde dat deze man, die ik toen niet herkende, aanwezig was bij een huwelijksbevestiging, die ik in één van onze steden had geleid. In mijn toespraak tot het bruidspaar sprak ik over het eeuwige verbond tussen de Heere en Zijn kerk, en hoe de dood, vroeger of later, elke andere band zou verbreken. De diepe overtuiging, dat hij een vreemdeling was van de verbondsliefde van God, bracht deze jongeman tot ernstig nadenken. Vanaf dat ogenblik begon hij de Heere te zoeken. Intelligent als hij was met een evenwichtig oordeel, werd hij later een zeer nuttige en ijverige ambtsdrager in de kerk van Christus. Waarlijk, "de wind blaast, waarheen hij wil".

Er zijn er, die niet ver van het Koninkrijk Gods zijn. Om verschillende redenen talmen ze in het dal van besluiteloosheid. Ze zien uit naar iemand om hen te leiden, die hen zou kunnen helpen om de bijzondere en persoonlijke moeilijkheden op de weg te overwinnen. Eens werd ik ertoe gebracht een oude dame in Ross-shire aan te spreken, die er op geestelijk gebied enigszins vreemde gedachten op na hield. Hoewel ze een christelijke opvoeding had gehad, stelde ze in plaats van "het ene nodige" andere zaken op de voorgrond. De vraag, die ze mij stelde, was: "Wat betekent het bekeerd te zijn?" Was dat niet een goed godsdienstig leven te leiden?" Op eenvoudige wijze trachtte ik haar duidelijk te maken wat bekering betekent, door haar de geschiedenis van Rebekka te vertellen.

Ik merkte op, dat de vraag die Abrahams knecht aan Rebekka deed, ons door de Heilige Geest, op een hoger plan, gesteld wordt: "Zult gij met deze man trekken?" Ik vroeg haar, of ze de Heere had mogen omhelzen. Had ze Hem, gelijk Hij beval, haar hart gegeven? Stelde ze haar vertrouwen in de gerechtigheid van Christus, of in haar eigen vermeende goedheid? Verscheidene maanden later kwam ze me opzoeken. Ze scheen geheel veranderd in haar gesprekken en gezindheid. Ze had de Heere gevraagd haar tot Zich te trekken; welk gebed, naar ik geloof, was verhoord. De geestelijke troost, die deze geestelijke verandering in haar leven bracht, scheen ze tot het laatst van haar leven te bezitten.

God kan ter elfder uur nog redden en zaligmaken. Hij kan Zijn zaligmakende kracht doen gelden, wanneer we op het punt staan de laatste adem uit te blazen. Sommigen, die bijna de hele weg tot "de doodsrivier" in een staat van geestelijke zorgeloosheid hadden afgelegd, redde Hij voordat de band tussen ziel en lichaam werd losgemaakt. Al gebeurt dit slechts zelden, toch gebeurt het. Naar ik geloof, ken ik zo'n man.

Toen ik hem in zijn ziekte opzocht, zocht hij een schuilplaats in het verbroken

werkverbond. Toen ik hem vroeg de vuile klederen van zijn vermeende goedheid weg te werpen en "het beste kleed" van Immanuëls gerechtigheid aan te doen, scheen, hij ontstemd te zijn over de gedachte, dat hij niets kon doen om hem terug te brengen in Gods gunst. Enkele dagen later bezocht ik hem opnieuw. "Ik kan nu nergens meer op vertrouwen, dan alleen op het bloed van Jezus Christus", merkte hij rustig op. Hierop scheen zijn zondige en vermoeide ziel nu te rusten. De rust en vrede, die op de mensen lagen die enkele dagen later bij zijn bed zaten, aanvaardde ik als een bewijs dat alles goed was. God was in ons midden en we voelden als het ware zijn stille vreugde, daar zijn aardse pelgrimsreis ten einde liep. De heerlijke belofte, dat als we het brood uitwerpen op het water, we het na vele dagen zullen vinden, vervult God op velerlei wijze. Eens zag ik, als het ware, deze belofte tot leven komen tijdens één van mijn bezoeken in een grote gemeente in het noorden.

Na een van onze diensten, vroeg een bekende godvrezende vrouw me, twee van haar vriendinnen op te zoeken. Eén van hen had ik eerder ontmoet. De andere herkende ik op dat ogenblik niet. Maar een jaar of twee daarvoor had ik tot haar gesproken over de grote plicht om de Heere te zoeken in de dag der genade. Wat de andere betreft, herinnerde ik me, dat ik op een zomerdag op weg naar de kerk, een tekst uit de Bijbel had aangehaald, die klaarblijkelijk diepe wortels in haar geest had geslagen. De Heere, Die dikwijls op verborgen wijze werkt, gaf me nog eens een treffend voorbeeld van Zijn soevereine kracht in het zaligen van zielen.

Een dame uit Ross-shire verkeerde eens in een ziekenhuis in Inverness. Toen ik haar bezocht, noemde ze de naam van een vrouw uit het westen, die in een andere zaal ziek te bed lag. Daar ontmoette ik een vrouw, die er bedroefd uitzag. Ik bad met haar. Toen ik tot haar sprak over de liefde, die Christus openbaarde jegens vergankelijke zondaars door voor hen te sterven, was ze diep ontroerd. Verscheidene jaren later bezocht ik een bepaalde gemeente. De persoon bij wie ik verbleef, noemde de naam van een dame aldaar, die de wens te kennen had gegeven mij nog eens te ontmoeten. Ik was verrast te vernemen, dat het dezelfde vrouw was die ik enige jaren tevoren in Inverness had ontmoet.

Het vreemde was, dat zij op diezelfde morgen had gedroomd dat ik haar had bezocht en haar gewaarschuwd had het aanbod van het Evangelie niet te verwerpen, dat haar die dag gepredikt zou worden. En ik hoop van harte, dat ze het niet verwierp. Mijn onverwachte komst aan haar deur op diezelfde dag verraste en verbaasde haar. Ze geloofde, dat God mij die dag naar haar huis had geleid.

Een ander voorval, dat diepe indruk op mij maakte was een ontmoeting in dezelfde straat in een zekere stad (binnen een tijdsbestek van enkele dagen) van een jongeman en een oudere vrouw, die beiden stilhielden en me aanspraken. In de loop van ons gesprek vertelde de vrouw mij over een morgen in Glasgow, toen zij over mij droomde en waarin ik haar vroeg Psalm 112 te lezen. Deze Psalm spreekt van de goedheid van de Verlosser, Die Zijn onnaspeurlijke geestelijke rijkdommen "uitstrooit" om "de nooddrufte te geven".

Toen ze ontwaakte, las ze de Psalm, die de Heilige Geest diep in haar hart drukte.

De volgende nacht droomde ze weer, dat ik bij haar stond en ernstig vermaande een gedeelte uit het Evangelie van Johannes te lezen. Dit deed ze, terwijl ze zich afvroeg wat dit alles zou kunnen betekenen. Op de daarop volgende Dag des Heeren ging ze

naar één van onze kerkdiensten. De gemeente zong dezelfde Psalm en in die dienst haalde ik dezelfde woorden uit haar droom aan, die ik haar gevraagd had te lezen uit het Evangelie. Vanaf die dag begon ze het onverderfelijk Koninkrijk te zoeken. Haar dood, die onverwacht kwam, werd gekenmerkt door de nabijheid des Heeren, en door beoefening van de hoop, "die niet beschaamd maakt".

Ook de man moest zijn verhaal vertellen. Hij vertelde, dat hij mij enige jaren tevoren na een kerkdienst ontmoet had; maar dit herinnerde ik mij helemaal niet. De vraag, die ik hem toen gesteld had, was: "Bent u nog bedekt met het kleed van uw schuld en zonde?" Die woorden hadden hem tot de troon der genade gebracht, waar hij de genadige God vroeg deze vuile klederen van zijn ziel weg te nemen en hem te bekleden met "het beste kleed", van Christus gerechtigheid en verlossing. En God verhoorde zijn gebed. Deze man werd later een nuttige ambtsdrager in Christus' kerk.

Tijdens een vakantieperiode ontmoette ik in een zekere plaats twee jongemannen onderweg. 's Zondagsavonds hadden ze onze kerkdienst bijgewoond en toen ik hen later in de week ontmoette, bracht ik kalm en rustig het noodzakelijk onderwerp van hun persoonlijke bekering en verlossing ter sprake. Toen ik een kort, maar ernstig woord had gesproken, zei de één tegen de ander: "Hoe wonderbaar dat de Heere ons gebed nu wil verhoren! Reeds lang hebben we gehoopt, dat iemand ons deze dingen zou verklaren". In grote tederheid des harten bogen zij hun hoofd bij het, naar ik geloof, ontvangen van Gods onuitsprekelijke gave. Vanaf dat ogenblik heb ik ze door al de jaren heen gekend; beiden gaven duidelijke bewijzen, dat ze waarlijk kinderen des daags waren.

Ik geef deze enkele voorbeelden (uit vele andere) om te laten zien, hoe God in Zijn soevereine wijsheid het terloops, op eenvoudige wijze gesproken woord, kan zegenen. Velen van Gods knechten zouden soortgelijke verhalen van Gods zaligmakende genade in de bekering van zondaren kunnen vertellen. Alleen de Dag zal verklaren dat Zijn Woord, gezaaid aan alle wateren en in alle tijden, nooit ledig tot Hem wederkeert. Deze belofte moest ons aansporen de gunstige gelegenheden te benutten, opdat we op de een of andere wijze mochten gebruikt worden tot redding van sommigen. Het zou echter verkeerd zijn te zeggen, dat onze vermaningen altijd welkom zijn, of altijd vrucht dragen. Onze goed bedoelde woorden stoten dikwijls af op de rots van onverschilligheid of ongeloof. Het zou moeilijk zijn alle soorten mensen te beschrijven, die Gods barmhartigheid verkeerd gebruiken en die door hun zonden het eeuwig verderf over zich brengen. Er zijn er, die boos worden als ze op hun zonden gewezen worden, en die de grote zaken van Gods genade en barmhartigheid van weinig waarde achten. Sommigen nemen een luchthartige houding aan, wat hun geestelijke toestand betreft. Velen hebben het zo druk met hun aardse zaken, dat ze geen tijd hebben om aan de hemel te denken en nog minder om zich voor te bereiden voor de eeuwigheid. Sommigen talmen en stellen het maar uit tot ze staan voor de felle glans der eeuwigheid, terwijl de kostbare tijd voor altijd voorbij is. Sommigen veranderen Gods soevereine wet en ordonnantie betreffende hun eeuwige bestemming in een rustbed, waarop ze tot het eind van hun leven blijven liggen. Het is de oude geschiedenis: "En sommigen geloofden wel hetgeen gezegd werd, maar sommigen geloofden niet".

Ik zou niet graag dit hoofdstuk besluiten zonder Gods goedheid te erkennen in het, naar ik hoop, verhoren van mijn gebeden betreffende sommigen van mijn nakomelingen. Er

ligt een grote geestelijke aandoenlijkheid in het gebed van koningin Esther: "Men geve mij mijn leven om mijner bede wil, en Mijn volk om mijns verzoeks wil", die elke christen-ouder zou moeten voelen.

Er was een gedenkwaardig ogenblik in mijn leven, toen de Heere tot mij kwam met de woorden: "Maar de goedertierenheid des HEEREN is van eeuwigheid en tot eeuwigheid over degenen, die Hem vrezen; en zijn gerechtigheid aan kindskinderen". (Psalm 103). Op de dag, wanneer de Heere al Zijn volk Thuis zal brengen, hoóp ik daar enigen te zien van degenen, voor wiens zaligheid ik het op aarde een aangename taak vond om te bidden.

Ook kan ik nooit de dag vergeten, toen tijdens het gebed de gedachte bij mij opkwam, dat ik de Heere moest vragen dat Hij, gelijk Hij in Zijn goedheid gedurende de verscheidene geslachten in het verleden een Christelijk getuige in onze familie in stand had gehouden, Hij dat ook in de toekomst zou willen doen.

Hierom worstelde ik met de Heere, tot ik geleid werd naar de woorden van Jesaja, hoofdstuk 44: "Ik zal mijn Geest op uw zaad gieten, en mijn zegen op uwe nakomelingen.... Deze zal zeggen: Ik ben des HEEREN, en die zal zich noemen met de naam Jacobs, en gene zal met zijn hand schrijven: Ik ben des HEEREN, en zich toenoemen met de naam Israëls".

Mijn geloof klemde zich vast aan deze heerlijke belofte, wetende dat Hij, Die hem schonk, hem op Zijn tijd ook zal vervullen.

Hem en Hem alleen zij al de eer; want wij zijn als niets, maar Hij is alles en in allen, de Vredevorst.

HOOFDSTUK 13

TERUGZIENDE OP STERREN AAN DE KERKHEMEL

Betrekkelijk weinigen van hen, die het pad van onze pelgrimsreis kruisen, laten een blijvende indruk bij ons achter. Onze talloze contacten met onze medemensen zijn dikwijls toevallig en onbeduidend. Er zijn echter stemmen en gebeurtenissen, die in de herinnering blijven hangen. In al die jaren had ik niet alleen het voorrecht vele voortreffelijke mannen te ontmoeten, maar ook naar hen te luisteren. Sommigen heb ik reeds genoemd.

Een man, die mijn jeugdige belangstelling opeiste, was dr. Stuart Holden van Portman Square te Londen. Dr. Holdens gelukkige en bijna jongensachtige aard werd nog versterkt door een onbewuste charmante manier van optreden en door nederigheid. Eens sprak hij tot de studenten van onze theologische school. Hij nam als onderwerp "de mens, dragende een kruik water", en van wie de Heere tot Zijn discipelen zei, dat ze hem volgen moesten in het huis. In dit voorval zag dr. Holden een beeld van een krachtige Evangelie-bediening, die de zegen der verlossing voor dorstige zielen droeg. Er zijn mensen, wier kruiken droog zijn, daar ze de Levende Bron niet kennen. Zulke mensen moeten nooit gevolgd worden door de armen van geest. Maar een zuivere bediening, die de blijde boodschap van verlossing uit vrije genade verkondigt, behoort altijd gezocht te worden. Bij zulke mensen zal Gods volk zich thuis voelen. Dat was zijn onderwerp, gelijk ik me herinner, en geen woord kon onderzoekenden of gepaster zijn voor een groep jongemannen, die zich voorbereidden voor de bediening van Gods Woord.

Ook ds. John MacNeill sprak de studenten toe over een soortgelijk onderwerp. Hij sprak over het geval van de discipelen toen ze zich in de woestenij omringd zagen door een grote menigte, die verzwakt was door gebrek aan voedsel. Zijn toespraak over het onmiddellijke nut van het Levende Brood en overvloedige genade was erg leerzaam. "Het is hun niet van node heen te gaan; geeft gij hun te eten", waren woorden die nog steeds gesproken worden door de Heere tot degenen, die Zijn gemeente moeten voeden.

Een zeer bekend figuur in mijn jeugdijaren was bisschop Taylor Smith. De bisschop was van meer dan normale lengte. Hij was groot en fors gebouwd. Als spreker was hij heel eenvoudig, fris en boeiend. Dr. Alexander Stewart was zijn medewerker op samenkomsten. Eens bezocht ik zo'n samenkomst in een zekere kerk. Dr. Stewart sprak tot zijn gehoor over de waarde en de waardigheid van de persoonlijkheid, en merkte op dat het heelal, hoewel groot in haar afmetingen, niet de morele en geestelijke hoedanigheden bezat, die de ziel des mensen versieren en dan vooral de ziel, als die vernieuwd is door de Geest van God. Om dit te illustreren keek dr. Stewart naar de zware gestalte van de bisschop, en merkte op dat niemand, bijv. eraan zou denken om een vergelijking te maken tussen onze goede en waardige vriend, de bisschop, en één van onze dichtbijzijnde heuvels van de Hooglanden. De bisschop glimlachte bij de opmerking van zijn vriend.

Mr. Graham Scroggie, voorganger van de Baptisten kapel in de Charlotte Street in

Edinburgh, was één van de evangelische predikers in die stad tijdens mijn studententijd. Een magere, kaarsrechte gedaante. Hij was scherp van gezicht en bezat een door-dringende, muzikale stem. Dr. Scroggie kon de belangstelling en aandacht van elk gehoor vasthouden. Zijn homiletische gewoonte van alliteratie was echter dikwijls geforceerd en zijn enigszins letterlijke opvatting betreffende de wederkomst des Heeren stootte vele christenen af. Maar wat zijn overredingskracht en rustige werkzaamheid betreft, had hij bijna zijns gelijke niet. Twee predicaties van hem staan me nog levendig voor de geest. De eerste handelde over het vrolijk dragen van palmtakken, en meien van dichte bomen, met beekwilgen, of het dragen van de beproeving met "de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat" (Lev. 23). De tweede ging over Simsons afdwaling en terugbrenging.

Er was nog een zeer bekend Baptisten-prediker, dr. T. Shields van Toronto, die ik in Glasglow hoorde. Zijn onderwerp was het gezag en de onvernietigbaarheid van de Bijbel, wat hij baseerde op de woorden van de Psalmist: "Uw Woord bestaat in der eeuwigheid in de hemelen".

"Als elke Bijbel zou worden vernietigd en elke herinnering ervan bij de mensen zou worden weggenomen en elke toespeling op de inhoud ervan uit de literatuur en kunst zou worden weggenomen, zou dat dan betekenen dat de Bijbel had opgehouden te bestaan? Neen; want de Grote Oorspronkelijke is in de hemel. De Heere heeft boven alles Zijn Woord verheerlijkt". Dit waren, voor zo ver ik me herinner zijn woorden.

Een ander indrukkelijk prediker, die zich in die dagen onder ons bewoog, was de toen jonge **dr. Martyn Lloyd-Jones** van de Westminster Kapel te Londen.

Dr. Jones was een nauwkeurig theoloog en een voortreffelijk apologet. In het brengen van zijn boodschap was hij zeer energiek en gebruikte soms indrukwekkende en dramatische gebaren. Zijn evenwichtig Schriftuurlijk Calvinisme deed denken aan Spurgeon, en zijn theologisch peil ging boven dat van zijn voorganger, van de Westminster Kapel, dr. Campbell Morgan, uit. Professor Duncan Blair van de universiteit van Glasgow was zijn vriend.

De dood van dr. Blair op nog betrekkelijk jonge leeftijd, was als het geleidelijk verdwijnen van een ster, die maar zo kort onze hemel had gesierd. Een van de meest gedenkwaardige en ontroerende predicaties, die ik ooit van dr. Jones hoorde, was in 1964, toen hij Lewis bezocht en in de Vrije Kerk van Stornoway preekte over Psalm 107.

De man, die in zijn generatie echter meer deed dan ieder ander in het openleggen van het wezenlijke en verachtelijke ongeloof van het theologisch modernisme, was de beroemde Professor Gresham Machen van het Winstminster College te Philadelphia. Het was aan deze bekwame man overgelaten de uiterlijke intellectuele en theologische verarming van deze negatieve beweging aan te tonen. Vooraanstaande modernisten, die een ogenblik gloeiden in de spranken van hun eigen vuur, waren in zijn handen slap en stil. Zijn vernietigende argumenten sneden als zwaarden door al de stromannen, die hem uit al die dwaze boeken aankeken.

Ik hoorde dr. Machen slechts één keer, maar men kon zien dat zijn grote kracht niet lag in zijn tong, maar in zijn pen. Er zijn boeken, die hun weg vinden naar onze boekenplanken, en die we ter hand nemen voor rustige ontspanning in ogenblikken van vermoeidheid. Zulke boeken, al voeden ze de ziel niet, kunnen toch tot onze

ontspanning meehelpen in ogenblikken van vermoeidheid.

Als zodanig kan men dr. F. Boreham's boeken beschouwen. Als boeken bezitten ze veel literaire waarde. Hun grootste waarde ligt in het vermogen van de auteur om de herhalingen te verbergen achter aangename literaire woorden.

Ik hoorde deze aantrekkelijke schrijver eens op onze Synode. Het deed hem zichtbaar goed toen de predikant, die hem voorstelde, zei dat er tenminste één man aanwezig was, die twee "B's" in zijn zak had; de ene was Bunyan en de ander was Boreham. Dr. Borehams toespraak bij die gelegenheid was karakteristiek in zijn originaliteit en frisheid. Hij vertelde het verhaal van een klein stadje, waarvan het water ondrinkbaar was geworden door een hardnekkig en schadelijk onkruid, dat het meer dat voor de watervoorziening zorgde, verontreinigde. Het onkruid werd wel verwijderd, maar keerde in nog grotere mate terug. Toen men wilgen langs de oevers van dat meer plantte, verdween echter het onkruid en werd het water gezond en fris. Met andere woorden, alleen het Evangelie en de verspreiding van de christelijke invloed kan de samenleving redden van de morele en geestelijke achteruitgang. Alleen de plant der genade in de ziel kan het kwaad der zonde vernietigen.

Dr. Boreham gaf wellicht de indruk, dat hij een man was, die de ogen wijd open had op zijn reis door het leven, en misschien ook wel dat hij zich meer in het horizontale, dan op het verticale vlak bewoog. Zijn theologische inzichten, dat moet gezegd worden, bleven ver achter bij zijn literaire bekoorlijkheden. Hij was een nederig man en geheel niet uit de hoogte.

Maar voor kanselgaven behoeft men niet naar de einden der aarde te gaan. Er zijn sterren, al is hun baan klein, die troost en licht meedelen aan de treurende in Sion op een wijze, die we zelden hebben ervaren in die grotere vergaderingen waarheen zovelen hun weg vinden.

Sommige van mijn dierbaarste herinneringen hebben betrekking op de Avondmaalstijden in de Hooglanden. In een kleine gemeente van de F.P. Church te Greenock hoorde ik, bijvoorbeeld, eens het Evangelie verkondigen met de ontwijfelbare zalving des Geestes. Ds. Donald MacFarlane stond op de kansel. Hoewel zeer verzwakt door de ouderdom, waren vele aanwezigen diep getroffen door zijn predicatie over de liefde van Christus tot Zijn bruid.

Een andere keer zat ik in een grote gemeente op Lewis te luisteren naar ds. William Cameron van Resolis. Zijn predicatie over de toegerekende gerechtigheid van Christus was een krachtige vertolking van een leerstuk dat het middelpunt der Goddelijke openbaring is.

Prof. J.R. MacKay heb ik reeds genoemd. Er waren maar weinigen in zijn generatie, die met deze man te vergelijken waren wat theologische diepgang en bediening op de preekstoel betreft. In mijn college-dagen hoorde ik hem nogal eens, maar toen namen zijn krachten af. Eens hoorde ik hem op mijn geboorte-eiland Lewis, waar hij diepgaand predikte over: "En de Middelaar is niet Middelaar van één, maar God is één".

Buiten de kerk trof ik John MacDonald van Shawbost, één van onze hulppredikers. John sprak over de preek. "Toen ik een jongen was", zei John, "was ik in de zomer gewoon op de wilde eenden te jagen, die in overvloed op de meren daar voorkomen. Juist als ik er zeker van was, dat ik op het punt stond er een te pakken, dook hij plotseling onder om ver buiten mijn bereik in het midden van het meer weer boven te komen. Dat was precies wat ik voelde, toen ik vanavond naar de Professor luisterde". Twee dagen later echter predikte de professor zeer eenvoudig over die dierbare tekst: "Want alzo lief heeft

God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe". Deze predicatie was zuiver en bevatte een volle aanbieding van genade, om niet, aan de zondaar door het geloof in Christus.

Een andere predikant beleed eens, dat de meest indrukwekkende preek die hij ooit gehoord had van professor MacKay was, in de eerste jaren van zijn bediening. Die ging over het verheven onderwerp van de vergankelijkheid van alle geschapen dingen en de eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God. "Heft ulieder ogen op naar de hemel, en aanschouwt de aarde beneden; want de hemel zal als een rook verdwijnen, en de aarde zal als een kleed verouden en hare inwoners zullen insgelijks sterven; maar mijn heil zal in eeuwigheid zijn, en mijn gerechtigheid zal niet verbroken worden". (Jes. 51).

Hoewel ik reeds een of twee predicaties, die ik van de welsprekende lippen van Principal John MacLeod hoorde, heb genoemd, waren er nog twee gelegenheden, waarop hij in de prediking van de Blijde Boodschap buitengewoon veel geestelijke vrijmoedigheid mocht genieten.

Een van deze gebeurtenissen had plaats in onze kerk in Glenmoriston op een maandag van een Avondmaalstijd. Zijn voortreffelijke vrouw was pas overleden. De gezegende hoop van de uiteindelijke inzameling van Gods volk in het land, waarover de schaduw des doods nooit zal vallen, was zijn onderwerp die dag. Het was gebaseerd op de woorden: "En ten andere male zal Hij zonder zonde gezien worden van degenen, die Hem verwachten tot zaligheid". (Hebr. 9). De volgende gelegenheid was bij de opening van onze vergrote kerk in Paniek, Glasgow.

De grote samenkomst van christen-vrienden, die aan zijn voeten zat, scheen hem, naar zijn eigen woorden, stof tot spreken te geven. De predicatie handelde over de woorden van Psalm 132: "Haar nooddruftigen zal Ik met brood verzadigen". In het luisteren naar hem die avond voelde men, dat deze bekwame man Gods werkelijk een bijzondere ster was.

Doctor Donald Munro van Ferintosh en Rogart was in die dagen ook een bijzonder figuur in de Hooglanden. Zijn grote voorliefde voor de oude paden en de dagen van vroeger was een bijzondere trek in het karakter van de doctor. Op de kansel was hij levendig, maar soms ook enigszins aarzelend. Zijn predicaties hadden altijd een rijke Evangelische inhoud en waren dikwijls gebaseerd op Schriftuurlijke personen en gebeurtenissen. Soms leken ze gezocht, maar ze waren toch stichtelijk en werden geestelijk verklaard. Het waren om dezelfde reden dan ook preken, die men niet gemakkelijk vergat. Zijn preek over de ark van Noach bij de zondvloed, bijvoorbeeld, was kenmerkend voor zijn veelvuldig gebruikte methode om zijn onderwerp geestelijk te verklaren. De ark was de kerk in haar drie dimensies. Het onderste gedeelte lag diep in de golven en zij, die daar lagen in duisternis en in sluimering waren zich werkelijk niet bewust waar ze waren, of hoedanig ze waren. Dit waren degenen, die wel uitverkoren waren of tot de onzichtbare kerk behoorden, maar die nog dood waren in zonden en misdaden, tot God hen krachtig zou roepen en zou brengen in de staat der genade. Die geestelijk levend waren gemaakt, waren degenen die behoorden tot de tweede dimensie. Zij bevonden zich op het onderste dek. Zij waren zich aan de andere kant bewust van de stormen, die hen omringden en die, gelijk de discipelen oudtijds, dikwijls vreesden dat ze zouden vergaan. En zij, die het bovenste deel van de ark bevolkten,

vertegenwoordigden hen, die de eeuwige rust waren ingegaan en voor wie de stormen waren veranderd in een eeuwige rust.

Niet velen zouden het wagen dit onderwerp op zijn manier te behandelen; maar de goede doctor had de gave om het alles zeer wezenlijk te verklaren, en de verheven waarheden, die hij behandelde in verband met zijn uitbeelding, maakten diepe indruk.

Te Edinburgh hoorde ik doctor Munro eens, toen hij sprak over het levende water, dat Christus Zijn volk geeft, en dat, wat voor beproevingen ze hier meemaken, in hen zal zijn een fontein van water, springende tot in het eeuwige leven. In verband met deze woorden vertelde hij de geschiedenis van een man, die straten ontwierp en die in het midden van de weg, die hij zo nauwkeurig had ontworpen, een diep verborgen bron ontdekte, die het water deed opborrelen. Maar dat wilde hij bedwingen. Toen hij met behulp van een bulldozer en een stoomwals dacht, dat zijn pogingen succes hadden, moest hij een dag of twee later tot zijn verdriet zien, dat de bron het water weer deed opborrelen alsof er niets gebeurd was! Toen weidde de doctor uit over de wijze waarop de zonde en de satan proberen Gods leven in de ziel van een mens te stuiten en te vernietigen; maar hun pogingen baten niets, omdat de bron des levens, die in hen opspringt in gebed en lofprijzing, haar oorsprong in God heeft en daarom nooit vernietigd kan worden. "Al mijn fontein en zult binnen u zijn". Hun leven is met Christus verborgen in God.

Doctor Munro was een man, die zeer bemind was bij Gods volk in de Hooglanden, waar hij geboren was.

Ik kan nog een gedenkwaardige avond in augustus 1966 noemen, toen ik in de kerk te Ferintosh luisterde naar een opmerkelijke predicatie van professor John Murray van het Westminster College, over de woorden: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven".

Hoewel wij allen wisten, dat de professor een theoloog van groot formaat was, daalde hij die avond zo laag af, dat het kleinste kind in de gemeente hem kon volgen. Hij legde vooral de nadruk op de woorden: "Komt herwaarts tot MIJ". Wij komen niet tot Christus om iets te krijgen, maar in de eerste plaats om Hemzelf te ontvangen. We komen niet om iets, maar tot en om Iemand. Want in Hem woont de volheid des levens; zaligheid, rust, vrede en blijdschap. Wij komen tot Hem, Die alleen ons kan zalig maken, en Wiens hart is met hen, die afgedwaald zijn. Ons komen tot Hem, als "ons alles en in allen" houdt de ondergeschiktheid en, vergelijkenderwijs, de verwerping van alle geschapen dingen in. "Wien heb ik nevens U in de hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde".

Maar de tijd zou me ontbreken om anderen te noemen, die behoorden tot de voortreffelijken op aarde en die, nadat ze hun gemeenten hadden gediend, ontsliepen.

Wij behoorden het Hoofd der Kerk te erkennen, dat al die "sterren" niet alleen in voorbijgegangene tijden hebben geschitterd. De belofte is: "Het zaad zal Hem dienen; het zal de HEERE aangeschreven worden tot in geslachten". Dit is het ogenblik, waarop Gods volk overal God moest smeken om "dappere helden" in zijn dienst uit te stoten, wier wapen in de strijd zou mogen zijn "het zwaard des HEEREN en Gideons", en wier getuigenis van de Waarheid zou mogen schijnen als een helder licht in de heersende duisternis der tijden.

Er waren nog andere "sterren", die reeds lang verdwenen waren voordat mijn generatie

verscheen, en die ik gaarne zou hebben ontmoet en gehoord.

Ik zou bijvoorbeeld heel graag dr. John Macdonald hebben horen preken tot de wenende menigte aan de beek te Ferintosh over de woorden: "Hoor, o dochter! en zie, en neig uw oor". (Psalm 45).

Ik zou graag de grote John MacRae gehoord hebben, terwijl hij zich verstaanbaar trachtte te maken in één van de "Bochims" van de grote godsdienstige opleving toen hij handelde over de liefde van Christus, die alle verstand te boven gaat.

Ook zou ik ds. Archibald Cook graag gehoord hebben over zijn lievelingstekst: "De leraars nu zullen blinken als de glans des uitspansels, en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk". (Dan. 12).

Graag zou ik dr. Kennedy gehoord hebben over de woorden van Psalm 48: "Want deze God is onze God, eeuwig en altoos, Hij zal ons geleiden tot de dood toe".

Ook zou ik graag C.H. Spurgeon gehoord hebben over de eeuwige verbondsliefde van God. Maar als Spurgeon soms een uurtje met zijn vrienden over de dingen Gods had gesproken, zei hij: "Broeders, we hebben nog de hele eeuwigheid voor ons om over deze dingen te spreken".

HOOFDSTUK 14

MENSEN, DIE MET HEM LEVEN

Hoewel ik sommigen, van degenen die ik in het vorige hoofdstuk genoemd heb, niet persoonlijk gekend heb, waren er anderen (hoewel onbekend voor de wereld), in, wier gezelschap mijn ziel soms zeer verkwikt werd. Maar van dezen kan ik er slechts enkelen noemen.

Ik kan me nog het kleine gezelschap voorstellen, dat op een zondagavond in de zomer van 1954 bijeen was in de pastorie van Sutherland. De Avondmaalsdiensten waren voorbij. De Heere was in ons midden geweest. We zaten allen rustig bij elkaar in de salon, toen een aanwezige predikant (een vriend van mij) voorstelde, dat ieder zou vertellen over een heerlijk ogenblik in zijn leven, waarin de Heere hem een bijzondere zegen verleende, of aan de ziel een nieuwe openbaring van Zijn heerlijkheid en liefde schonk. Hij begon zelf te vertellen, hoe hij zich tijdens een Avondmaalstijd in dezelfde pastorie had mogen verheugen in de bijzondere nabijheid des Heeren in het verborgen gebed. Gods liefde en tegenwoordigheid waren zo wezenlijk, dat hij zijn ziel voelde opgetrokken tot de poorten des hemels. Onuitsprekelijke blijdschap en heerlijkheid vervulde zijn ziel. Gelijk een man, die in grote verlegenheid komt, bereikte onze vriend tenslotte het punt, dat hij geen woorden meer kon vinden om dat plechtige ogenblik te beschrijven. Maar we verstonden het allen.

De waardige dame, die zonder enige aansporing, het gesprek voortzette, vertelde ons over de dag toen God, op een vliering- kamertje in een huis in Caithness, haar ziel bekleedde met het beste kleed van Christus' volmaakte gerechtigheid. Voor die tijd had ze gerust op haar ingebeelde goedheid en op hetgeen ze in geestelijk opzicht bezat. Nu ze voor Gods spiegel stond, zag ze hoe vuil haar geestelijke klederen waren en hoe onbevlekt en heerlijk dat kleed was, dat Christus voor haar door Zijn leven en sterven had verworven. Haar ziel omhelsde de gave en terwijl ze zichzelf "in Christus" zag als haar gerechtigheid, werd er een nieuw lied, zonder einde, in haar hart geboren. Die dag kon ze voor het eerst getuigen: "Ik ben zeer vrolijk in de HEERE, mijn ziel verheugt zich in mijn God, want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, de mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan". (Jes. 61 - 10).

In dat gezelschap bevond zich een waardige ouderling uit de naburige gemeente te Dornoch. Hij had vele smarten moeten doorleven. De dood had zijn geliefde vrouw weggenomen. Hij woonde nu alleen in het huis, waar de stem van een liefhebbende vrouw hem na de zware dagtaak altijd had verwelkomd. Maar een diepere smart had bezit genomen van zijn hart. Hij treurde over "de jaren die de sprinkhaan had afgegeten". Hij kon met de profeet des Heeren alleen maar roepen: "O, ik word mager, ik word mager".

Op zekere dag toen hij zijn verlaten huisje binnenstapte, leunde hij over de haard en weende. "Heere", zei hij, "wat heb ik erbij gewonnen, nadat ik al deze jaren Uw Naam beleden heb?"

Terwijl hij in deze toestand van zielsangst verkeerde, vertroostte God hem met deze woorden: "Mijn genade is u genoeg". Met die woorden begon God, als het ware, Zijn genade in zijn ziel uit te storten tot hij, overstelpt door Zijn goedheid, uitriep: "Heere,

het is meer dan ik kan dragen. Houdt Uw hand terug".

En met een droevig peinzende blik op de anderen zei hij: "Dat was verkeerd om dat te zeggen". Hij was bang, dat God hem aan zijn woord gehouden gehad en te spoedig de vertroosting van zijn ziel had weggenomen. We verzekerden onze geliefde vriend, dat de Heere, Die hem liefhad, hem juist het nodige gaf dat, gelijk hij ons vertelde, zijn ziel gedurende vele dagen kracht gaf.

Deze drie vrienden, die nu de eeuwige rust zijn ingegaan, waren ds. A. MacLeod van Nairn; mevr. H. MacKay van Lybster en Wick, en de heer John MacKay van Embo in Sutherland.

Ik kan nog zo'n gelegenheid vermelden, die me nog helder voor de geest staat. Dat was op een maandag na het Avondmaal in een pastorie op het eiland Lewis. Het gezelschap bij deze gelegenheid was veel groter. Er was een flink aantal jonge mensen aanwezig, die belangstelling in geestelijke zaken waren gaan tonen. Een aanwezige predikant, die een goede tenor bezat, begon in het Keltisch een geestelijk lied te zingen, dat de liefde en het lijden van onze Heere vertolkte.

Hierna werd er gebeden en volgde psalmgezang. We voelden, dat de Heere in ons midden was en ons zegende met Zijn genade. Enigen van de jongere mensen waren diep geroerd door Gods Woord. Een oudere aanwezige dame dankte de Heere voortdurend op fluisterende toon voor Zijn aanwezigheid onder ons.

Onder degenen, die deze middag voorgingen in gebed, bevond zich de voortreffelijke Donald Morrison van Eoropie, wiens naam ik reeds eerder heb genoemd. Zijn gebed was een smeekgebed om die dag, dat de zondaars er niet meer zullen zijn en de Heere Zijn heerlijk licht over de gehele aarde zal doen vallen.

Die middag hadden sommigen van ons het gevoel, alsof de tijd had stil gestaan en dat we in zulk een geestelijke gesteldheid gebracht werden, waarin door de eeuwige tegenwoordigheid Gods, de ziel in zulk een zalige verrukking gebracht wordt, dat ze alles omtrent het voorgaande en toekomstige vergeet.

Die dag kon ik zeggen: "Heere, het is goed, dat wij hier zijn". Hoe dikwijls vervult de Heere ook letterlijk Zijn belofte, dat waar twee of drie in Zijn Naam vergaderd zijn, Hij daar in het midden is. Ik was nog student, toen ik naar het eiland Muil gestuurd werd om daar de zondag voor te gaan. Alles wat ik me nu daarvan kan herinneren, concentreert zich om een huis, waarin ik mij bevond. Waarschijnlijk was mij gevraagd daar een bezoek te brengen. Zelfs nu nog zie ik als het ware de kalme en vreugdevolle blik op de gezichten van de twee aanwezige vrouwen, een moeder en haar dochter.

Voor we van elkaar scheidden, zongen we een Psalm. Mijn grote voorliefde voor Psalm 125 kan ik tot die avond terugbrengen. Terwijl we de verzen van die Psalm zongen, kreeg ik een nieuw en overstelpend inzicht in de liefde van Christus Die, in Zijn eigenschappen, genade en voorspraak Zijn volk in elke eeuw omringt. Terwijl ik naar mijn logeer-adres wandelde onder de door sterren verlichte hemel, kon ik niet nalaten de dag te zegenen, waarop ik Hem leerde kennen.

Toen, naar mij verteld werd, deze dame ging sterven, nam Gods vredige en heilige tegenwoordigheid al haar vrees weg. Ze stierf met de woorden van Psalm 34 op haar lippen: "De Engel des HEEREN legt zich rondom degenen, die Hem vrezen".

Gods juwelen worden dikwijls gevonden op plaatsen, waar hun geestelijke schoonheid niet wordt opgemerkt. Gelijk de bloemen, die bloeien in de afgelegen woestenij, is er niemand om hun schoonheid te bewonderen, of om hun heerlijke geur in te ademen.

Eens bijvoorbeeld, toen ik door de parochie van Ferintosh reisde, ging ik een oude man uit Wester Ross opzoeken, die verzorgd werd door een Godvrezende vrouw. Ik had hem nooit eerder gezien en wist niet wat voor man hij was. Toen ik zijn kamer binnenkwam, hoorde ik hem praten. Maar hij sprak niet tot mij. Hij bad. Hij aanbad Hem, Wiens Naam is "Wonderlijk".

Het heilig Kind Jezus, dat in de schoot des Vaders is en Dat in de zwakheid van onze natuur ook in de schoot van een vrouw was, was het onderwerp van zijn hoorbare overdenking. Het bejaarde gezicht met de matte en bijna blinde ogen, was zowel aartsvaderlijk als natuurlijk. Het had ook een andere uitdrukking gekregen en deed weldadig aan.

Terwijl ik naast zijn bed zat, gevoelde ik dat ik in de aanwezigheid van iemand verkeerde, voor wie God werkelijkheid was. Dit was geen gemaaktheid. Hier was werkelijk een ziel, wiens geestelijk element God, Zijn Woord en de eeuwigheid was. In zeker opzicht was hij niet meer op aarde. Er werd mijn ziel die dag iets geschonken, wat ik moeilijk kan beschrijven. Het was alsof het gordijn van de tijd voor een ogenblik werd weggeschoven en ik ontving een glimp van degenen, die in vroegere eeuwen met God hadden gewandeld. Kort daarna was deze man geen inwoner meer van de aarde. Hoe dikwijls heb ik daarna gewenst, dat ik hem eerder had ontmoet.

Gedurende mijn jaren in Ross-shire had ik het voorrecht de vriendschap te genieten van een oprecht kind van God, wiens geestelijk onderscheidingsvermogen en begrip op een hoog peil stonden. Bij zekere gelegenheid, toen ik in zijn huis zat, vertelde hij me van een nooit te vergeten tijd in zijn leven, toen hij veel van Gods nabijheid mocht genieten. Het gebeurde enkele nachten daarvoor. Nadat hij zijn hoofd op het kussen had gelegd, en nog wakker was, werd hij zich bewust van Gods ontzagwekkende, maar genadige tegenwoordigheid zowel in hem, als rondom hem. Niet alleen dat, maar op een voor hem onbegrijpelijke wijze begonnen veel dierbare en bemoedigende beloften zich voor zijn ogen te ontvouwen. Verbaasd en vol verwondering over hetgeen zijn ziel mocht genieten, ging hij rondlopen. Maar de gezegende tegenwoordigheid des Heeren bleef de rest van de nacht bij hem.

Persoonlijk voelde ik, dat zo'n ogenblik een voorspel, of een voorbereiding zou kunnen zijn voor de een of ander komende beproeving. En zo was het ook. Niet lang daarna daalde een donkere wolk over zijn leven, die hem in grote angst en smart bracht. Maar het anker van zijn ziel, vastgemaakt in de eeuwige Rots der Eeuwen, bleef vast te midden van al de golven, die over hem heen gingen. Hoewel aan de ene kant zijn beker van droefheid en bezoeking werd gevuld, kon hij toch met de Psalmist zeggen:

*'k Zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn noden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.*

Tijdens een van mijn bezoeken aan de buitenste eilanden, smaakte ik het voorrecht een nacht te logeren in het huis van een Godvrezende vrouw. Ze was bejaard en blind, maar haar geestelijke tederheid gaf warmte en waardigheid aan haar gesprekken. Terwijl ik naast haar zat, ging ze over enige mijlpalen vertellen, die haar geestelijke pelgrimsreis kenmerkten. Ze beschreef onder andere een tijd van geestelijke benauwdheid, waarin

zelfs haar lichaam al zijn kracht had verloren door de droefheid, die haar geest gevangen hield. Maar in dat donkere dal versterkte en bemoedigde God haar door de woorden: "Want Gij doet mijn lamp lichten; de HEERE, mijn God, doet mijne duisternis opklaren".

En werkelijk, het licht dat God die dag in haar ziel deed opgaan, werd nooit geheel gedoofd. In dat huis in het dorp Crossbost kon ik de eerste beginselen zien van de eeuwige zaligheid, die voortkwamen uit de ziel van één die waarlijk God liefhad.

In een ander dorp in het noorden bezocht ik een huis, waar ik gevoelde dat de Heere daar aanwezig was.

Een bejaarde vrouw zat bij het vuur. Ik wist reeds al iets van de buitengewone verstandelijke en geestelijke gaven van deze dame, maar ik had nooit veel in haar gezelschap verkeer. Bij deze gelegenheid was het vuur brandende en ze begon me iets te vertellen uit de tijd, dat ze gemeenschap had mogen oefenen met de Heere. Ze vertelde me een voorval. "Of het in het lichaam, of buiten het lichaam geschied is", kon ze niet vertellen. Maar het had haar zeer bemoedigd. Ze had gebeden toen ze, volgens haar eigen woorden, plotseling uit het lichaam des doods werd opgeheven in een staat van ongelofelijke zaligheid. Het was werkelijk hemels, want het kon niet tot deze wereld behoren. Ze mocht in haar ziel zoveel blijdschap smaken, dat ze zich niet bewust was van tijd of zonde, of van haar omgeving. God was alles en in allen. Toen ik haar vroeg naar de duur van die vreugde, zei ze: "Voor mij had de tijd opgehouden te bestaan". Er ligt een hemelse geur over zulke zaken; maar omdat ze zo zeldzaam en persoonlijk zijn, is het totaal onmogelijk om anderen te vertellen wat men heeft genoten.

Een ouderling, die bij die dienst ook aanwezig was, vroeg die middag een zegen toen we in de pastorie gingen eten. Het was een uitroep van verwondering bij de liefde van Christus, Wiens vermaken van eeuwigheid waren met de kinderen der mensen en Die Zich verheugde bij het vooruitzicht een inwoner van deze aarde te worden, waar Hij zou lijden en sterven voor Zijn volk.

Laat ik mijn opmerkingen eindigen met het vertellen van een dierbare herinnering, die betrekking heeft op mijn bezoek aan ds. Ranald Fraser, die in de herst van 1963 te Maryburgh overleed.

Voor ik voor de laatste keer een bezoek aan zijn huis bracht, werd mijn ziel zeer bemoedigd en verlevendigd door de woorden, die ik hierboven aanhaalde: "Want Gij doet mijn lamp lichten; De HEERE, mijn God, doet mijn duisternis opklaren". Ik vond ds. Fraser op een divan in een staat van grote uitputting en met veel pijn. Voordat ik voor de laatste keer innig afscheid van hem nam, haalde ik deze woorden aan.

Toen opende hij zijn ogen en begon me te vertellen van een preek over deze zelfde woorden, die hij eens op het eiland Skye had gehoord.

De predikant was ds. Alex MacRac van Portree geweest, een bekwaam predikant van de Free Presbyterian Church. De preek scheen weer boven te komen uit de diepten van zijn geheugen en met zich de geestelijke geur van die avond lang geleden mee te brengen. Wij zaten beiden stil temeer terwijl de woorden bezit van onze harten namen en onze hoop verlevendigden. Terwijl ik me van zijn rustbed afwendde, voelde ik dat ik hem nooit weer zou ontmoeten tot de schaduw des doods en der scheiding voor eeuwig verdwenen zou zijn. Hier nemen we afscheid van elkaar voor een poosje, tot we elkaar zullen ontmoeten in die plaats waar we nooit meer zullen scheiden. "En, gij dan hebt nu

wel droefheid, maar Ik zal u wederzien, en uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uwe blijdschap van u wegnemen".

Gods boezem is echter de plaats boven alle andere, waar de ziel het hoogste geluk, zaligheid en rust geniet. Wanneer onze smart en last bijna ondraaglijk wordt, kan Hij ons verkwikken door de eeuwige rust en vrede.

Een van de droevigste episoden in Davids leven was, toen hij voor zijn eigen zoon moest vluchten en voor de duizenden, die het op zijn ondergang voorzien hadden. Maar daar in de een of andere spelonk, niet ver van de beek Kidron, ging hij rustig slapen, zich bewust van Gods beschermende tegenwoordigheid en liefdevolle zorg. Dat was de nacht, waarin hij de derde Psalm maakte.

Er is geen ogenblik in ons leven, of we worden bewaard door Gods oneindige kracht en zijn omringd door Zijn Engelen en ook door de gebeden van Zijn volk. Hoe dikwijls heeft deze bewustheid van Gods zorg in de bevinding van des Heeren volk alle vrees en angst, die hen ontmoedigde, weggenomen.

Degenen, die de gemeenschap met God mogen genieten, genieten ook de gemeenschap met Zijn volk. Het is een wondervolle gedachte, dat op welk uur we ook neerknielen voor God in het gebed, er duizenden anderen met ons zijn, die elkanders lasten aan de troon der genade brengen. Zulke gebeden, stijgen als "rookpilaren" op tot in het bovenste heiligdom. Ze zijn ook de middelen, waardoor waarlijk "de gemeenschap der heiligen" hier op aarde wordt genoten en gesmaakt.

HOOFDSTUK 15

EEN BETER VADERLAND

Vanaf die gedenkwaardige nacht, toen de Heere mij, naar wat ik geloof, een voorsmaak gaf van de grote blijdschap van de toekomstige wereld, is de belofte het aangezicht des Heeren in gerechtigheid te zullen aanschouwen, mij zeer dierbaar geweest. Op hun aardse pelgrimsreis schenkt de Heere Zijn volk lofgezangen; één van de dierbaarste liederen is de Psalm der hoop en verwachting op hun weg naar Huis:

*Hoe lieflijk, hoe vol heilgenot,
O HEER' der legerscharen God,
Zijn mij Uw huis en tempelzangen!
Hoe branden mijn genegenheên,
Om 's HEEREN voorhof in te treên!
Mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen;
Mijn hart roept uit tot God, Die leeft,
En aan mijn ziel hetleven geeft.*

Onze menselijke woorden schieten echter te kort om de heerlijkheid van de hemel juist te beschrijven. Degenen, die zelfs maar een moment op de grens van die hogere wereld hebben gestaan, "waar gerechtigheid woont", hebben ondervonden, dat ze moesten zwijgen en niet in staat waren anderen mee te delen hetgeen ze, door het geloof, met hun innerlijke ogen hadden gezien en met hun oren hadden gehoord en wat hun ziel had gesmaakt van Gods goedheid en genade.

De rijke en levendige symbolische taal, die de Schrift gebruikt om de wonderen der heerlijkheid van de Hemel te beschrijven, laat ons zien dat het de plaats is van zo'n grote en onverwelkelijke schoonheid, dat we die slechts door de nevel van ons aardse leven kunnen zien als door een spiegel in een duistere rede. En toch zal Gods volk, wanneer ze die heerlijkheid binnengaat, zich onmiddellijk kunnen aanpassen aan al die vreugde en zaligheid. Genade op aarde maakt hen geschikt en bekwaam om de heerlijkheid in de hemel te genieten. De heerlijkheid is de genade in haar volkomenheid en voortreffelijkheid. Ze zullen geen volk ontmoeten, vreemd van taal, of dat van een vreemde natuur is, of een voor hen vreemd werk verricht. Ze ontmoeten een volk en een God, met wie ze door de dierbaarste banden verbonden zijn. De hemel is een plaats en ook een situatie, waarin men zich bevindt. De hemel is boven alles een zich eeuwig verblijden in God.

Een levend, geestelijk geloof is de genade, waardoor we de hemelse wereld zien, of de dingen die niet gezien worden. Gelijk in de natuurlijke wereld de verreijkster sterren binnen onze gezichtskring brengt, die we met het blote oog nooit zouden kunnen zien, zo is het geloof de geestelijke verreijkster, waardoor we de onzichtbare en eeuwige dingen zien. Op deze wijze heeft Abraham en al zijn geestelijk zaad Christus' dag van verre gezien. Ze zagen ook door het geloof de stad, die fundamenten heeft, de woonplaats des groten Konings. Wat ze zagen, deed hen grotelijks verlangen.

Deze Goddelijke openbaringen, die zo nauw verband hielden met "de grote en dierbare beloften" van Gods Woord, waren zo volheerlijk en vervulden hen met zulk een ware blijdschap, dat ze waarlijk vreemdelingen en bijwoners op aarde werden. De aarde met al haar flauwe en armoedige genietingen en aardse zorgen, verloor haar betekenis in vergelijking met hetgeen ze hadden mogen genieten door Gods belofte van de betere,

toekomstige dingen.

Voor zulke mensen was de Hemel niet een ver verwijderd, abstract iets, een koud denkbeeld, of een zaak van louter "godsdienstig geloof". Het was iets, waarvan de kracht en werkelijkheid reeds bezit van hun geest had genomen. Dezelfde inhoud van de dingen, die ze verwachtten, werd reeds in hun harten gevonden.

God geeft Zijn volk op aarde een voorsmaak van hetgeen ze straks hopen te bezitten in al haar volheid. Van de Bruid van Christus wordt, bijvoorbeeld, in het Hooglied van Salomo gezegd, dat ze melk en honing (de voornaamste lekkernijen in Kanaän) "onder haar tong heeft", terwijl ze nochtans door de woestijn reisde.

Abraham, David, Paulus, Johannes, Samuël Rutherford, beide Maria's, met vele duizenden anderen, waarvan velen slechts bij God bekend zijn, zouden kunnen spreken over die beloften en voorsmaken van Gods onuitsprekelijke liefde, die hun treurende zielen hier hadden verblijd. Het volk des Heeren, dat in een hogere geestelijke trap bewust dichtbij en in gemeenschap met God leeft, is daarom volkomen zeker van de realiteit van de hemel. "Wij weten en zijn verzekerd, dat Deze is de waarachtige God en het eeuwige leven".

Ware christelijke bevinding en blijdschap behoren tot een zeer wezenlijke wereld. De trappen van geestelijke liefde, vreugde, vrede en hoop geven de werkelijkheid zuiverder weer dan enige andere ondervinding, of enige andere vorm van het bewustzijn, die met dit leven in verband staat.

Degenen, wier zielen door deze genade en vreugden zijn verrijkt, zien uit naar een voller besef van Gods tegenwoordigheid. Ze zijn zich bewust van nieuwe verlangens, zoals volmaakte heiligheid en nauwere gemeenschap met God. Dit zijn waarlijk bewijzen van hun aanneming, de weëen voor de geboorte, de dorst voor het lessen. In het land van Beulah zag Bunyan's Christen verlangend uit om bij Christus te zijn en in antwoord op zijn roepen, werden er geruststellende stemmen uit de stad hierboven gehoord: "Zegt der dochter Sions, zie uw heil komt; zie, zijn loon is met Hem".

Wanneer de Schrift spreekt van de Hemel als een "stad die fundamenten heeft", betekent dat, dat het de eeuwige woning van de verlostten is. Ons lichamelijk bestaan op deze kleine planeet is maar tijdelijk. Er ligt echter "een grote kloof" tussen het louter bestaan en het eeuwige leven. De goddelozen bestaan in hun verloren staat. De rechtvaardige zal leven. De een is gehuld in het kleed van de eeuwige dood; de ander is versierd met leven en onsterfelijkheid. De nieuwe en onvergankelijke hoedanigheid van het leven, dat Gods volk mag genieten in Christus, vereist een nieuwe wereld, "die onverderfelijk, onbevlekkelijk en onverwelkelijk is". Dit leven wordt niet beïnvloed door wat wij de lichamelijke dood noemen. "Indien iemand in Mij gelooft", zegt onze Heere, "hij zal leven al ware hij ook gestorven en Ik zal hem opwekken ten uitersten dagen". De scheiding van ziel en lichaam is slechts voor korte tijd. Christus is gestorven om beide te verlossen. De lichamen van Gods volk, die rusten in het graf, zijn net zo goed met de Heere verenigd als hun zielen in de hemel. In de dood doet de Heere Zijn geliefden rusten. Hij wikkelt hen in Zijn beloften en liefde en wenst hen, als het ware: "Welterusten"; en in de morgen zal Hij hen door Zijn kracht en door het geklank van Zijn stem uit die lange slaap doen ontwaken. Het lichaam zal dan haar tijdelijke woonplaats verlaten om zich bij de ziel in de hemel te voegen.

In de opstanding verenigen lichaam en ziel zich in de Heere ten eeuwigen leven.

De terughoudendheid waarmee de Schrift de hemelse heerlijkheid uitbeeldt, is

oneindige wijsheid, daar we in het vlees de volle openbaring van deze heerlijke en gelukzalige wereld niet zouden kunnen verdragen. Ze wordt beschreven als een onmetelijke plaats, en als een vergelegen land. Ze is zeer ruim en geeft plaats aan een talloze menigte van mensen en engelen. Slechts God alleen kent het getal der sterren. En alleen Hij kent het getal dergenen, die in het licht van Zijn Aangezicht tot in alle eeuwigheid zullen blinken. De wereld der heerlijkheid is ook een plaats van oneindige verscheidenheid. De aarde, die Gods voetbank is, is schoon vanwege haar verscheidenheid in taferelen en kleuren. Geen twee bloemen zijn gelijk. Elke vogel zingt op zijn eigen wijs. De regenboog heeft al de rijke schoonheid van kleur. Niets is gelijk. Het is alles verscheidenheid. Zelfs de sterren verschillen in heerlijkheid, en hun gezang (dat Gods oor bereikt, als ze zich in hun vastgestelde banen bewegen) is voor onze waarneming verborgen. Als dan de natuurlijke wereld zo wonderschoon is, wat moet dan dat land zijn waar alles het zegel van oneindige volmaaktheid draagt!

Maar de hemel heeft een nog inniger en liefelijker betekenis. Het is, zoals we zeiden, de woning der verlostten. Daar de een na de ander van onze geliefde vrienden in de Heere ons verlaten, wordt ons leven al maar eenzamer en verlangen we om ons bij hen te voegen in de woning hierboven. Wanneer we onze geboorteplaats bezoeken en de plaatsen uit onze kinderjaren, vinden we wel de plaats, maar niet het tehuis. De geliefden zijn gestorven. Hun stemmen worden niet meer gehoord. Hun glimlach en hun omhelzingen zijn slechts een geliefkoosde herinnering. Het is het thuis niet meer. Maar de Hemel kent zulke veranderingen niet. De banden zijn daar onverbrekkelijk en eeuwig. Daar zal de eeuwige Vader onder ons wonen.

Daar zullen we onze geestelijke Bruidegom, Die ons verlostte door Zijn bloed, zien "van aangezicht tot aangezicht".

Daar zullen we ook onze moeder, het Nieuwe Jeruzalem, zien, die door haar bediening en arbeid ons tot God bracht.

Daar zullen we die gezegende wezens zien, die de wacht over ons hielden, toen we door deze wereld gingen, die bij ons bed stonden als we sliepen en die de ziel tot God dragen, als we de laatste adem uitblazen.

Velen van onze geliefden, die we hier gekend hebben en die ons in deze moeitevolle wereld bemoedigden door hun medeleven, liefde, vriendschap en gebeden, zijn daar ook. De Hemel is ons Thuis, onveranderlijk, zonder verdriet, smart en zonde. In Christus, en geboren uit de Geest, zijn we reeds zalig en leven we reeds in de voorportalen des hemels: "Gij zijt gekomen tot de berg Sion en de stad des levenden Gods". Slechts een smalle stroom, en onze zwakke adem liggen tussen ons en haar vreugde.

De apostel Johannes spreekt van de hemel als van een wereld zonder nacht. Hij zegt ook, dat het een wereld zonder zee is. Wat voor aandoening of schoonheid we van nature ook verbinden met de nacht of de zee, voor hem betekent hun afwezigheid, dat er in die wereld der rust niets is dat de inwoner benauwt of verontrust. In deze wereld is de zee het beeld van stormen, het symbool van rusteloosheid, een hinderpaal die scheiding brengt. Onze reis naar Huis gaat over de stormachtige levenszee. Hier bevinden we ons vaak in de diepten van moeite en ellende. Heerlijk zal de dag zijn, wanneer de zo zeer begeerde haven in zicht komt en we de eeuwige rust mogen ingaan om voor altijd bij de Heere te zijn. De storm en de nacht gaan dikwijls samen. Daar is het ogenblik van Jacobs onrust en van Jobs grote smart. Wat zijn de nachten (dikwijls zonder enige ster) die de gelovige dikwijls overvallen? Daar is bijvoorbeeld, de nacht van tegenspoed,

wanneer we zeggen: "Al deze dingen zijn tegen mij". Daar is de nacht van verlatenheid, wanneer we met de Bruid treuren over de afwezigheid des Heeren. Er zijn nachten van verzoeking, eenzaamheid, droefheid en vrees. En dan is er het onvermijdelijke ogenblik, dat we door het laatste donkere dal des doods moeten gaan. Maar "daar is geen nacht meer".

De schaduwten vlieden. De nacht wijkt voor de Dag. "Uw zon zal niet meer ondergaan.... en de dagen uwer treuring zullen een einde nemen".

De vreugden van de Hemel zijn net zo verscheiden als dat ze volmaakt zijn. Ze bestaan in het verheerlijken van God in de hoogste graad en in het genieten van Zijn gezegende tegenwoordigheid. Het genieten van God zal eeuwig verbonden zijn met het aanbidden van God. De "Bethels" van Gods volk op aarde waren altijd verbonden met hun persoonlijke of openbare godsdienstplichten. Daarom wensden ze in tijd of eeuwigheid niets anders, dan dat ze mogen wonen in het huis des HEEREN om "de liefelijkheid des HEEREN te aanschouwen, en te onderzoeken in Zijn tempel".

Een vraag, die de geesten van vele Bijbelonderzoekers heeft bezig gehouden en die zich leent voor overpeinzing, heeft te maken met de "plaats" van de Hemel. Sommigen zeggen, dat deze aarde vernieuwd en gezuiverd, bestemd is om de woning der verlostten te zijn. Ongetwijfeld zal de dag komen, dat deze aarde, voor een tijd, een weerspiegeling zal zijn van de Hemel. Gods Woord verwacht, naar we geloven, zo'n tijdperk van zaligheid voor de Kerk van God hier. Maar dit zal slechts een voorbijgaand tijdperk zijn binnen de kring des tijds. In Gods Woord wordt echter nooit van de aarde gesproken als de plaats, waar Christus (of God) Zijn troon zal vestigen. Ze is enkel Zijn voetbank. Deze aarde is ook te klein voor God om Zijn eeuwige heerlijkheid te openbaren. Ze is ook te nietig om "de grote gemeente" te huisvesten, die tot in alle eeuwigheid in Zijn tegenwoordigheid zal verkeren.

Anderen geloven, dat de Hemel in het midden van het heelal is, ergens in de grote onbekende sterrenwereld. Maar daar het heelal is geformeerd, heeft het in werkelijkheid geen middelpunt. Alles beweegt. Alles is betrekkelijk. Maar gelijk Gods Woord ons zegt, heeft de eeuwige stad Gods een vastheid, die onbekend is voor de rest van de schepping. "Heft ulieder ogen op naar de hemel, en aanschouwt de aarde beneden; want de hemel zal als een rook verdwijnen, en de aarde zal als een kleed verouden.... maar Mijn heil zal in eeuwigheid zijn, en Mijne gerechtigheid zal niet verbroken worden". (Jes. 51).

Maar we hoeven aan deze hemel niet te denken in termen van een wiskundig meetbare afstand - "ver, ver weg". Ze is dichtbij. Waar God is, daar is de hemel. En God kan zowel hier als daar zijn. Tijd en plaats betekenen niets voor Hem, Die alle dingen vervult, en Wiens tegenwoordigheid altijd met Zijn volk is. De verborgenheid van de hemel als plaats boven het rijk der schepping, terwijl we tegelijkertijd door onze geestelijke gemeenschap met de Heere, daar nu kunnen zijn, is iets dat deel uitmaakt van het wezen der ware Christelijke bevinding. Paulus was in de derde hemel opgetrokken, terwijl hij nog in de tijd was. Voor het Hebreeuwse begrip was de derde hemel een plaats, die buiten of boven deze schepping ligt.

Het is de plaats van de IK ZAL ZIJN, of de woonplaats van de drieënige God. "Opdat gij ook zijn moogt waar Ik ben". "Dit is niet dan een huis Gods, en dit is de poort des hemels", was de geestdriftige uitroep van Jacob toen hij wakker werd en in gemeenschap met God verkeerde. Ook het feit dat we, in een moment van tijd, onze gevoelens, gedachten, gebeden en begeerten kunnen overbrengen naar die gezegende

plaats, waar Christus woont ver boven alle ruimte, betekent dat wanneer we hier onze laatste adem uitblazen, we bij de Heere zijn. Ons geestelijk "ik" is de wezenlijke persoon en zelfs ons lichaam, wanneer het met de ziel in de opstanding wordt verenigd, zal onder deze wetten van onmiddellijke genieting en werkelijkheid komen. Het ogenblik, waarop we ontwaken, zullen we verzadigd zijn met Gods beeld en het bezit van onze erfenis hierboven.

De vraag, of de een de ander in de hemel zal kennen, heeft vele geesten onnodig in verwarring gebracht.

Dit onderwerp heb ik aangeroerd in mijn boek: "In al hun benauwdheid". Al is er in de Schrift geen directe verzekering van dit feit te vinden, toch wordt er overal wel op gedoeld. Afgezien van de vele en duidelijke aanwijzingen in de Schrift, ligt het uiteindelijk bewijs van onze wederzijdse herkenning in de hemel in de samenhang en onvernietigbaarheid van onze persoonlijke individualiteit. Welke veranderingen op de menselijke persoonlijkheid in de tijd, of boven de tijd ook van invloed zijn, ze moet noodzakelijk de bijzondere identiteit bewaren waarmee God elk lid van het menselijk geslacht zo wonderlijk heeft bedeed. De Kerk in de hemel zal verschijnen in de gelijkenis van haar Heere en toch zal elk lid van Zijn mystiek lichaam zijn of haar persoonlijk eigene bewaren.

We zullen daarom elkander kennen. God is de God van Abraham, Izak en Jacob. Hij roept al Zijn volk bij name. Het is ook de aard van de genade onze persoonlijkheid te veredelen, te zuiveren en te bewaren. In de hemel zullen daarom al onze vermogens op hun hoogste niveau functioneren. Daarom zullen de vermogens van herinnering en herkenning bewaard worden, want ze zijn de wezenlijke aspecten van des mensen natuur. "Alsdan zal ik kennen, gelijk ik ook gekend ben".

De Heere kan ook een grote menigte van Zijn volk zegenen door plotseling in hun midden te verschijnen en op hun geesten te blazen met de warme adem van Zijn mond.

Zou ik ooit die zondag in één van onze gemeenten in de Hooglanden kunnen vergeten, toen ik in de vroege morgen wakker werd met de woorden: "Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag Uwer heirkraft". Het was een wolkenloze zomerse dag. We hadden reeds onze eerste Psalm gezongen, toen degenen die uit een andere gemeente kwamen, de kerk binnentraden. Een voortreffelijke ouderling ging naar zijn plaats, toen er iets gebeurde. Gods tegenwoordigheid scheen de kerk te vervullen. Zijn kracht verblijdde onze zielen. Allen konden getuigen: "Het is een huis Gods".

Een Godzalige vrouw, die bij die gelegenheid aanwezig was, vertelde mij jaren later, dat er gedurende vele dagen iets heerlijk en verhevens in die plaats was blijven hangen.

En mogen we niet zeggen, dat behalve het met Christus te zijn, het met Zijn volk te verkeren, één van de vreugden des hemels zal zijn? Hoe vaak zouden wij op aarde niet vaker en meer in het gezelschap van velen van des Heeren volk verkeerd kunnen hebben. Maar in alle eeuwigheid zal de omgang met elkaar in de Heere de verloochening en de eenzaamheid van het huidige ogenblik meer dan vergoeden.

O, welk een plaats is dit! Een land zonder tranen, zonder gebroken harten of drukkende lasten en waarover de schaduw des doods nimmer zal vallen. Het is een plaats van vrolijkheid en lofzangen, waar alle harten één zijn en alle ogen verzadigd worden door eeuwig de Heere te aanschouwen. Geen inwoner aldaar zal zeggen: "Ik ben ziek".

Onze gelukzaligheid zal eeuwig zijn, omdat wij staan in de gerechtigheid van Hem, Die de onveranderlijke God is. Daar is de Koning ook altijd aanwezig. Zijn banier der liefde,

ontrold te midden van de heerlijkheden des hemels, zal voor eeuwig over Zijn volk gezien worden. Alleen in de hemel met Christus zal de nieuwe mens eeuwige zaligheid ontvangen. Die wordt aldaar voor hem bewaard.